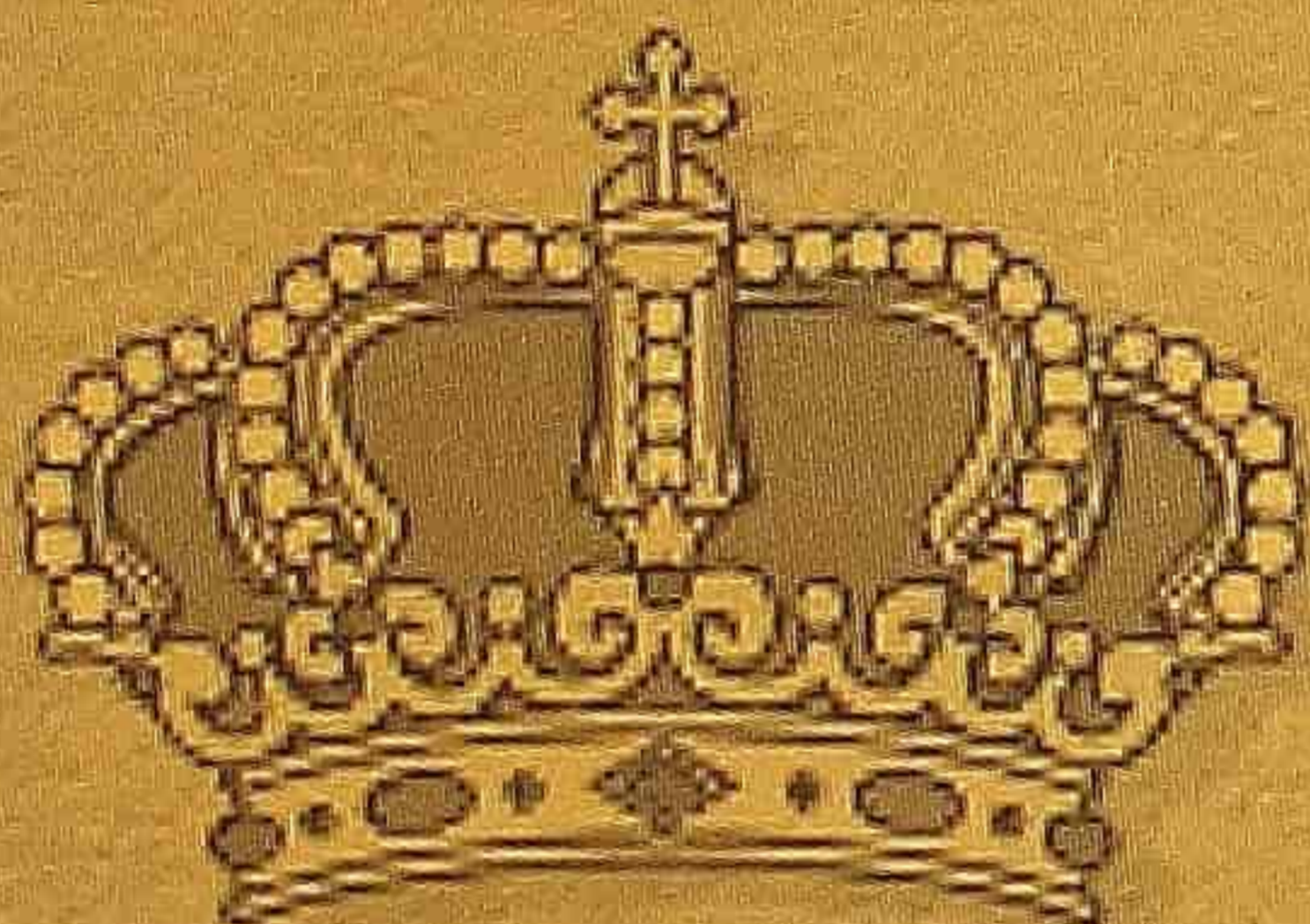

ФИЛАТЕЛИСТА

ОРГАН САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ -- БЕОГРАД

Грб Србије

ПОШТА

20
Србија

N. SKOČAJIĆ

2006 ZIN

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ČASOPIS SAVEZA FILATELISTA SRBIJE

Izlazi četiri puta godišnje.

Primerak je besplatan za članove SFS.

Poštanski troškovi se plaćaju posebno
(za avionsku poštu + 130 dinara za Evropu,
odnosno 160 dinara za prekomorske zemlje).

Mali oglasi do 20 reči 400 dinara; svaka
dalja reč 15 dinara; za pravna lica
1:1 strana 2.000 dinara.

Published four time at year by
Union of Philatelists of Serbia.

Address:

Palmotićeva 2/IV, RS - 11000 Belgrade
Tel/Fax: +381 (0) 11 323 09 29
PO Box 702

Little advertisements: First 20 words 25 Euro; each
additional word 50 Euro/cents; IRC accepted.
Unless otherwise stated, all items may be reprinted,
provided that the proper information is given of
source and author.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835

ФИЛАТЕЛИСТА: Filatelista часопис Савеза
филателиста Србије / Одговорни уредник
Војислав Беговић - Год., бр. 1 (1949)-.
Београд: Савез филателиста Србије, 1949-. -
23 cm

ISSN 0430-4063 = ФИЛАТЕЛИСТА
(Београд)

COBISS.SR-ID 16523778

FILATELISTA

Časopis Saveza filatelista Srbije
Godina LXI, broj 265/266,
decembar 2009.

Glavni i odgovorni urednik:
Vojislav Begović

Grafička obrada: mr Mia Lužajić
Jugomarka

Redakcija:

Miomir Arsić
Gordana Krneta
Slobodan Meandžija
Đorđe Radičević
Jovan Veličković
Ljudevit Vujković - Lamić

Za izdavača:
Đorđe Radičević

Štampa:

Tiraž:
500 primeraka

Adresa redakcije:
Savez filatelista Srbije
Palmotićeva 2/IV, soba 125
11000 Beograd
Tel: 011/323 09 29
E-mail: sfs@ptt.rs

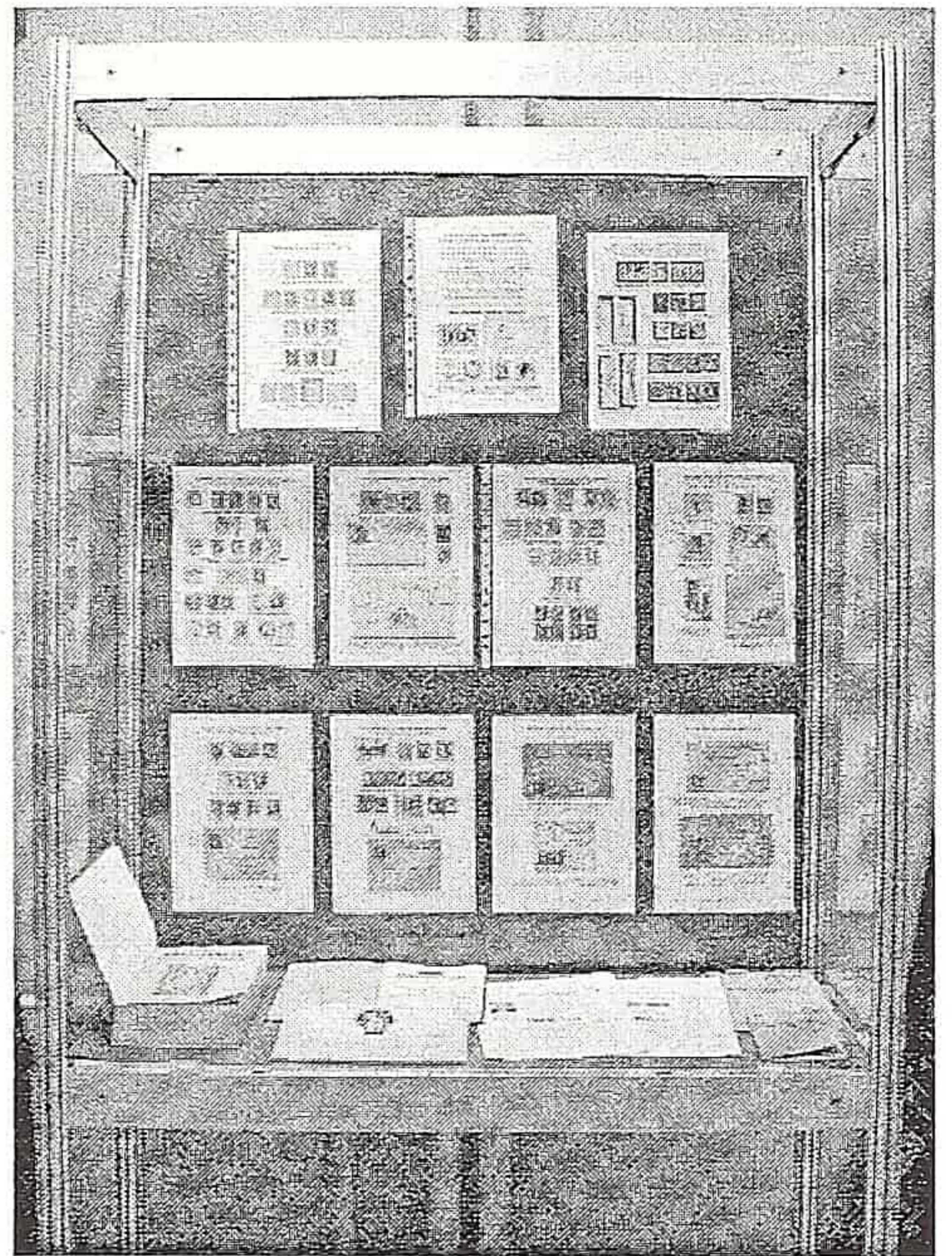
Dugo verujemo da izložbe i izdavaštvo, kao stalna praksa filatelističkog delovanja, mogu pokrenuti aktivniji odnos društva prema filateliji. Taj progres ostvarile su filatelističke organizacije zemalja u okruženju uz podršku svojih poštanskih uprava i institucija kulture. Suština je u prepoznavanju mogućnosti koje pruža ovaj oblik delovanja na planu produbljivanja interkulturalnog dijaloga među narodima i državama.

Filatelističke zbirke - privatne kolekcije, činom javnog prikazivanja poprimaju atribute kulturnih dobara. Zbog toga učestvovanje na izložbama u inostranstvu i organizovanje takvih izložbi u Srbiji vidimo ne samo kao način afirmisanja naše kulture, već i kao priliku za kulturnu, tržišnu i svaku drugu valorizaciju sakupljenog materijala. Ubeđeni smo da je sliku o Srbiji moguće bar malo popraviti i kroz uspešne nastupe naših filatelista u inostranstvu. U suštini, svako učešće je korak ka razbijanju predrasuda i otuda pobeda i za pojedinca i za zemlju. Učestvovati, znači doprinostiti promeni postojećih klišea i stereotipa.

Na mapi zemalja organizatora velikih filatelističkih izložbi Srbija je upisana dva puta (Beograd 1977, Balkanfila VI i Novi Sad 1987, Balkanfila XI). Posle toga, propušteno je nekoliko prilika za organizaciju velikih filatelističkih događaja u našoj zemlji, poslednja ove godine, kada smo kao kandidovana zemlja bili prinuđeni da organizaciju Balkanfile XV prepustimo drugoj zemlji.

Gde god se nalazile, u muzejima ili privatnim kolekcijama, filatelističke zbirke sadrže značenjski bogata dokumenta koja pomažu očuvanju istorijskog pamćenja. Na određen način, prihvatanje opštih vrednosti nastaje u procesu pojedinačnog prepoznavanja. Ovaj proces je moguć samo ako postoji aktivna potreba pojedinca i htenje da upamtimo. U baštinskom, pa i kolekcionarskom smislu privatnost je podrazumevajući izvor istinitosti koji mora biti poznat. Ako je tvorac nevažan, onda je moguće nadomestiti autentičnost dokumenta dokumentom drugog reda (kopijom, novotvorevinom...). Zna se kako te stvari u filateliji završavaju. Stvaranje filatelističkih zbirki, u smislu relevantnog baštinskog materijala, crpi svoju snagu u slobodi izbora i ličnom doživljaju, fleksibilnosti organizacije zadovoljenja kolekcionarske potrebe i konačno, doslednosti i istrajnosti u poštovanju individualno kreirane koncepcije.

Izložbama se snažno utiče na progres saznanja o značaju sakupljanja poštanskog materijala koji u filatelističkim izloščima ima značaj istorijskih narativa. Tako se, recimo, trenutak koji fiksira poštanski žig može označiti kao istorijsko vreme nastanka filatelističkog dokumenta, ali će to postati tek ako i kada se nađe u rukama filateliste. Zbog toga sakupljati poštanski upotrebljen materijal znači sakupljati istoriju. Dok ovom pišem, pred očima mi je dopisna karta sa porukom Čuvajte istorijska dokumenta (1955), čija je suština opominjuća za mnoge stvari koje će se dogoditi četrdesetak godina kasnije. Reč dokumenta je ključna, a sam primer pokazuje da se, i kada je zemlji bilo daleko teže (vreme posleratne obnove), mislilo na značaj koji za kulturu jednog naroda imaju dokumenta. Filatelija sve više postaje arheologija za sve one koji istraživački, putem verodostojnih i nepodmitljivih dokumenata, tragaju za istinom. Danas, kada kolekcionari sve više žele da privuku pažnju tržišnim vrednostima svojih zbirki, komentar o porebi postojanja tržišta je izlišan, ali filatelija ne bi trebalo da mu je podređena i da tržište bude isključivi meritum njenog opstanka. U tom smislu, časopis "Filatelista" ima značajnu ulogu u širenju sakupljačke, istraživačke i izlagačke filatelije u Srbiji.

JUBILEJI SRPSKE POŠTANSKE I FILATELISTIČKE ISTORIJE

Retka su duža vremenska razdoblja u kojima nismo imali jake filatelističke razloge za obeležavanje istorijskih datuma, ljudi i događaja Srpske pošte i filatelije.

Tipično kolekcionarski jubileji su godišnjice izdanja maraka, koje su odavno privukle pažnju kolekcionara i tržišta, i kao takve sačuvane u najboljim kolekcijama, stručnoj literaturi i kolektivnom pamćenju. Među takve ubrajaju se prva izdanja i izdanja koja čine prelomne trenutke u istoriji naše zemlje, u različitim državnim i geopolitičkim kontekstima. Ovoj grupi pripadaju i godišnjice izdanja maraka koja su iz posebnih i filatelista razumljivih razloga stekla veliku popularnost. Izučavanje i studije njihove posebnosti predmet su mnogih stručnih članaka, obrade i predstavljanja u izlošcima tradicionalne filatelije.

Obeležavanje jubileja izdanja značajno je ne samo za filateliste, koji će u takvim prilikama uvek doći do novih korisnih saznanja, već i za poštanske uprave koje u tome pronalaze direktnu korist u smislu privlačenja novih filatelista i njihovog pridobijanja za tekuću produkciju maraka. S druge strane, u svetu su velike poštanske i filatelističke godišnjice povod za organizovanje izložbi, od nacionalnih preko regionalnih do najvećih, svetskih. U većini takvih događaja pokrovitelji manifestacija su krunisane glave ili predsednici država.

Drugu grupu jubileja čine godišnjice kojima se obeležavaju značajni datumi, ličnosti i događaji iz poštanske istorije, u kojima je poštanski saobraćaj - Pošta u središtu interesovanja. Treba imati u vidu da je Pošta jedna od najstarijih organizovanih funkcija svakog društva. Razvoj moderne Srpske pošte kroz XIX i XX vek i dalje sve do ovih dana kretao se u pravcu ostvarivanja principa jedinstva poštanske teritorije za razmenu pismonosnih pošiljki, jedinstva pismonosnih taksa i slobode tranzita (univerzalni principi UPU). Svetski poštanski savez (UPU) kome je Srbija pristupila na osnivačkom kongresu u Bernu (1874) je međunarodna organizacija koja koordiniše poštanske politike i pravila između zemalja članica, a time i svetski poštanski sistem. Mnogi poštanski jubileji

vezani su, kroz Poštu Srbije, za ovu organizaciju. U ne tako dalekoj prošlosti pisma su prenosili kuriri, krećući se pešace ili na konjima, da bi danas pismo nepromenjene fizičke forme putovalo najsavremenijim transportnim sredstvima, a u svom elektronskom obliku i elektronskom poštom. Ova grupa jubileja, iako po svojoj prirodi čisto poštanska, tesno je povezana sa filatelijom, pa je i za nas značajna jer su veoma često događaji iz istorije pošte zabeleženi (memorisani) na poštanskim marka-

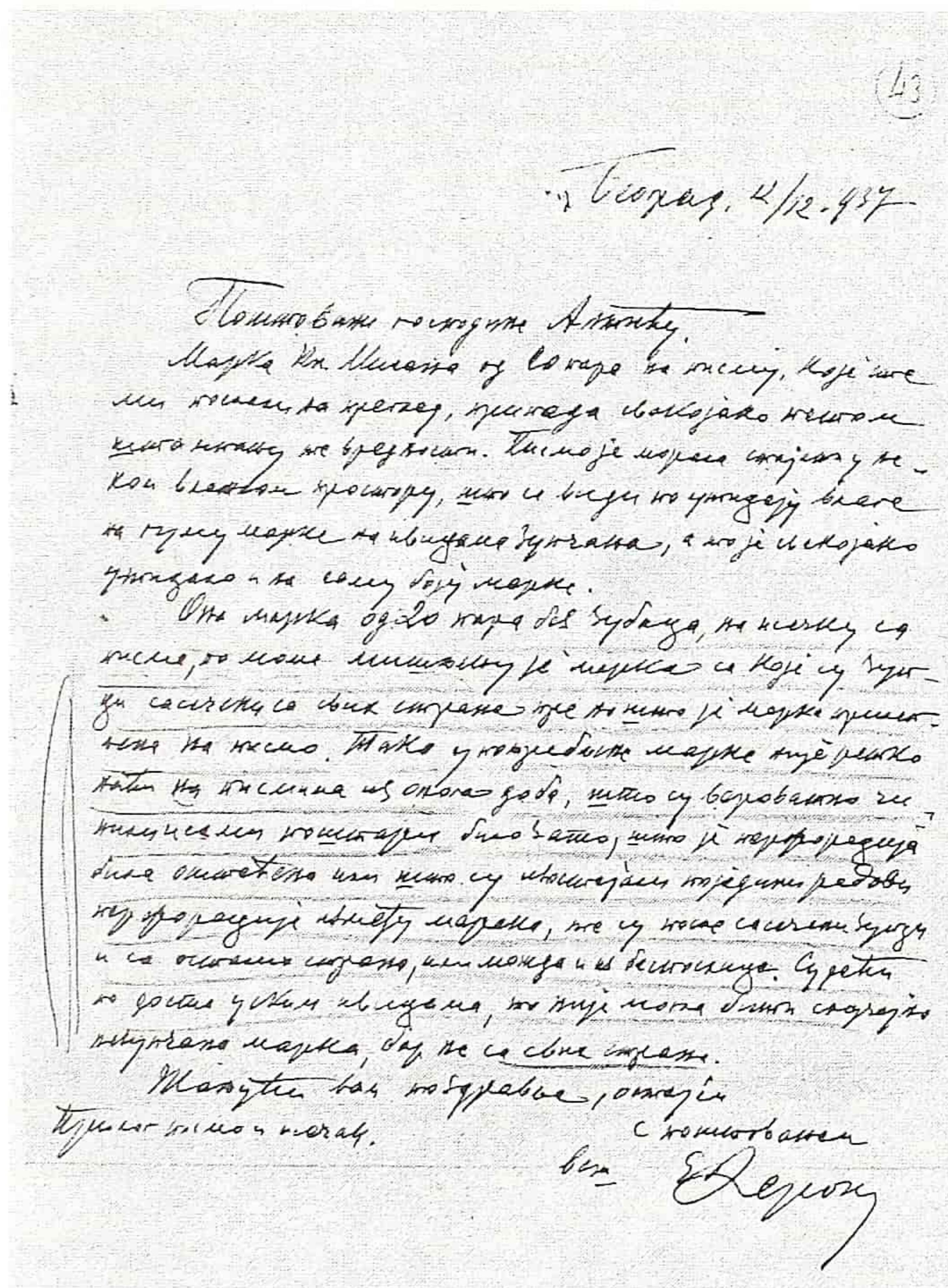
ma i na druge filatelistima prihvatljive i prepoznatljive načine.

Konačno, treću grupu jubileja čine godišnjice koje možemo nazvati filatelističkim, koje su isključivo vezane za organizaciju filatelističkog života. Ovde treba imati u vidu da počeci organizovane filatelije u svetu i prva filatelistička društva i klubovi bezmalo datiraju iz perioda uvođenja poštanske marke. Dvadesetih godina XX veka filatelija briše granice država i kontinenata osnivanjem međunarodnih filatelističkih organizacija.

Organizovana filatelija ima dugu i bogatu istoriju, a kolekcionarski izazov, obrazovno, kulturno i drugo značenje.

Često, bavljenje filatelijom je nadvladavalo nevolje i nedaće proteklih vremena. Zbog toga se obeležavaju godišnjice društava, nacionalnih i drugih filatelističkih saveza, kao i najznačajniji događaji iz života filatelističke organizacije, među kojima jedno od dominantnih mesta zauzima obeležavanje godišnjica filatelističke štampe.

Savez filatelista Srbije sa svojim višedecenijskim postojanjem i stečenim iskustvom u brojnim aspektima svog delovanja, želi da

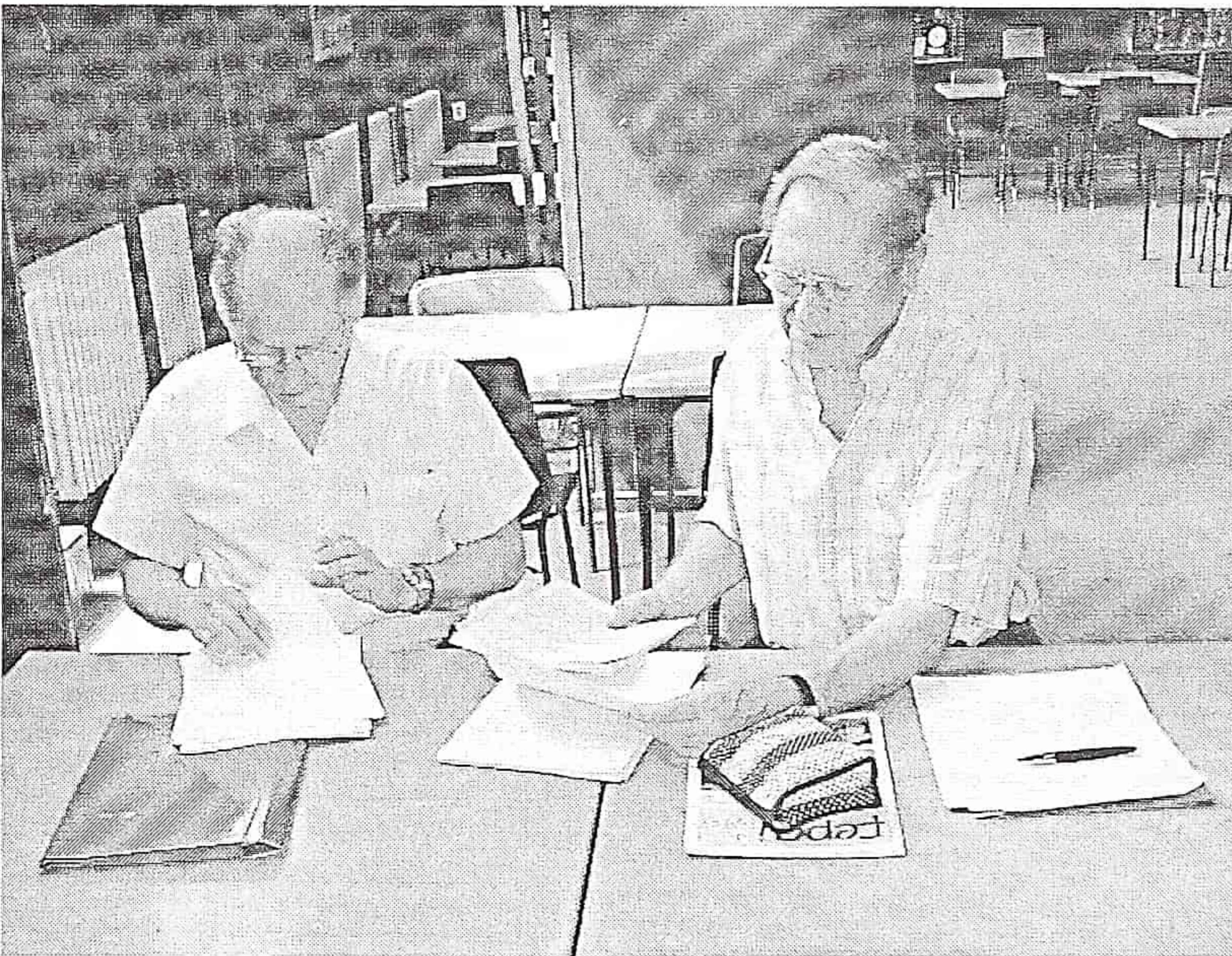

i ova 2009. godina ostane zabeležena po nizu veoma značajnih kolekcionarskih i filatelističkih godišnjica: 140-godišnjice izdanja poštanskih maraka sa likom kneza Milana, popularnih "Milančića", 90-godišnjice organizovane filatelije u Srbiji i 60-godišnjice časopisa "Filatelist". Na način primeren sadašnjim uslovima, zahvaljujući entuzijazmu i razumevanju pojedinaca, članova naših društava, obeležićemo godišnjice ovih događaja. Kao i u nizu prethodnih prilika to će biti povod za popularizaciju filatelije, za edukaciju i usavršavanje našeg filatelističkog znanja u jednoj od tako dragih kolekcionarskih tema, za podsećanje na početke i razvojni put naše organizovane filatelije i posebno za obeležavanje godišnjice časopisa "Filatelist". Sve to programom koji obuhvata izložbu, stručno predavanje i razgovore na temu naših ciljeva i zadataka u ovom vremenu.

PREDSTOJI USAGLAŠAVANJE

Početak jula, Narodna skupština Republike Srbije donela je Zakon o udruženjima, koji zamenjuje dosadašnja zakonska rešenja iz ove oblasti doneta u bivšoj federalnoj državi, "Službeni glasnik SRS" br. 24/82 sa izmenama i dopunama do 1989. i "Službeni glasnik RS" br.53/93 sa dopunama i izmenama do 1994, kao i bivši savezni Zakon o udruživanju građana u udruženja, društvene organizacije i političke organizacije ("Službeni list SFRJ" br.42/90 i "Službeni list SRJ" br.24/94 sa dopunama i izmenama do 2000.

Posle ovako velikog broja izmena i dopuna i konačno kao obaveza po prijemu Srbije u članstvo Saveta Evrope, usvojen je novi Zakon o udruženjima koji pravno uređuje slobode udruživanja.

Naći najbolja rešenja za SFS: članovi Užeg predsedništva Slobodan Meandžija i Predrag Antić

Savez filatelista Srbije je pratio promene i usaglašavao svoj Statut sa novim zakonskim rešenjima, poslednji put 2000. Zanimljivo je da u komentaru Zakona, koji čini 90 članova, Vlada kao predlagač konstatuje da su dosadašnja zakonska rešenja delila udruženja na društvene organizacije, koje imaju karakter društveno-pravnih lica (SFS ima taj karakter) i na udruženja građana, koja su građansko-pravna lica. U novom zakonu takva podela ne postoji. U obrazloženju predlagač ističe da je čitavu ovu oblast trebalo urediti na jedinstven način i na principima modernog evropskog zakonodavstva.

Navodeći koliko je i do sada bila široka oblast zanimanja i interesovanja građana za udruživanje na bazi zajedničkih ciljeva i interesa, što je inače postojalo kao mogućnost i norma već u Ustavu Kneževine Srbije (1869), predlagač među brojnim udruženjima navodi i filatelistička udruženja.

Rešenja u novom zakonu su odista u formalnom smislu nova i liberalnija, od norme da se mogu osnivati sa znatno manjim brojem pravnih ili fizičkih lica do sopstvenog izbora svakog udruženja da li želi da ima karakter pravnog lica ili ne. U prelaznim i završnim odredbama Zakona ostavljena je mogućnost da postojeće društvene organizacije u narednih 18 meseci usklade svoja akta i organizaciju sa odredbama novog zakona. Mada se čini da je ostavljeni rok sasvim primeren, ovim prilogom želimo da podstaknemo aktivnosti Saveza i društava u tom pravcu. Predsedništvo SFS će u sklopu aktivnosti na usaglašavanju Statuta sa novim zakonskim rešenjima obaviti razmenu mišljenja sa društvima. Ovo će biti jedan od zadataka organa i rukovodstva SFS, koji će se birati na proleće 2010.

Bez namere da konkretnim komentarisanjem Zakona pre njegovog razmatranja na forumima SFS na bilo koji način opredeljujemo bilo kakav izbor rešenja završavamo prilog uz najavu opširnijih informacija u narednom broju časopisa.

POŠTA IZ PERIODA POVLAČENJA SRPSKE VOJSKE PREKO ALBANIJE -
DECEMBAR 1915.

Prof. dr Milan RADOVANOVIĆ

"Poštanski materijal iz ovog perioda iz Albanije je ekstremno redak i teško da je bilo koji komad sačuvan" prema M. Rašiću (4).

Napadnuta sa tri strane od daleko nadmoćnijeg neprijatelja - Austro-Ugarske, Nemačke i Bugarske, Srbija je u veoma teškoj situaciji izabrala, umesto kapitulacije, prelazak preko Albanije. Prvih dana decembra započeta je operacija povlačenja iz Metohije prema Jadranskoj obali preko Crne Gore i Albanije prema naređenju Vrhovne komande od 25. novembra 1915.

O situaciji neposredno pred povlačenje, kao i organizovanom pristupu srpske vojske ovoj operaciji, govori i originalni materijal Naredba od 3. novembra 1915. godine, koji se daje u potpunosti, kako sledi:

Komanda
Kosovske Diviz. Oblasti
DjO Br. 3035

Načelnik Štaba Vrhovne Komande sa O.Br.24327 od 2.ov.m. dostavio je sledeće naređenje:
Kada i ako nastupi potreba, da se državna i vojna nadležstva sa teritorije Kosovske Diviz. Oblasti evakušu, imaju se razmestiti u Resnu, Golešu i okolini.

Divizijski štab u Resnu.

Do dolaska na označenu prostoriju postupiti u svemu po naređenju O.Br.24200 od 2.tek.mca. Pukovske komande povešće sobom i mladiće poslednje odbrane rođene 1897. i 1898 god. i po dolasku na označenu prostoriju uputiti ih odgovarajućim komandantima pukova rezervnih trupa kao rekrute radi zajedničke obuke sa rekrutima.

Isto tako pukovske komande treba da se postaraju o ishrani i smeštaju mladića rođenih i posle 1898. god. kojih ima vrlo mnogo da ne bi potpuno propali zbog rđavog smeštaja i bez hrane. Obveznike poslednje odbrane - starce koji imaju oružja staviti za rad na raspoloženju vojnim stanicama.

Materijal stalnih i marvenih bolnica predati poljskim marvenim bolnicama Timočke divizije II poziva. Bolesnu stoku predati na čuvanje dotičnoj mesnoj građanskoj vlasti ako se ista ne može evakuisati u pozadinu ili predati sopstvenicima.

Napominje se da je za sada jedini siguran pravac za evakuaciju preko Prizrena Piškopeje i Debra i to samo na tovarnim konjima te se prema tome i upravljati stavlajući svu komoru na raspoloženje glavnom intendantu i načelniku artiljerijskog odeljenja po naređenju O.Br.24200 od danas. Naređujem da odmah počne izvlačenje sanitetskog materijala i municije iz Prištine za Suhu Reku ukoliko se ne izda operativnim jedinicama i da se odmah sklone blagajnice ove komande u Prizren, a blagajnice okružne kuda se naredi.

Za izvlačenje sanitetskog materijala i municije, staviće načelnik vojne stanice u Prištini odmah referentu saniteta ove komande po 100 kola. Za prenos blagajnice iz Prištine u Prizren, staviće se jedan automobil na raspoloženje.

Sve ostale komande i ustanove vojne i državna nadležstva pripremiće odmah za evakuisanje svoje najnužnije potrebe i tražiće najnužniji broj kola ili tovarne stoke od najbližih vojnih stanica i pukovskih okružnih komanada, kada evakuacija bude naređena, koje će se odazvati zahtevu ukoliko je to moguće kontrolišući šta pojedina nadležstva nose, kako se ne bi desilo da se izvlače stvari bez vrednosti.

Ako ne bude transportnih sredstava na raspoloženju da se sav materijal i arhiva od važnosti blagovremeno spali i uništi što ne bi trebalo pasti neprijatelju u ruke.

Izvlačenje sanitetskog materijala i municije iz Prištine otpočeće odmah i vršiće se bez prekida.

Evakuisanje ostalih komanada i nadležstava iz Prištine ili uništavanje materijala i archive narediće

ova komanda, evakuisanje komanada i nadleštava iz drugih mesta naređivaće komandanti operativnih jedinica.

Ima veze sa predmetom Dj.O Br.3034 od danas.

3. novembra 1915.g.
Priština

Komandant, pukovnik,
Čed. J. Marković s.r.

Za povlačenje srpske vojske određena su bila tri pravca (1):

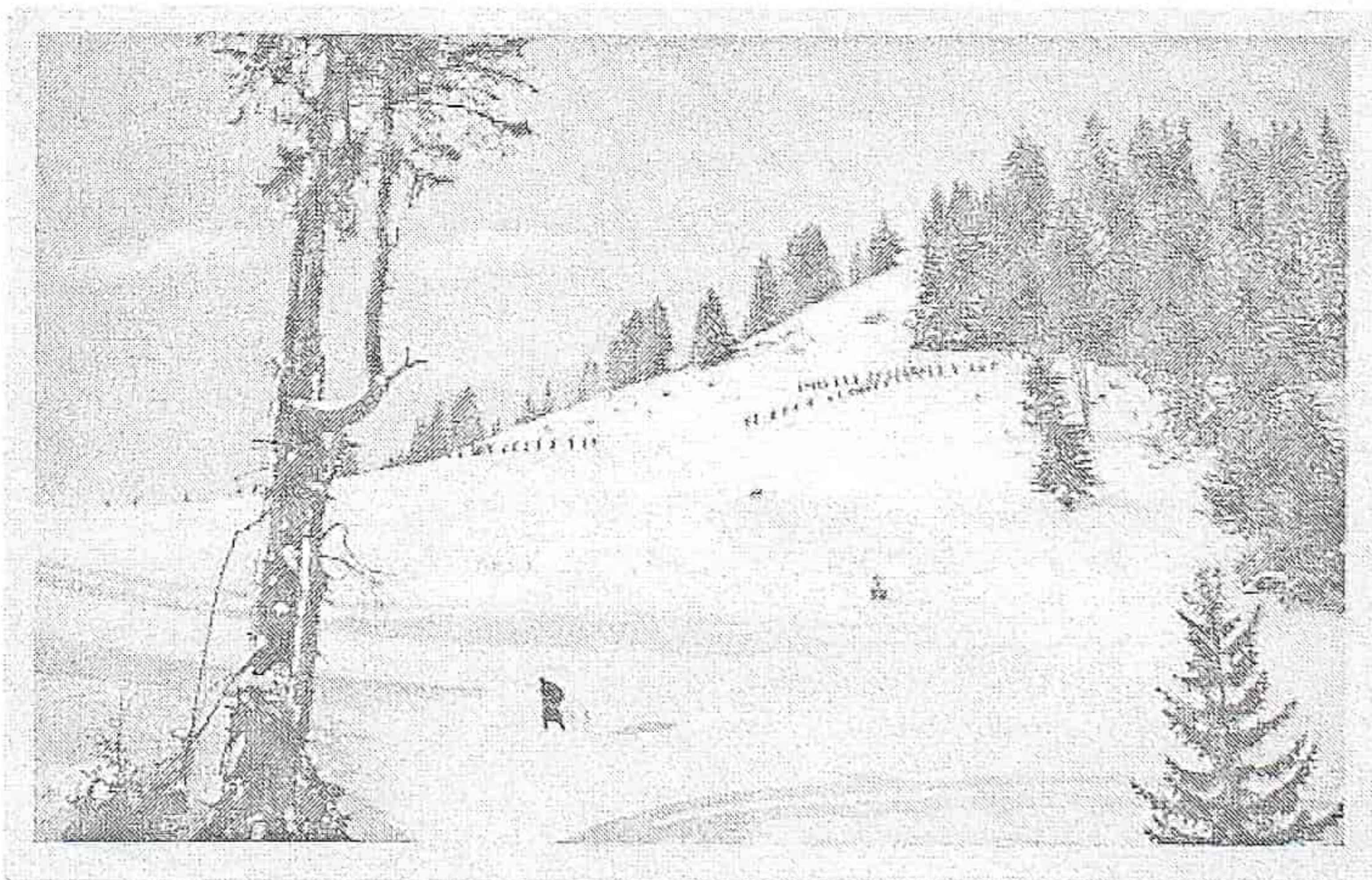
- za Prvu, Drugu i Treću armiju i trupe Odbrane Beograda pravac Peć - Andrijevića - Podgorica - Skadar,
- za trupe Novih oblasti pravac Đakovica - Vezirov Most i Prizren - Ljum Kula - Spas - Fleti - Puka ka Skadru i Lješ, i
- za Timočku vojsku pravac Prizren - Ljum Kula - Piškopeja - Debar - Elbasan.

Prvoj armiji je stavljeno u zadatak da štiti odstupnicu.

Po cenu nadčovečanskih napora i uz ogromne žrtve srpska vojska sa izbeglicama je uspela da stigne na obalu Jadranskog mora i, zahvaljujući najviše Francuskoj i Italiji, bude prebačena na ostrvo Krf u Grčkoj. Na ovom putu stradalo je oko 72.000 srpskih vojnika. i oko 220.000 civila (2). 27. i 28. novembra 1915. prva grupa izbeglica, zajedno sa ministrima, službenicima, članovima medicinskih i sanitarnih misija Francuske, Engleske i Rusije, je prispela u Podgoricu. Srpska Vlada je stigla u Skadar 30. novembra 1915, dok je osoblje Vrhovne komande putovalo znatno duže i stiglo u Skadar tek 6. decembra 1915. god.

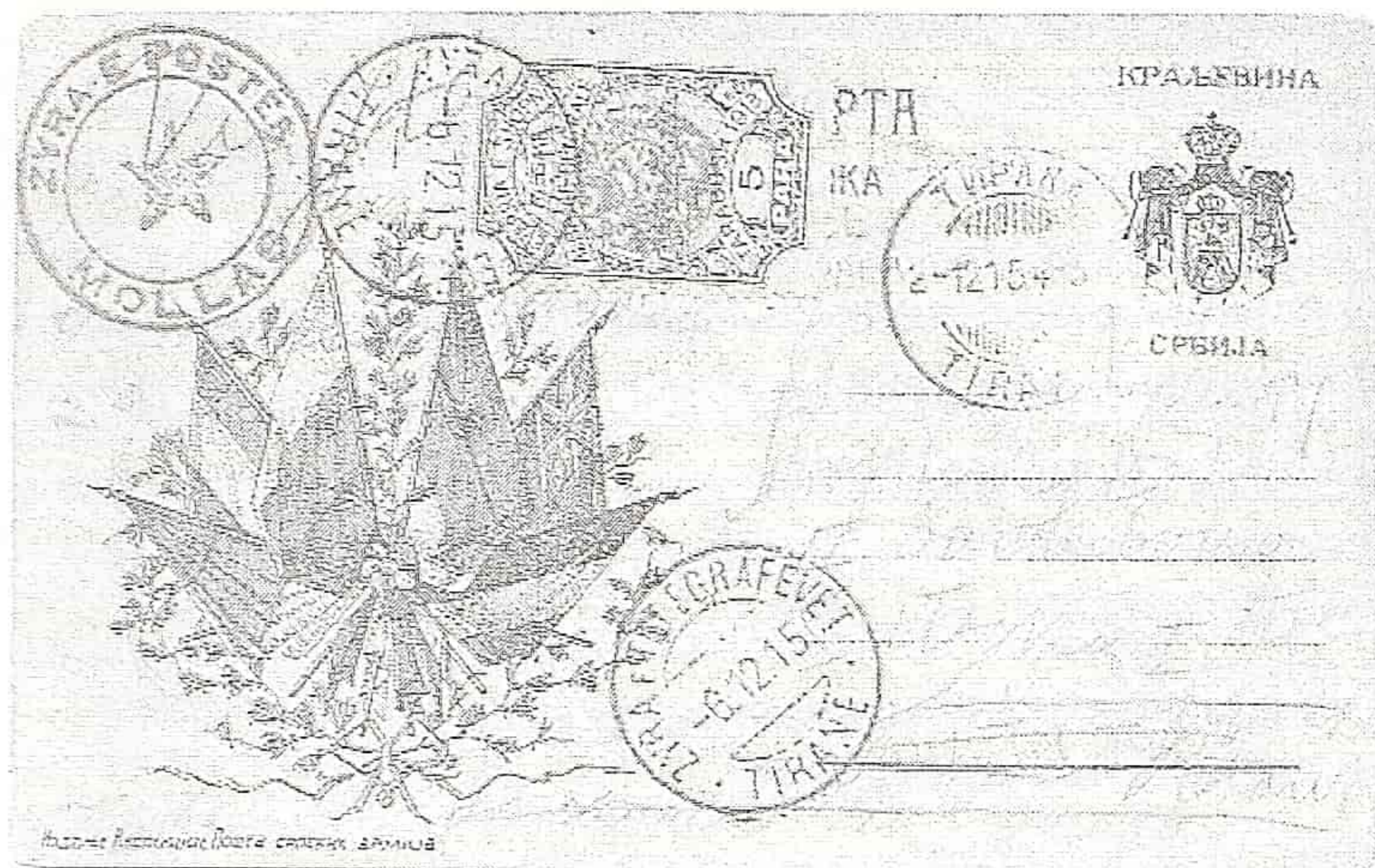
Normalno je da se, u uslovima najtežeg preživljavanja, bez hrane, obuće i odeće, malo mislilo na poštu, pa je konstatacija Rašića i danas validna. Poseban kuriozitet je svakako da pošta iz ovog perioda pripada kako srpskoj, tako i albanskoj i crnogorskoj i italijanskoj poštanskoj istoriji. To je još jedan od razloga da se ova tematska oblast detaljnije obradi. Nadalje će pri tumačenju i utvrđivanju autentičnosti biti korišćen i tekst pošiljaoca ovih karti, svuda tamo gde ima za to podataka odn. opravdanja.

Prvi razmatrani materijal predstavlja dopisnu kartu od 2. decembra 1915. godine.

Slika 1. Prelazak preko Čakora (francuska razglednica nepoznatog izdavača).

Dopisna karta srpskih ratnika, izdata od strane Inspekcije Pošta srpskih armija 1915. god. upućena je iz Tirane srpskom vojniku i vraćena kao neuručena (rukopisno "Retour") - Slika 2. Na ovoj karti nalazi se žig srpske vojne pošte u Tirani i troredi srpski cenzurni žig "PREGLEDALA/VOJNA CENZURA / TIRANA" ljubičaste boje, koji dosad nije opisan u filatelističkoj literaturi.

Slika 2. Ovaj cenzurni žig delimično je prekriven izdanjem maraka Esad-paše. Marka od 5 para poništena je albanskim poštanskim žigom Tirane 06.12.15 (Prema (8) Albanija je prešla na novi gregorijanski kalendar 1913. godine). Pored toga na karti se nalazi još jedan jedan žig Tirane (sa istim datumom) i žig pošte Mollas (bez datuma).

Na poleđini karte se, pored datuma i mesta "29 Novembra meseca 1915 godine", nalazi tekst sledećeg sadržaja: "Dragi mili brate i premili brate ovde sada dođosmo u varoš Elbasan i jedva malo da se odmorimo i da ti javim da smo ovde došli i odavder neznam gdićemo Vala milom Bogu zdravo i dobro što je najpreče a želim da čujem jesili ti zdravo i kako si piši za tiranu ili gde bude Prva četa III bataljon Drugi timočki puk Dalje nemam kad da pišem".

Ova karta otvara dva pitanja: srpske pošte u Tirani i Tirane kao prolaznog mesta povlačenja srpske vojske.

Srpski žig pošte Tirana vodi poreklo iz perioda leta 1915, kada se "obnovila i rasplamsavala anti-srpska propaganda i uporedo sa njom upadi naoružanih Arbanasa preko granice"(1). U to vreme... srpska Vlada je izdala naređenje trupama koje su bile raspoređene na granici da zauzmu određene strateške položaje u Albaniji. Trupe raspoređene u tri odreda - Podrimski, Prizrenski i Ohridski, prešli su albansku granicu, da bi efikasnom akcijom lako slomile otpor pobunjenika protiv Esad paše, zauzele Elbasan (4. juna) i Tiranu (11. juna) i oslobodile opsednutog Esad-pašu u Draču" (1). Kada su srpske trupe zauzele jedan deo Albanije, otvorene su u 1915. godini u pojedinim mestima srpske pošte. igovi ovih pošta su bili dvojezični sa datumom švajcarskog tipa (3). Prema Rašiću (4), koji citira Deroka (3), postojale su sledeće pošte: Tirana, Podgradac, Elbasan i Piškopeja (ručni žig).

Ovim se objašnjava poreklo srpskog poštanskog žiga Tirana, što je delimično poznato. Što se tiče troredog cenzurnog žiga "PREGLEDALA/VOJNA CENZURA/TIRANA", koji do sada nije opisan u literaturi, može se konstatovati da slogom i dimenzijama odgovara poznatim srpskim troredim žigovima koje je opisano Višacki (7). Druga nepoznanica je svakako bilo mesto Tirana, koje, prema istorijskim dokumentima (1) nije bilo na pravcu povlačenja.

Određena razjašnjenja u ovom smislu dobijena su iz originalnog članka Čedomilja M. Todorovića, pisanog 21. septembra 1916. godine pod naslovom "Povlačenje na Krf" iz Kalendara za prostu 1917. godinu, štampanog 1916. godine na Krfu od strane Državne štamparije Kraljevine Srbija (5). Citat: "Evo glavnih linija srpskog slaženja morskim pristaništima:

1) Mitrovica - Peć - Žleb - Rožaj - Berane - Andrijevića - Podgorica - Skadar - Lješ - San Đovani di Medua.

2) Peć - Rugovo - Plav - Gusinje - Skadar.

3) Prizren - Ljum Kula - Vezirov Most - Skadar.

4) Ljum Kula - Vezirov Most - Oroš - Lješ.

5) Ljum Kula - Debar - Elbasan - Tirana - Drač.

6) Lješ - Drač - Valona.

Prema M. Nediću (10): "Preko Crne Gore odstupahu I, II i III armija; preko Albanije, pravcem: Prizren - Ljum Kula - Spas - Puka - Skadar odstupahu: Štab Vrhovne komande; trupe nove oblasti (Južne Srbije) i Moravska divizija II poziva.

Preko Albanije, od Ljum Kule, preko Oroša za Lješ, probijao se kombinovani odred; preko Bicana - Piškopeje za Elbasan i Tiranu konjička divizija, timočka vojska i neki manji odredi."

Time je, konačno, nađen odgovor na postavljena oba pitanja, a navedena karta je kao materijal iz ovog perioda dobila na verodostojnosti.

Druga karta iz ovog perioda (iz zbirke N. Ljubičića) je dopisna karta Kraljevine Srbije od 5 para za unutrašnji saobraćaj izdata 1915. povodom godišnjice pobeđe u Kolubarskoj bici (br.76A, prema 9) i upućena je iz Tirane 25.12.1915. za Beograd - Slika 3. Na ovoj karti nalazi se pomenuti žig srpske vojne pošte u Tirani i paraf cenzora crvene boje. Na poleđini karte se, pored datuma i mesta "Kavača 21. dec 1915", nalazi tekst sledećeg sadržaja: "Ovde smo već deset dana i neznam šta će biti sa nama. Govore da će doći italijanski brodovi do dračke luke da nas prebace do Francuske ali to nije izvesno. Nemamo hrane ni lekova osim malo od Talijanskog Crvenog Krsta koji će pregledati i našu poštu. ..."

Prema Vukoviću (9) ova karta je bila u opticaju do povlačenja srpske vojske, ali je sporadično korišćena i kasnije, samo od strane privatnih lica na Solunskom frontu.

Slika 3.

Treća karta (Slika 4.) iz ovog perioda je Dopisna karta srpskih ratnika iz 1915. upućena iz Andrijevice 7.12.15 (datum po novom kalendaru) za Podgoricu, nefrankirana i u dolazu poništena crnogorskim žigom Podgorice od 11.12.1915 (datum po novom kalendaru) - Slika 3. Na karti nema cenzurnog žiga. Karta je upućena g. M. S. Mikiću, poštaru. Na poleđini karte se, pored datuma i mesta "Andrij.23/XI", nalazi

tekst sledećeg sadržaja: "Dragi brate. Ja sam doš'o ovdje prije 4 dana a familija ima deset dana svi su zdravo a za drugo moglo bi biti bolje. Kud ću odavde još ne znam ma kud pošo familiju ću ostaviti ovdje - Radovan je u vojsku. Nikola i on je ovdje. Pozdrav Šaćo".

Slika 4.

Ova karta takođe otvara više pitanja: vremena u koje je pisana, da li je bila pisana od strane srpskog vojnika i, ako je to slučaj, zašto nije bila frankirana crnogorskom markom, nego je kao strana (srpska) vojnička karta bila korišćena bez naplate poštarine.

Prema (2) dana 1. decembra glavnina srpske vojske bila je između Andrije-

vice i Podgorice, a u vremenu od 15. do 21. decembra stigla je u okolinu Skadra, što ukazuje na verodostojnost datuma. Na pitanje da li je kartu pisao i poslao srpski vojnik ukazuje činjenica da je korišćena Dopisna karta srpskih ratnika izdata od strane Inspekcije Pošta srpskih armija u Nišu 1915 godine, koju je, po pravilu, mogao da ima i koristi samo srpski vojnik. Na istu pretpostavku ukazuje delimično i tekst: "ja sam došo ovde prije 4 dana" i "Kud ću odavde još neznam ma kud pošo ...". Takođe, na poleđini Dopisne karte srpskih ratnika korišćen je datum po starom julijanskom kalendaru - 23.XI, koji je bio važeći u Srbiji, a ne po novom gregorijanskom kalendaru, koji je bio važeći u Crnoj Gori, koji bi se razlikovao za 13 dana (poštanski žig Andrijevice je 7.12). Najviše nedoumica izaziva pitanje nefrankiranja vojničke karte. I za ovo se može naći više mogućih objašnjenja: tolerantnost i velikodušnost crnogorske pošte (poštara) prema srpskim ratnicima, Crnogorcima u srpskoj vojsci u malom mestu (Andrijevići) gde su se svi u to vreme verovatno poznavali, ili je to još kombinovano sa činjenicom da je dopisna karta upućena bratu, koji je poštar u Podgorici. Za ovo za sada nema pouzdanog odgovora već može samo da se nagađa, pogotovo što su druge karte iz tog vremena ispravno frankirane i one koje su bile u opticaju unutar Crne Gore i one koje su bile upućene za Srbiju.

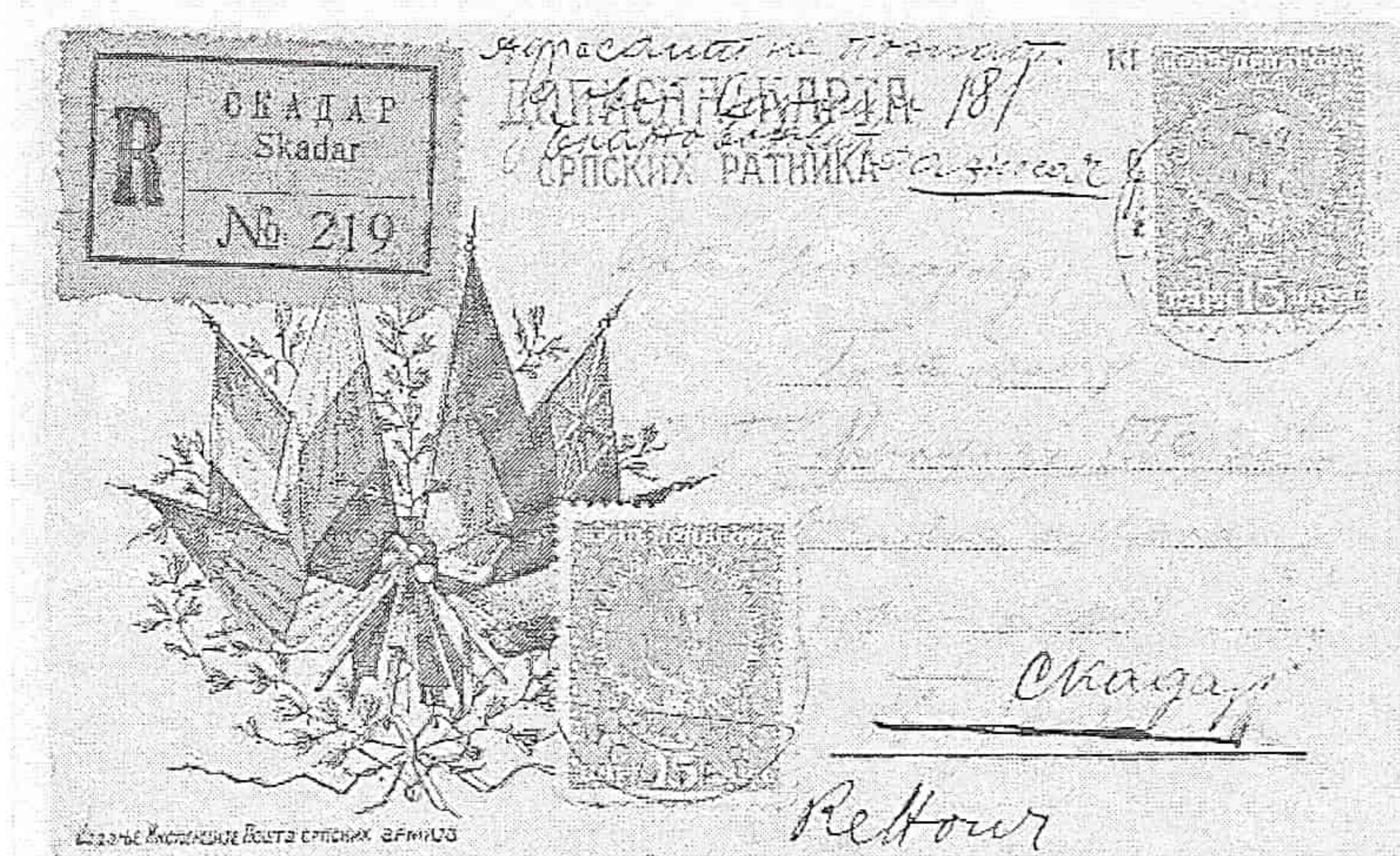
Četvrti razmatrani poštanski objekat iz ovog perioda je Dopisna karta srpskih ratnika iz 1915. upućena iz Skadra za Smederevo ("via Souisse") frankirana ispravno crnogorskom markom sa likom Kralja Nikole od 10 para izdate 1913. i poništena crnogorskim žigom Skadra od 11.12.1915 - Slika 5. Na karti je uobičajeni cenzurni crnogorski žig "PREGLEDALA/VOJNA CENZURA" ljubičaste boje (7). Na prednjoj strani karte piše i: "Molim g. cenzora da ovu kartu ispošlje adresantu, Pisac"

Slika 5. Na poleđini karte se, pored datuma i mesta "5. decembra 1915, Skadar", nalazi tekst sledećeg sadržaja : ... "Stigoh ovde u gordi Skadar još 1. decembra..... Gde ćemo odavde neznam. ...Meni ne piši jer me ne može karta naći. I sad sam na istom mestu."

Peti razmatrani poštanski objekat je svakako najinteresantniji, jer predstavlja preporučenu Dopisnu kartu srpskih ratnika iz 1915. upućena iz Skadra za Podgoricu i vraćenu nazad za Skadar.

FAKES FORGERIES EXPERTS

Slika 6.

Preporučena dopisna karta srpskih ratnika iz 1915. upućena je iz Skadra 11.12.15 po starom kalendaru za Podgoricu frankirana sa dve crnogorske marke sa likom Kralja Nikole (po novom kalendaru). R-nalepnica Skadar, No. 219 crvene boje sa crnim slovima, koja se koristi od 15.01.1916. godine u Crnoj Gori. Karta je upućena Srp(skom) kr(aljevskom) majoru Miloradu Terziću i vraćena za Skadar (mastilom precrtano Podgorica i mastilom ručno upisano Skadar, kao i "Rettour"), jer nije mogla biti uručena. Na karti tekst crnogorskog poštara "Adresant nepoznat u ovoj varoši, Blažo Božović, raznoslač". Na poleđini karte se, pored datuma i mesta "11. XII. 1915, Skadar", nalazi tekst sledećeg sadržaja: "Dragi Terziću, Neznam već šta da mislim, što još ne dolazite?! Juče mi rekoše, da je na vas lađa čekala juče ili prekuče, na kojoj se dovezla Dunavska divizija. Zar vi to niste znali? Ja sam vam telegrafisao preko Komande mesta, da se tamo obavestite o danu kada vam lađa bude data. Izgleda mi da je zabuna zbog zadocnjavanja depeša. Moja je depeša ovde primljena posle mog dolaska. Javite mi se bar pismom šta je to? Pozdrav svima, S. Bošković".

Kako je juna 1907. godine došlo do promene valute (1 kruna = 100 para), tarifa za poštanske karte u zemlji iznosila je 5 para, a za preporučeno rukovanje 25 para (6). Kako je, takođe, Skadar u to vreme bio u vlasti Crne Gore, karta je tretirana kao domaći poštanski saobraćaj (5 para) uz preporučeno rukovanje (+25 para), što ukupno čini 30 para i ispravno tarifiranje preporučene dopisne karte.

Karakteristično je i to da ova karta nije cenzurisana, ni od srpske ni od crnogorske cenzure.

Šesti razmatrani poštanski objekt (Slika 7.) odnosi se na veoma kasnu upotrebu celine Kraljevine Srbije za inostrani saobraćaj od 10 para izdatu 1908-1909, klasifikovanu prema Katalogu Vukovića pod brojem 68. Upućena je iz Drača, Albanija, 21.12.1915. godine preko italijanske pošte od strane srpskog vojnika za Niš, preko Švajcarske, jer se na karti ispod Niša i Srbije nalazi i reč Bern, Švajcarska. Karakterističan je tekst (deo) koji glasi: "Ja sam za sada zdrav, ali od kad smo pošli do danas sve peške idemo pak je teško. Ako da Bog idem dalje i di ostanem javiću". Karta je žigosana od strane poštanskog ureda Italije u Draču: Durazzo/(Uff. Postale Italiano) i nosi datum 21.12.1915 godine.

Ovim primerima može se dodati i preporučena karta Srpskog Crvenog Krsta upućena od strane predsednika Srpskog Crvenog Krsta iz Pirota iz Skadra 27.12.1915. godine (po Julijanskom kalendaru) Međunarodnom Crvenom krstu, Ženeva preko Italije (Slika 8). Karta je frankirana italijanskom markom od 50c. sa pretiskom "Scutari di Albania" od 2 pijastra (Yvert 95) sa žigom "Scutari D'Albania - Poste Italiane" (10.01.16) i ima i tranzitne žigove sa datumima 13 (ili 18). 01.16 Bologna/posta estera i 19.01.16 Milano posta estera. Na karti se nalazi R-nalepnica "Scutari D'Albania - Poste Italiane", kao i žig italijanske cenzure u Milanu "(41) Verificato di cenzura".

Slika 7.

Slika 8.

Poslednji primer prikazan je na Slici 9. i predstavlja provizorno privatno izdanje dopisne karte nepoznatog izdavača upućene iz Podgorice sa dva poštanska žiga (3.01.1916) preko Skadra (crnogorski poštanski žig iz Balkanskih ratova - 7.01.1916) korektno frankirana sa crnogorskom markom Kralj Nikola od 10 para. Na karti se nalazi i žig crnogorske cenzure "Pregledala cenzura" plave boje.

Slika 9.

Na kraju se može postaviti pitanje da li je ijedna od navedenih karata iz ovog perioda stigla do onoga kome je bila upućena (sem primera datog na Slici 6. i Slici 8.) bez obzira što su korišćene srpske, albanske, crnogorske i italijanske raspoložive pošte. Za to nema pouzdanog odgovora.

Literatura

1. Tripković, Đ., Srpska ratna drama 1915-1916, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2001;
2. Popović, B.N., Srbi u prvom svetskom ratu, 1914-1918, Beograd, 1998;
3. Deroko E., Die Poststempel von Serbien, 1840 bis 1921, Die Postmarke, Beć, 1936;
4. Rašić, M., The Postal History and Postage Stamps of Serbia, Collectors Club Handbook No.25, The Th. E.Steinway Memorial Publication Fund, 1979;
5. Todorović, M., "Povlačenje na Krf", Kalendar za prostu 1917 godinu, Državna štamparija Kraljevine Srbija, Krf, 1916;
6. Robinson, K., Crna Gora, Poštanska istorija, SFS Biblioteka, Beograd, 2002;
7. Višacki, V., Vojne cenzure 1876-1945, Filatelista, br.219/220, 1995;
8. Norby, T., The Perpetual Calender, www.norbyhus.dk/calendar.html;
9. Vuković M., Katalog celina jugoslovenskih zemalja, Tom I/1: Srbija 1873-1921, Beograd, 2000;
10. Nedić M., Srpska vojska i Solunska ofanziva, Izdavačka knjižarnica Napredak, Beograd, 1932

Abstrakt

"Poštanski materijal iz ovog perioda iz Albanije je ekstremno redak i teško da je bilo koji komad sačuvan" prema M. Rašiću. U radu su prikazani, analizirani i dokazivani autentičnost na nekoliko primeraka srpske pošte iz perioda decembar 1915 - januar 1916.

ABSTRACT

"Postal history material from Albania is extremely scarce and hardly any of it has been preserved" M. Rašić. Some exemplars of the Serbian post from the period December 1915 - January 1916 are presented, analysed and proved related to the authenticity.

Magazine Filatelista edited by the Union of Philatelist of Serbia has appeared without break since Septembere 1949. It is published four times a year. It covers the philately of Serbia and Yugoslavia countries: postal history, and tries to publish only fresh articles, often the work of a member who has given a display to the Society. More of its output could be described as wholly original work. It maintains a proud tradition of trying to provide space for learned articles not easily found a home elsewhere and non-members are welcome to submit articles for publication.

Filatelist contain general and specialised articles on stamps and postal history, society meetings details and other coverage of interest to both collectors and the more dedicated philatelist. In addition, they contain exhibitions diaries, details of new and recent stamp issues (edited by Jugomarka), new books, publications and forthcoming exhibitions.

Supplied free to Members of the Union of Philatelist of Serbia.

FRANCUSKA MORNARICA U BEOGRADU 1915. GODINE

Jérôme BOURGUIGNAT

Dopisni član francuske Filatelističke akademije

U mojoj kolekciji posedujem dve srpske razglednice, oslobođenje plaćanja kao vojna pošta, na kojima se nalazi pečat "Nacionalna mornarica Misija D".

1914. godine, kao što je poslala i sto lekara u okviru Medicinske misije i jednu eskadrilu avijacije. Podaci su pronađeni u obimno urađenom delu "Francuske armije u velikom ratu" (1).

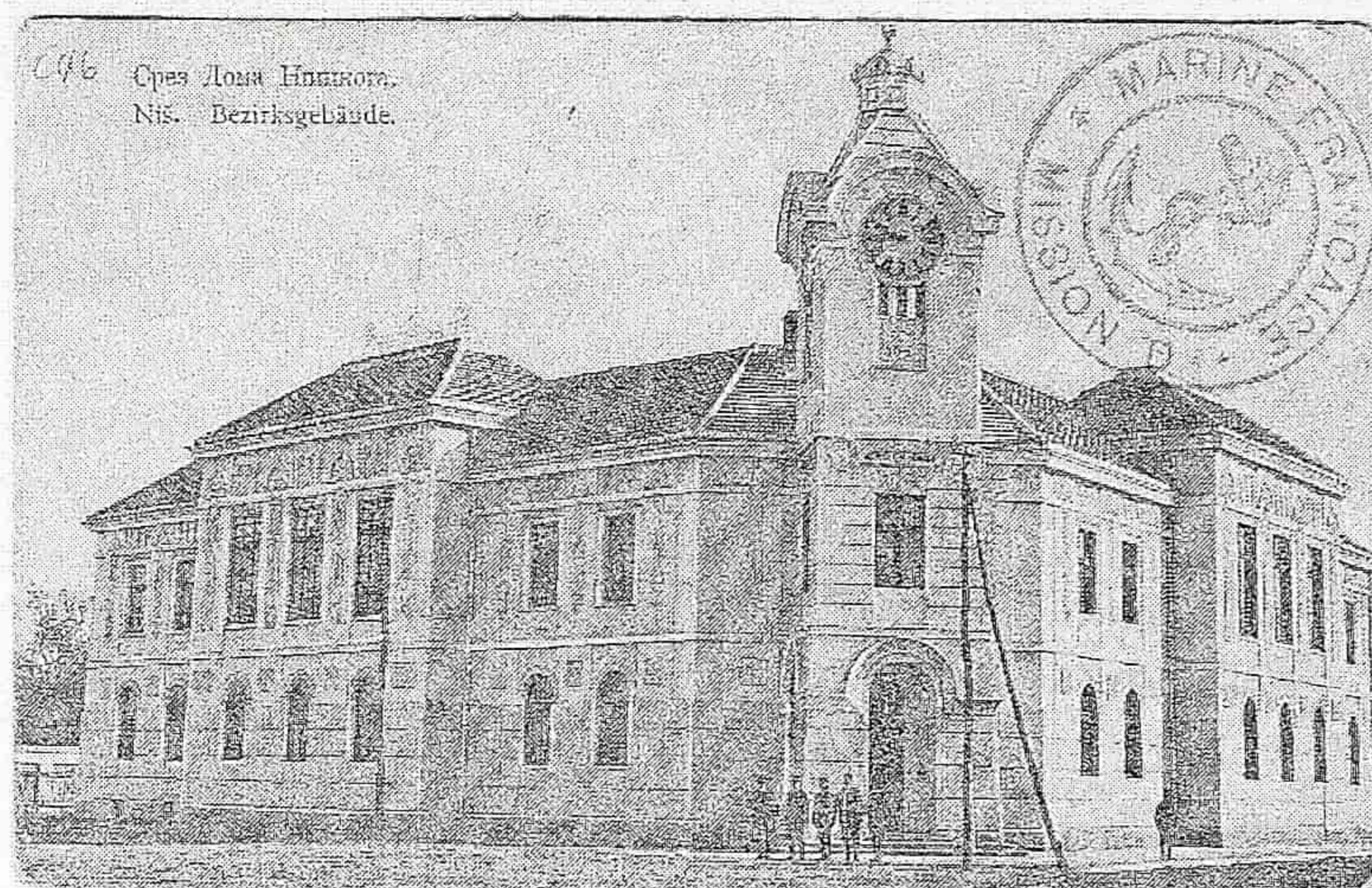

oficira i 94 marinca i raspolagala je sa tri topa kalibra od 140 mm.. Po dolasku u Srbiju početkom novembra 1914. godine, ona je bila priključena jednoj bateriji u okolini Beograda, tako da su dva topa aktivno učestvovala u odbrani Beograda već 21. novembra. Pošto su Austrougari krenuli u ofanzivu na Beograd, misija je uzela učešće u odbrani prestonice. Srbi su odlučili da evakuišu grad, tako da se i misija marinskih artiljeraca povlačila kao i srpske trupe. Dva topa su dejstvovala do poslednjeg trenutka, tako da su morali biti ostavljeni na tom mestu i bili zarobljeni od strane Austougara.

Moj prijatelj u Srbiji (prof. dr M. Radovanović, prim.prev.) koji se bavi srpskom poštanskom istorijom Prvog svetskog rata nije bio upoznat sa postojanjem ovog žiga, pa sam na njegovu molbu pripremio ovaj kratak članak, koji će po njegovoj sugestiji biti prihvaćen i objavljen u srpskom časopisu "Filatelista".

U nastavku je prikazana kratka istorija odreda vojske koji je Francuska poslala kao pomoć Srbiji

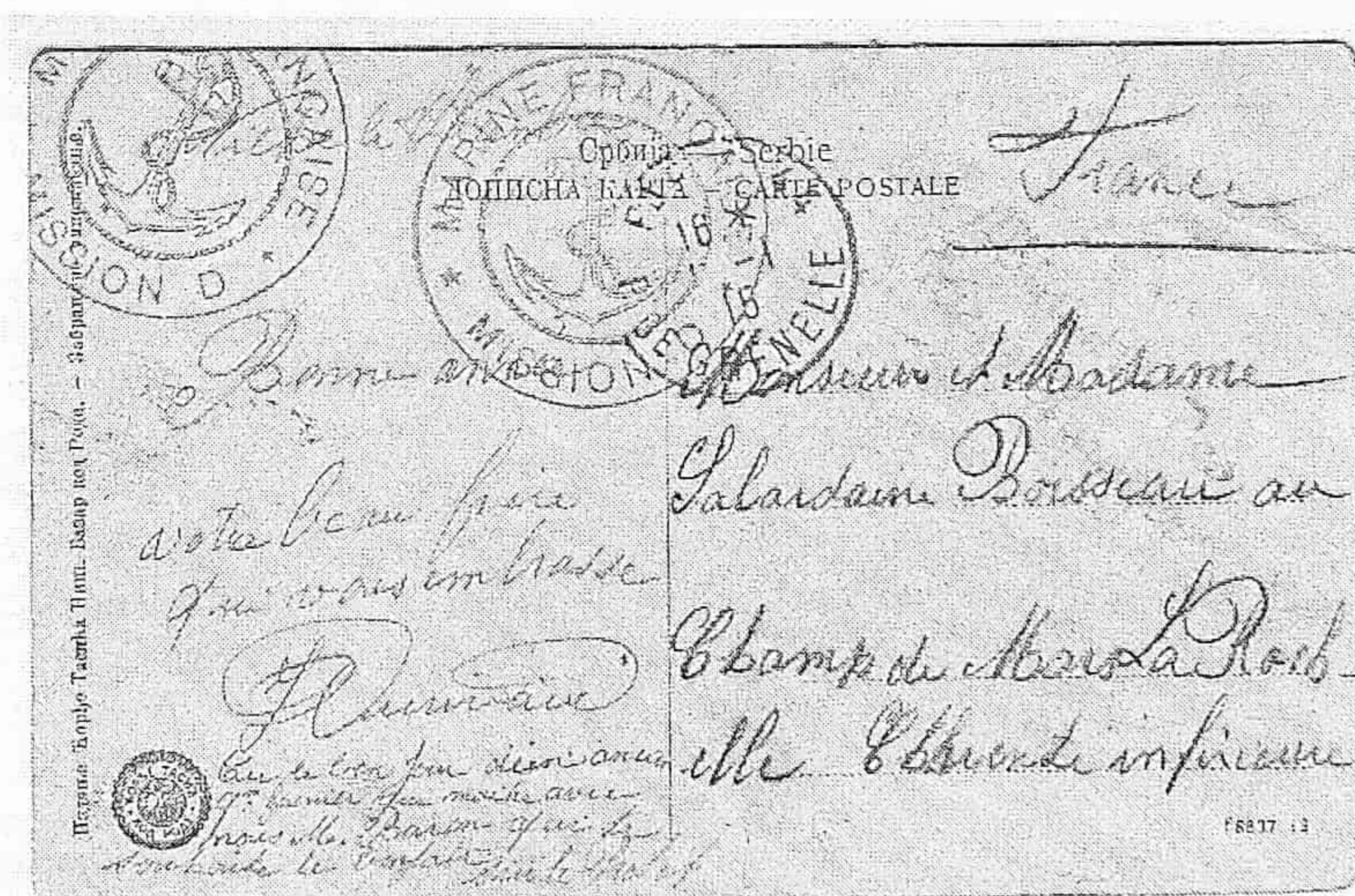
Austo-ugarska carevina je objavila rat Srbiji 27. jula 1914. Prestonica Beograd se nalazi na desnoj obali Dunava. Reka je predstavljala granicu u tom delu teritorije, tako da je odbrana grada bila vrlo teška. Francuska je poslala jednu misiju marinske artiljerije kako bi pomogla odbranu Beograda protiv austrijskih "monitora". Poznato je da su marinci jako dobri artiljerci i najkvalifikovaniji u borbama protiv čamaca. Misija se sastojala od četiri oficira, tri pomorska pod-

Razglednice su poslate u Francusku diplomatskom poštom, tako da jedna od njih nosi žig "Ministarstvo inostranih poslova". Prva je poslata krajem decembra iz Niša, posle povlačenja, i to, bez sumnje, posle pada Beograda. Druga je datirana 8. februar 1915., iz Beograda.

Kao što je poznato, efikasnom ofanzivom, Srbi su oslobodili prestonicu nekoliko nedelja kasnije. Uništeni topovi su zamenjeni sa dva nova koja su poslata iz Francuske u februaru 1915. godine. Njihova akcija je bila mnogo efikasnija i branila je približavanje Beogradu, tako da "monitori" više nisu delovali.

Istorijski izvor koji sam koristio ne navodi naziv ove misije, ali, po mom mišljenju slovo "D" na pomenutom žigu potiče od reči "Dunav".

Pomenuti izvor (1) spominje da su engleski i ruski marinci poslani da učestvuju na sličan način u odbrani Beograda.

Na kraju, unapred bih bio zahvalan čitaocima i poznavacima ovog perioda koji bi me kontaktirali u cilju utvrđivanja i proširivanja podataka u vezi ovog žiga.

Literatura

1. "Les Armees francaises dans la Grand Guerre", Tome VIII, La campagne d'Orient (Dardanelles et Salonique), Premier Volume. Ministere de la Guerre, Etat-Major de l'Armee, Service Historique. Paris, Imprimerie nationale, 1931. Conultable au Service Historique de la Defense / Armee de Terre (Chateau de Vincennes),
2. Histoire postale et militaire de l'Armee d'Orient, Colonel Delost (1968),
3. Histoire postale et militaire de la 1er Guerre Mondiale, Colonel Delost (1969)

KURIRSKA POŠTA U VELIKOM RATU

Prof. dr Milan RADOVANOVIĆ

Za vreme prve dve godine Velikog rata razmena poruka između vojnih jedinica na bojištu ostvarivala se tzv. "kurirskom poštom". Ova prepiska bila je vršena posebno štampanim obrascima i, s obzirom na karakter poruke i potrebu da brzo bude isporučena, normalno nije bila u uobičajenom poštanskom saobraćaju. Zvanični obrasci za kurirsku poštu sastojali su se iz dva dela: omota i lista predviđenog za poruku.

Ко пише _____
 Коме _____
 О.№. _____
 Пошао _____ дана у _____ часова _____ минута
 Брзина путовања _____
 Приспео _____ дана у _____ часова _____ минута
 Приміо _____
 Завој врати́ти по доносиоцу

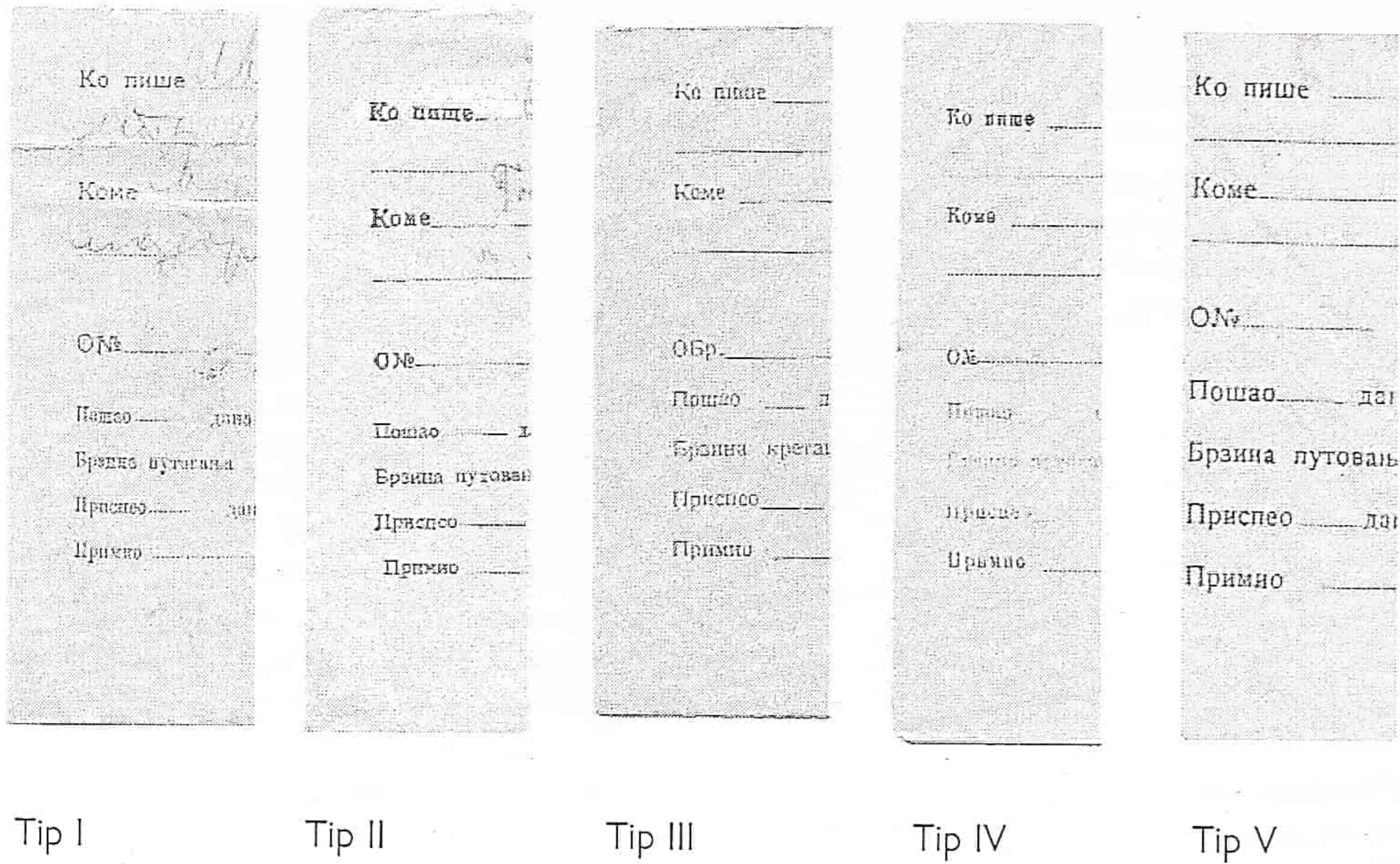
Ova pošta je veoma retka, posebno ako se razmatra kao par - omot i list. Ostaje otvoreno pitanje da li su ove poruke uništavane ili ne. Na ovoj pošti nema cenzurnih žigova, što je i razumljivo. Na osnovu skromne zbirke, kao i primeraka dobijenih ljubaznošću V. Micevskog, može se uočiti da postoje bar pet tipova na osnovu analize omota formulara, koji se razlikuju korišćenim vrstama slova i delimično po tekstu.

Na formularima tipa I (Slika 1.) - omotima, nalazi se sledeći štampani tekst:

Ko piše....
 Kome..... u.....
 ONo
 Pošao dana u.....časova.....minuta
 Brzina putovanja
 Prispelo.... dana u.....časova.....minuta
 Primio.....

Zavoј vratiti po donosiocu

Svi uočeni tipovi obrazaca kurirske pošte prikazani su na Slici 2. pomoću odsečaka sa leve strane kurirskih obrazaca. Kod tipova II, IV i V, pored navedenog teksta kod tipa I, postoji i dodatni, gde posle reči "minuta" stoji i "podne" (u četvrtom i šestom redu na omotu). Takođe, kod tipa III umesto "ONo" stoji "OBr". Dimenzije ovih obrazaca su sledeće 112x97 (tip I), 112x95, 5 (tip II), 118x93 (tip III), 120x97 (tip IV) i 120x97 (tip V) - sve mere date u mm.

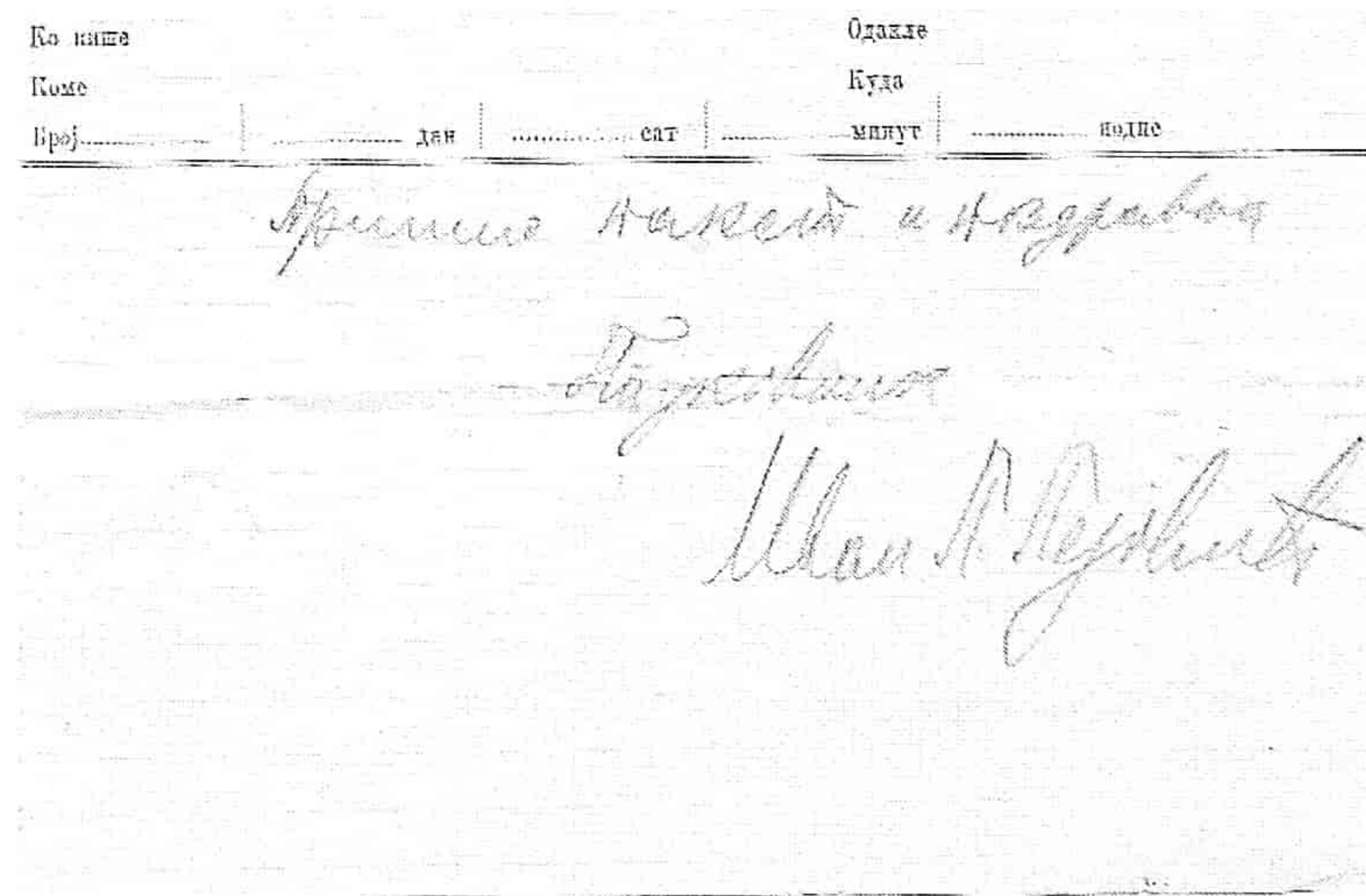
Slika 2. Odsečci levih strana kurirskih obrazaca korišćenih u periodu 1914-1915

Većina razmatranih omota nema sadržaj, odn. list predviđen za poruku. Na listu predviđenom za poruku nalazi se tekst sledeće sadržine (Slika 3):

Ko piše...	Odakle
Kome.....	Kuda
Broj.....dan.....sat.....minut.....podne	

Slika 3. List predviđen za poruku

Primer kurirske pošte, ispoštovan u svemu prema propisu, dat je na Slici 4. Umesto standardnog (i opisanog) lista predviđenog za poruku, korišćeno je obično parče papira, ali koje u potpunosti odslikava funkciju ove pošte, pa će se navesti integralno, kako sledi:

Prednja strana:

22. XI

Gospodine pukovniče,

Situacija je ispred Peći takva, da je neophodno potrebno da se što pre iz tesnaca. S toga je Komandant naredio da čim se malo može odmah kolona krene i što pre Molim Vas da upotrebite svu Vašu energiju da se što pre krene kolona.

Pukovnik V. J. Belić

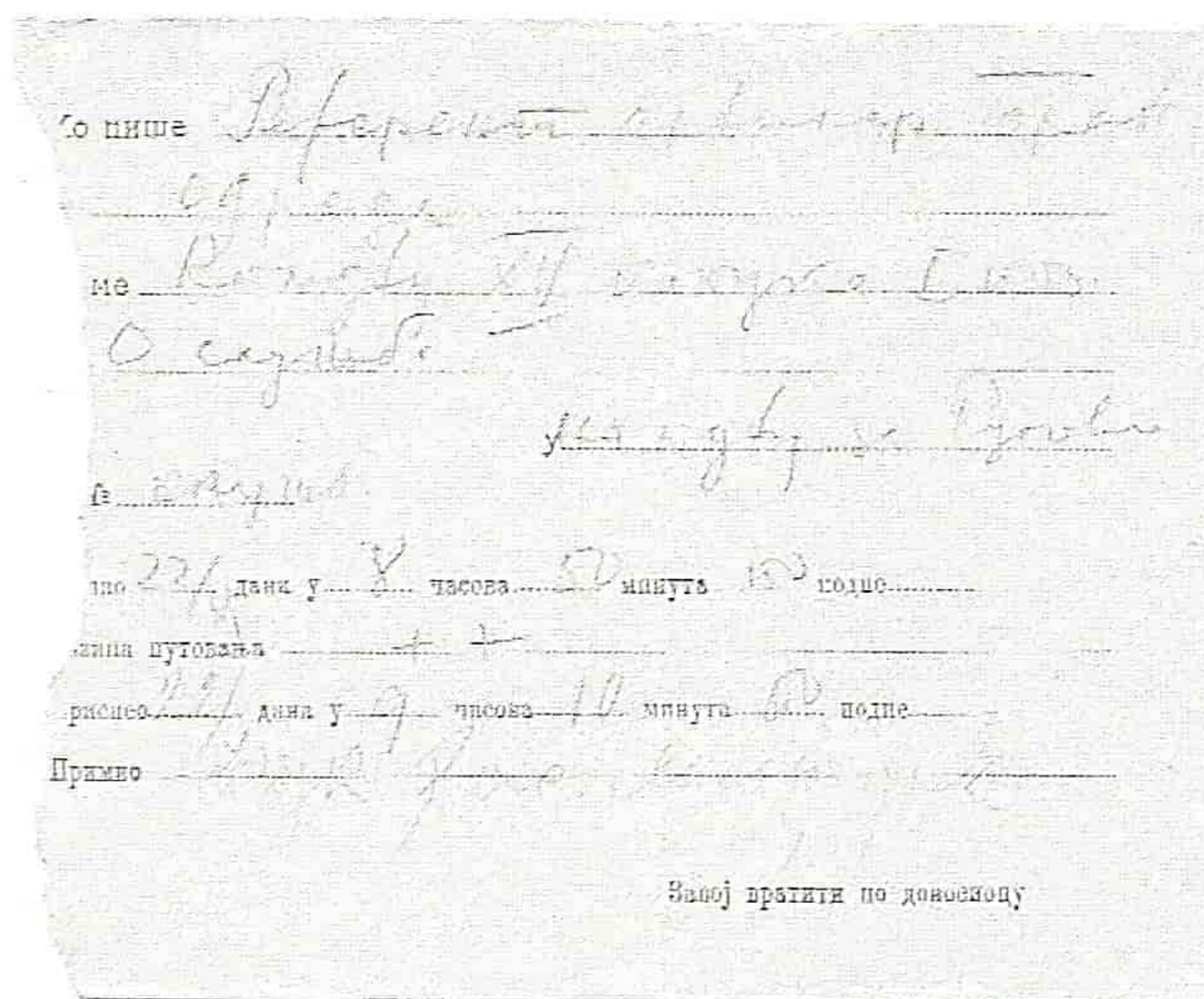
Zadnja strana:

22.11.1915, 8,40 č. Pop.(odne)

Kod Patrijaršije

Komandantu XV p.(ešadijskog) puka I poziva

Izvolite pročitati prednje saopštenje načal.(nika) štaba Braničev. Odreda o situaciji. Kako sa vašim komandantom, koji je za ovo zagušenje kriv, nemate veze, to vas molim da od mene, kao najstarijeg ovde, primite sledeće naređenje:

Slika 4.

Odmah da odredite oficira (po mogućnosti višeg) koji će sva sredstva upotrebiti da se u tesnacu uspostavi redovan moguć prolaz, pa odmah uđite vi sa vašim pukom, a za vama ću ja. Čim uđete u tesnac, izvestite me. Ja ću takođe tamo doći da obidem rad toga oficira.

Art. Pukovnik

V. . Milojević

Očigledno je da se prema datumu (22.11.1915) i sadržaju poruke u ovoj kurirskoj pošti radi o odstupanju srpske vojske iz Srbije prema Albaniji i Crnoj Gori. Da se radi o stvarno ostvarenoj pošti govore i vremena na omotu:

Pošao 22.XI dana u 8 časova 50 minuta popodne, i

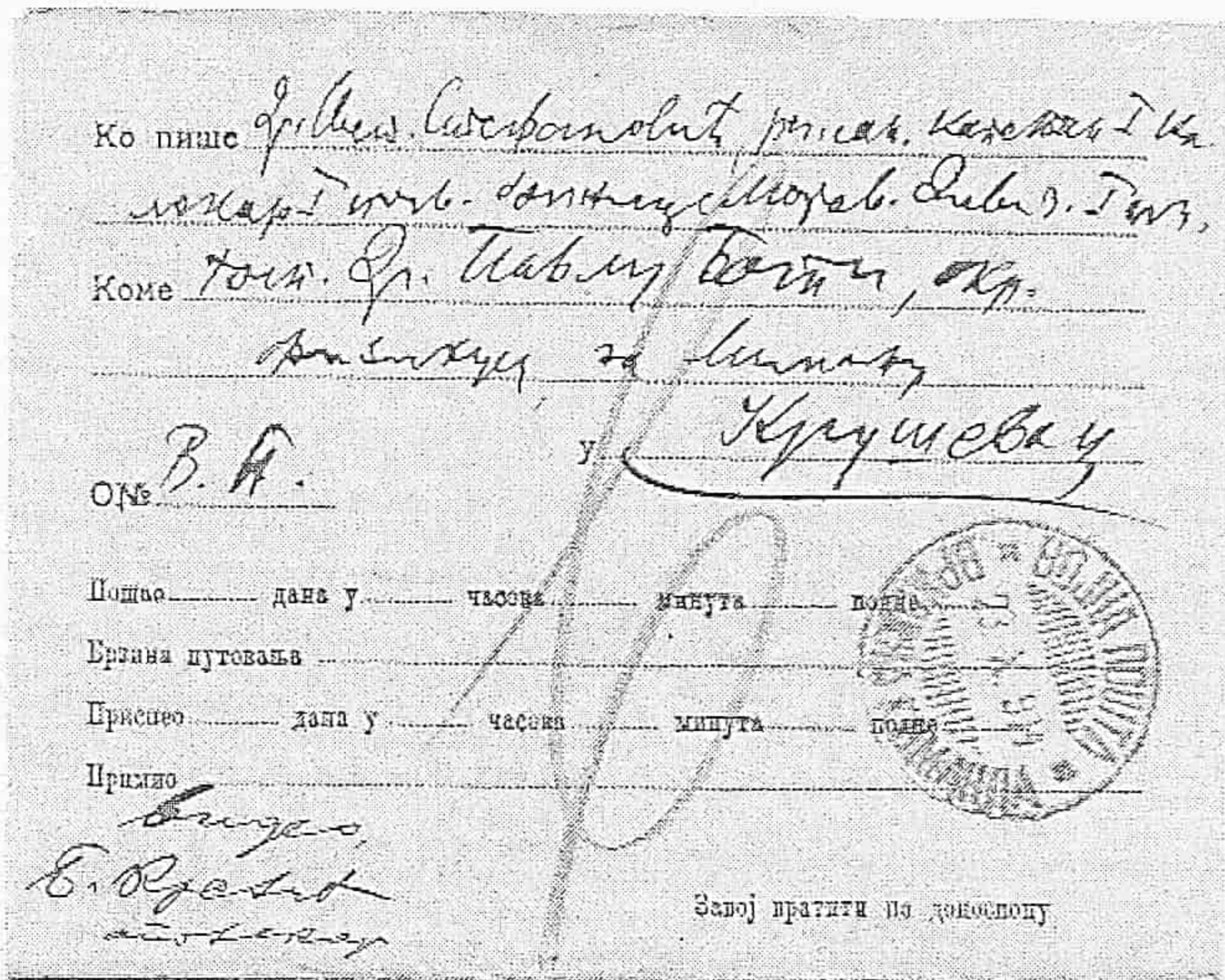
Prispeo 22.XI dana u 9 časova 10 minuta popodne

što znači da je za dostavu bilo potrebno samo 20 minuta.

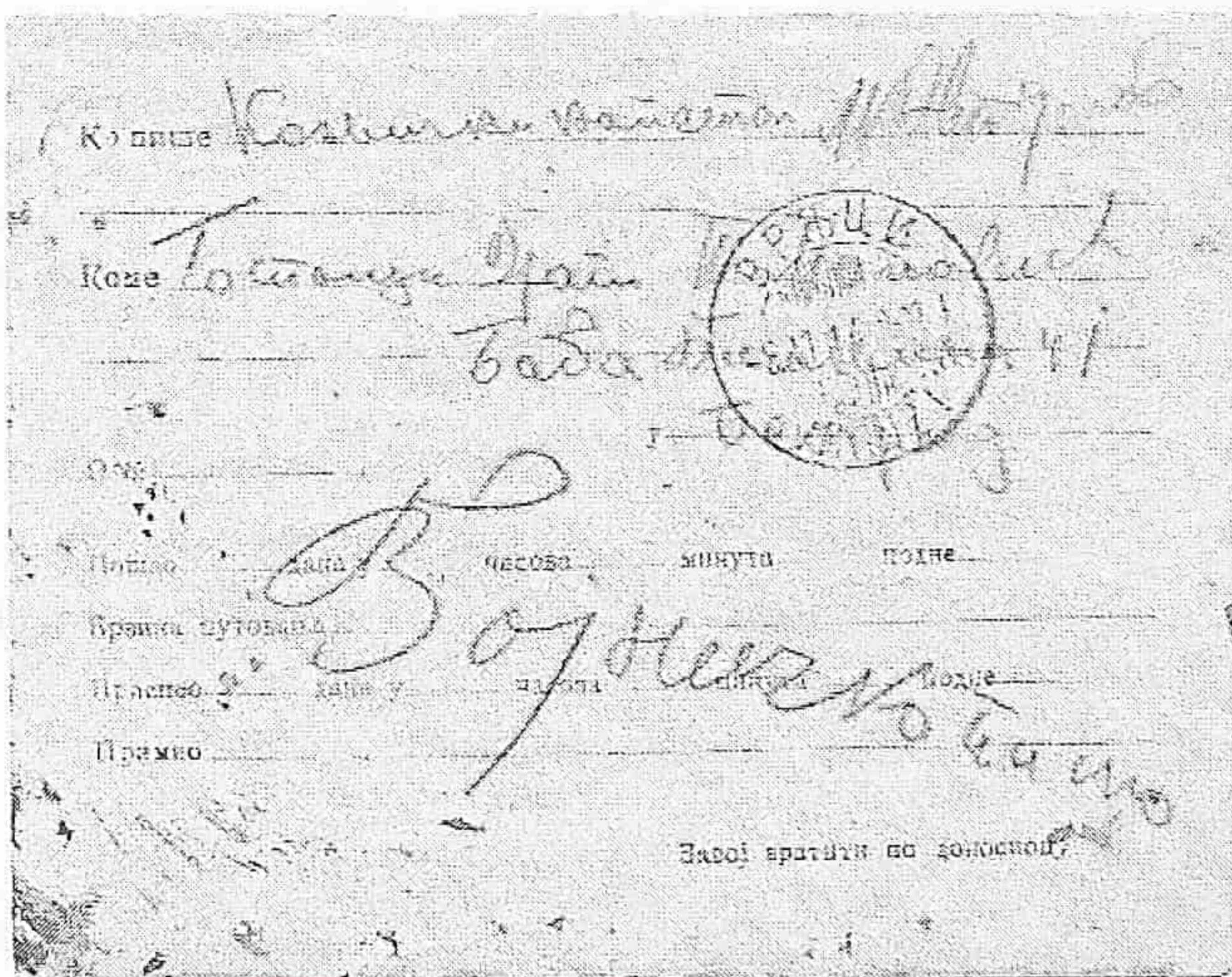
Poseban kuriozitet predstavlja činjenica da su omoti predviđeni za kurirsku poštu korišćeni za privatnu prepisku. Na sledećim slikama (Slika 5. i Slika 6.) dati su primeri ovakvog načina korišćenja. U takvim slučajevima, što se očigledno tolerisalo, pošta je žigosana vojničkim žigovima (Slika 5.) ili je žigosana normalnim poštanskim žigovima (Slika 6). Kao takva ona je podlegala vojnoj cenzuri.

Kao što se vidi na Slici 5, omot predviđen za kurirsku poštu korišćen je kao omot običnog (VOJNIČKOG) pisma, žigosan sa žigom iz balkanskih ratova "VOJNA POŠTA: VRHOVNA KOMANDA" (23.X.1914) I CENZURISAN SA "V(ideo) plave boje.

Dodatno, u donjem levom uglu stoji: "video, B. Krstić, apotekar". Na Slici 6. prikazan je omot predviđen za kurirsku poštu, korišćen kao omot vojničkog pisma, što se vidi i iz natpisa "Vojničko pismo".

Slika 5.

Slika 6.

Ovaj omot žigosan je u polazu poštanskim žigom Vrnjci (3.11.14) i u dolazu žigom Beograda (8.11.14) - na poleđini omota. Slab, ali vidljiv paraf cenzora crnom olovkom. Simpatičan je i deo teksta u sadržaju pisma, koji glasi: "molim te kupi mi i jednu kapu pomodnu sa kokardom N.54, jer moju kapu mi je odnelo parče granate pa sad nosim šajkaču prostu", kao i "Kad budem primio do-datak na konja i ranu za prošli mesec, ja ću ti poslati novac". Pismo je uputio konjički kapetan M. Stojanović, Štab Šumadijske divizije, II poziv, Užice i dalje.

Ovim se, čini se, ova priča, koja kod nas nije bila dosada obrađivana, završava ili nastavlja eventualno novim priložima i dopunama.

Abstrakt

U radu je prvi put sa filatelističke strane razmatrana kurirska pošta u periodu 1914-1915 - korišćeni obrasci, koji se sastoje iz omota i lista predviđenog za poruku. Na osnovu skromne zbirke utvrđeno je postojanje 5 različitih tipova omota i samo jedan list predviđen za poruku. Verovatno je postojanje i različitih tipova listova predviđenih za poruku, što tek treba potvrditi.

Abstract

Until now the courier's post in the period 1914-1915 was not the subject of serious philatelic investigations. The courier's post used formularies, constituted from envelope and paper for message. From the small collection of these items five types of envelope has been established and one paper for message. It is possible to assume that other types exist, especially for the paper for message.

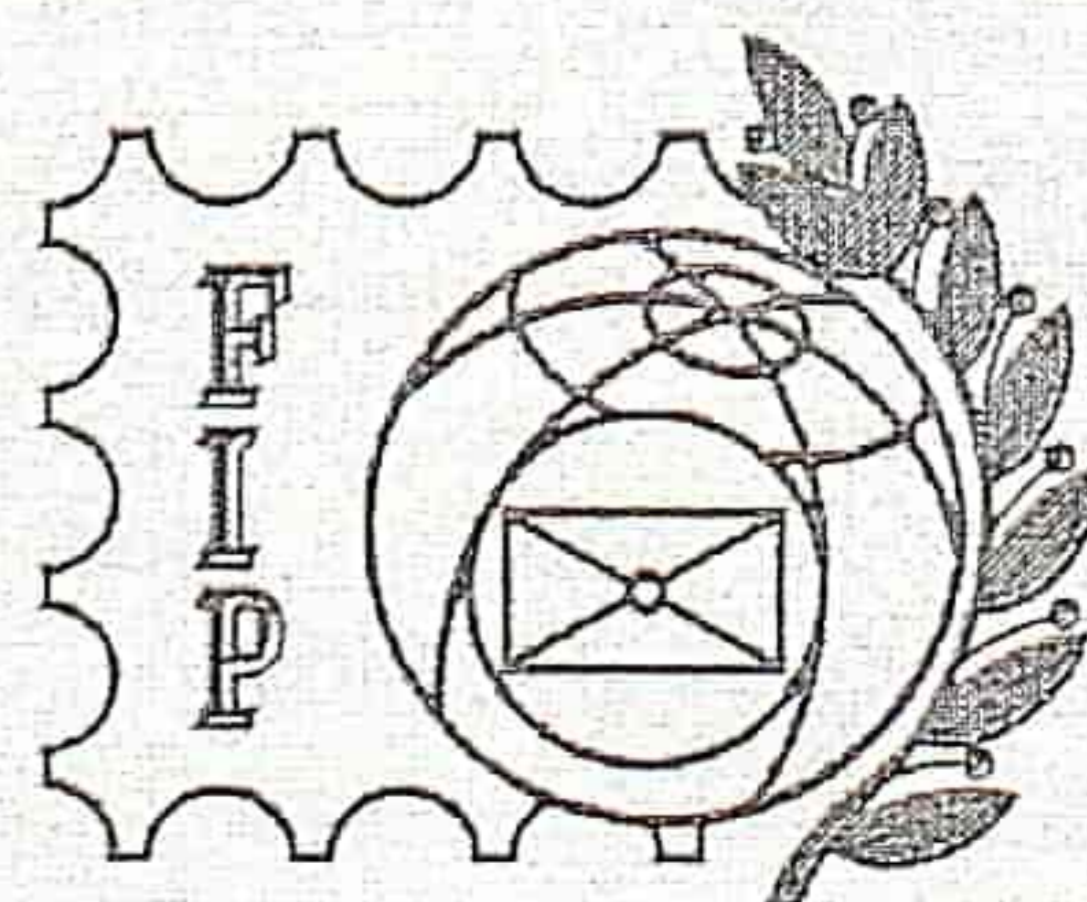
Philatelic society Yugoslavia Study Group (UK)
for Collectors of Yugoslav Stamps and Yugoslav Postal History. The Yugoslavia Study Group promotes the study of the stamps and postal history of Yugoslavia, its predecessor and successor states. The Study Group publishes a quarterly journal, "Jugopošta"

"Jugopošta" glasilo članova Jugoslovenske studijske grupe u Engleskoj izlazi na A4 formatu četiri puta godišnje (u martu, junu, septembru i decembru). Članovima se dostavlja besplatno.

Jugoslovenska studijska grupa u Engleskoj osnovana je s ciljem unapređivanja izučavanja maraka i poštanske istorije Jugoslavije, država prethodnica na tlu Jugoslavije i novih država nastalih raspadom Jugoslavije. Godišnja članarina 9 funti. Za učlanjenje kontaktirajte: D. Kerr / 2 Thorn Street / Earlston / Rerwickshire TD4 6DR / UK.

Flash

Fédération Internationale de Philatélie

OZNAČAVANJE POSEBNIH RUKOVANJA NA POŠILJKAMA PISAMA U PERIODU 1918 - 1941.

Miomir ARSIĆ

Prvog decembra 1918. u Beogradu je proglašeno ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca u Kraljevstvo, kasnije u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Trećeg oktobra 1929. proglašena je Kraljevina Jugoslavija.

Teritorijalne promene i promene u nazivu države odrazile su se na poštanski saobraćaj na teritoriji nove države. U Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji bila su u upotrebi posebna pokrajinska izdanja i različiti poštanski formulari zatečeni iz prethodnih država. U Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji bile su u upotrebi marke Kraljevine Srbije, takozvanog "Krfskog izdanja". Isto se odnosilo i na različite poštanske formulare. Marke svih pokrajinskih izdanja zamenjene su izdanjem od 16. januara 1921. koje je važilo na teritoriji cele zemlje, s tim što su pokrajinska izdanja zadržala frankaturnu vrednost do 1. aprila 1921. Iz upotrebe su postepeno povlačeni poštanski formulari zaostali iz pošta koje su radile u prethodnim državama konstituentima Kraljevstva odnosno Kraljevine.

U novoformiranoj državi objedinjen je rad svih zatečenih pošta pa su pošte nove države nastavile da primaju pisma za zemlju i inostranstvo, kao obična, preporučena i ekspres. Čim je uveden prenos poštanskih pošiljaka avionom (1923). Pošta je počela sa primanjem avionskih pisama.

Stopa težine na osnovu koje je naplaćivana poštarina za obične pošiljke označavana je na pismima upisivanjem težine i odgovarajuće novčane sume. Za pošiljke preporučenih, ekspres i avionskih pisama, postojale su posebne oznake koje su rukopisno ispisivane, otiskivane pečatima ili stavljane kao nalepnice, a koje su uvedene sa tom uslugom i usaglašene sa Međunarodnom poštanskom konvencijom:

"R" za preporučena pisma - predata na ruke,
"EXPRESS" za pisma za koja se zahteva hitno rukovanje,
"POSTE - AERIENNE", "AVIONOM / PAR AVION" za avionska pisma.

Izgled ovih oznaka se tokom vremena menjao, o čemu će biti reči u ovom članku. U članku će biti prikazane samo one oznake koje su sačuvane na pismima, kao dokaz da su stvarno i korišćene. U prvom delu biće prikazane oznake korišćene u periodu 1918 - 1921, u Kraljevstvu SHS, kada su za frankiranje pisama korišćene marke pokrajinskih i regionalnih izdanja (jedne za korišćenje u Srbiji, Crnoj Gori i Makedoniji, druge za područje Bosne i Hercegovine i treće za korišćenje u Hrvatskoj i Sloveniji).

OZNAKE ZA PREPORUČENA I EKSPRESS RUKOVANJA KORIŠĆENE U PERIODU: 1918 - 1921.

KRALJEVSTVO SHS

OZNAKE KORIŠĆENE U SRBIJI. U Srbiji, kao i u svim drugim delovima novoformirane države, u početku su korišćene oznake zatečene iz prethodne države, Kraljevine Srbije, da bi postepeno bile uvedene oznake nove države - Kraljevstva SHS.

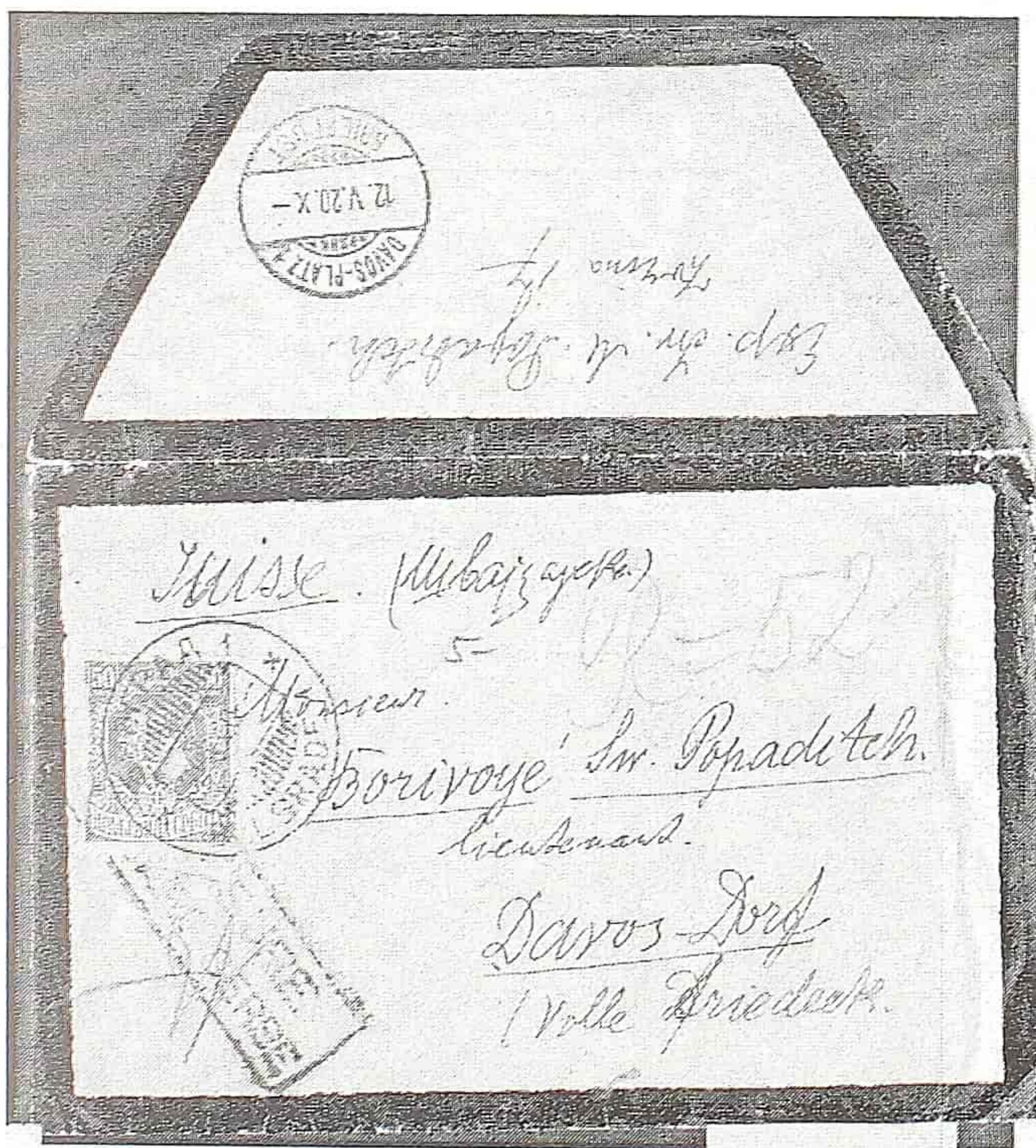
1. Pismo poslato 1919. iz Niša za Pariz. Oznaka za preporučeno rukovanje "R" otisnuta crnim pečatom iz perioda prethodne države - Kraljevine Srbije. Rukopisna oznaka rednog broja pošiljke (658) u okviru pečata. Za pismo je plaćena poštarina od 50 Para (25 za pismo + 25 za preporuku). Na pismu je otisnut i crni prolazni žig (dvojezični) pošte Beograd, kao i dolazni žig u Parizu. Isto tako na pismu je sa prednje strane, nakon kontrole, otisnut crni uokvireni slabo vidljiv ćirilčni žig: "PREGLEDALA VOJNA CENZURA".

2. Rukopisna oznaka za preporučeno rukovanje "R - 52" na pismu poslatom 1920. iz Beograda

za Davos. Za pismo je plaćena poštarina od 50 Para (25 za pismo + 25 za preporuku). Na pismu je, nakon kontrole, otisnut uokvireni pravougaoni latinični žig u crnoj boji: "CENSURE MILITARE SERBE", U dolasku pismo je žigosano žigom pošte Davos.

3. Oznaka za preporučeno rukovanje "R - 386" utisnuta crnim pečatom, novim, izrađenim za pošte države - Kraljevstva SHS, na pismu poslatom 1920 god. iz Niša za Beograd. Redni broj pošiljke (386) upisan rukom. Za pismo je plaćena poštarina od 40 Para, umesto 45 Para (20 za pismo i 25 za preporuku).

4. Oznaka za preporučeno rukovanje: "R - No-19" otisnuta crnim, pravougaonim, uokvirenim pečatom, zatečenim, već korišćenim u poštanskom sistemu prethodne države - Kraljevine Srbije. Oznaka za ekspresno rukovanje "EXPRESS" upisana rukom na pismu poslatom 1920. iz Soko Banje za Beograd. Za pismo je plaćena poštarina od 105 Para (25 za pismo + 20 za R + 60 -za EX.-rukovanje). Marke zalepljene na zadnjoj strani pisma. Dolazni žig beogradske pošte je, takođe, otisnut na zadnjoj strani pisma.

5. Štampana, uokvirena, nalepnica, "R:No-92", korišćena kao oznaka za preporučeno rukovanje, zatečena, već korišćena u pošt. sistemu prethodne države, na pismu iz Beograda za Pariz. Za pismo je plaćena poštarina od 50 Para (25 za pismo + 25 za preporuku). Nakon pregleda (CENZURE) pismo je žigosano ravnim neuokvirenim ćirilničnim žigom: "PREGLEDALA VOJNA CENZURA". U Parizu dolazni žig nije otisnut.

OZNAKE KORIŠĆENE U BOSNI I HERCEGOVINI. U Bosni i Hercegovini, kao i u drugim delovima novoformirane države, u početku su korišćene zatečene oznake iz prethodne, austrijske, države, da bi kasnije, postepeno, bile uvedene i oznake nove države - Kraljevstva SHS.

6. Štampana, uokvirena, nalepnica crne boje, korišćena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-Zenica/294", zatečena, korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Austrije i štampana

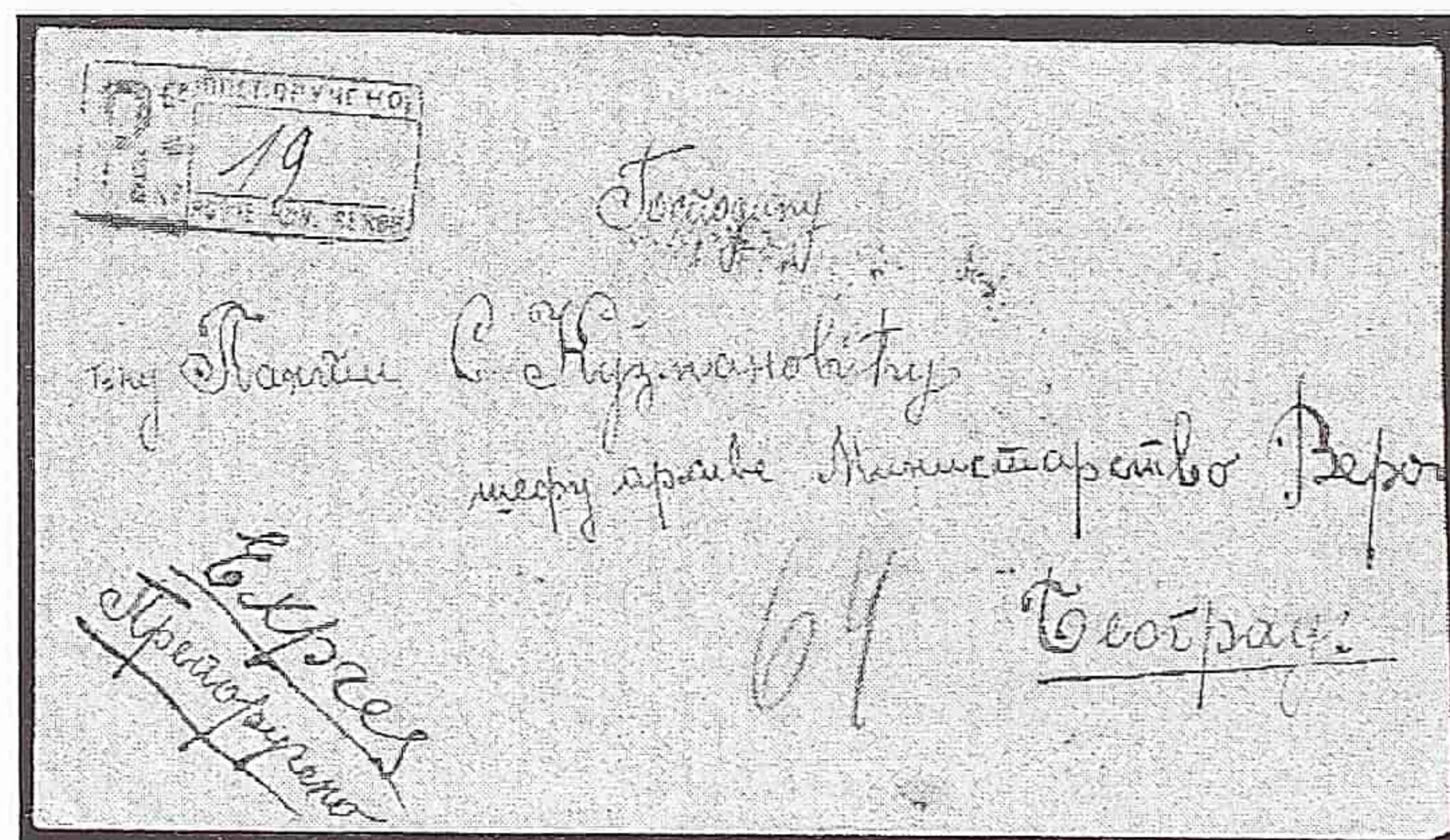
nalepnica, crvene boje za ekspresno rukovanje: "Express", takođe iz prethodne države, na pismu poslatom 1919. iz Zenice za Beč. Za pismo je plaćena poštarina od 140 Helera = 35 Para, što je apsolutno nedovoljno za tarifu. Nakon kontrole na pismu je otisnut ravan ćirilični žig: "VOJNA CENZURA" ljubičaste boje. (100 Helera = 1 Kruna = 0.25 Dinara).

OZNAKE KORIŠĆENE U HRVATSKOJ

U Hrvatskoj su, uključujući i Srem takođe, najpre, korišćene oznake prethodne države, koje su bile dvojake:

a). Dvojezične oznake na nalepticama - u delu države pod mađarskom upravom;

b). Oznake na nalepticama - na Nemačkom jeziku - u delu države pod austrijskom upravom, da bi kasnije, postepeno bile uvedene i nove oznake države - Kraljevstva SHS:

7. Oznaka za preporučeno rukovanje: "R-722" zapisana rukom i štampana nalepnica za ekspresno rukovanje: "Express", zatečena, već korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske, na pismu poslatom 1920. iz Nove Gradiške za Beč. Za pismo je plaćena poštarina od 190 "Vinara" = 50 Para, umesto 105 Para. Nakon kontrole, na pismu je otisnut ravan neuokvirani ćirilični žig: "Pregledala vojna cenzura". Pismo bez dolaznog žiga. (100 Vinara = 1 Kruna = 0.25 Dinara).

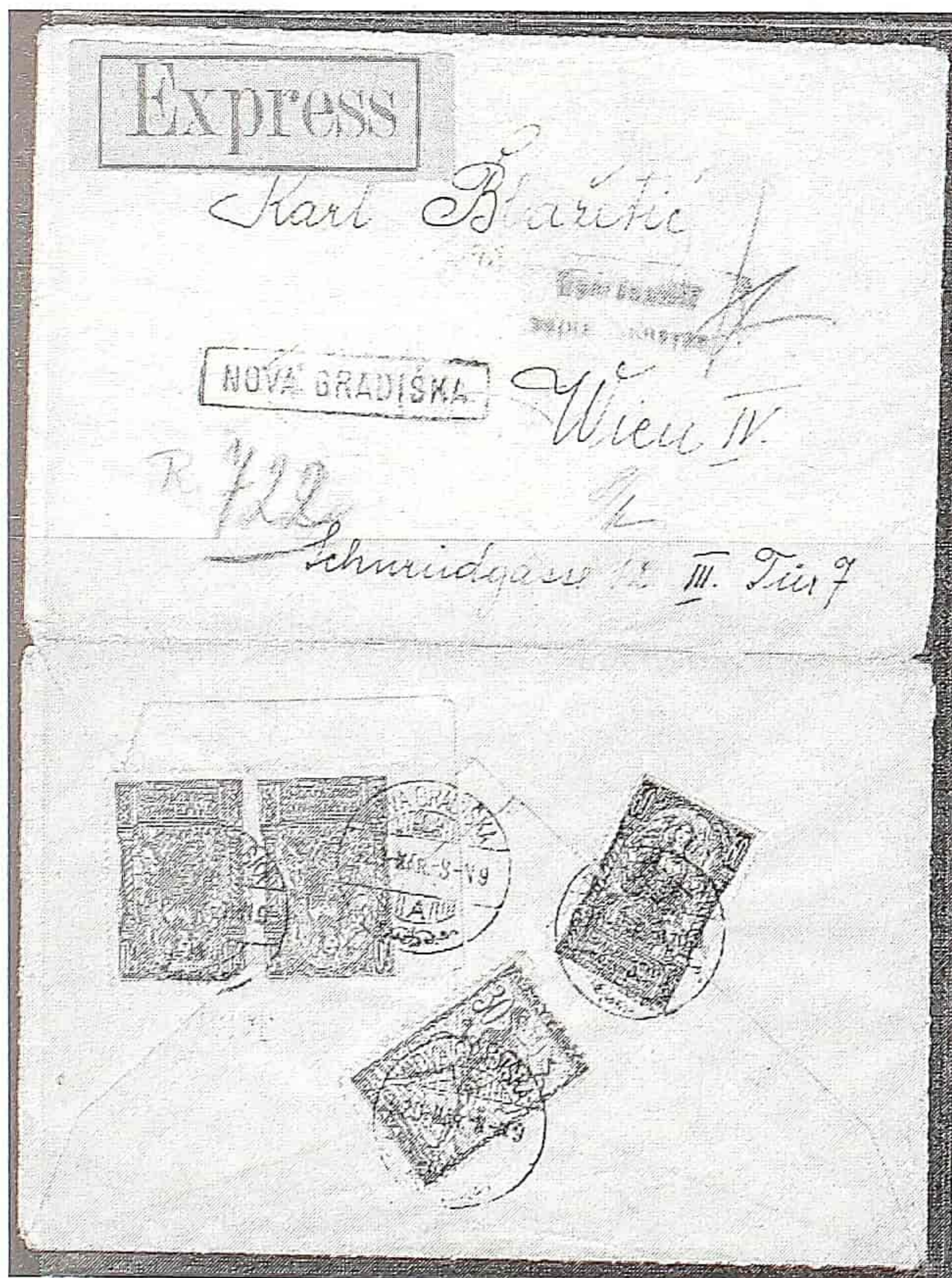

8. Štampana dvojezična nalepnica u crvenoj boji, korišćena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-Ogulin/273"

zatečena, već korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske, na pismu poslatom 1919. iz Ogulina za Helsinki (Finska). Za pismo je plaćena poštarina od 80 "Vinara" + 10 "Filira" = 25 Para, umesto 50 Para. Nakon kontrole, na pismu je otisnut ravan uokviren latinični žig: "Pregledala vojna cenzura". Na pismu je otisnut dolazni žig pošte Helsinki.

9. Štampana nalepnica, žuta, delimično oštećena, korišćena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-23" zatečena, već korišćena u pošt. sistemu prethodne države - Austrije, na pismu poslatom 1919. iz Splita za Znam (Slovačka). Za pismo je plaćena poštarina od 90 "Vinara" = 25 Para, tako da je pismo, verovatno bilo nedovoljno frankirano. Nakon kontrole u Dubrovniku, na pismu je otisnut ravan ljubičast cenzorni žig: "Cenzura-Dubrovnik". Pismo je bez dolaznog žiga.

10. Štampana dvojezična crvena nalepnica, upotrebljena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-Zagreb 8/326" zatečena, već korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske, na prednjoj strani pisma poslatog iz Zagreba za Toledo (Ohajo - Amerika). Za pismo je plaćena poštarina od 7 Kruna = 1 Dinar i 75 Para. Ova ko velika poštarina je plaćena zbog velike težine pisma. MARKA OD 5 KRUNA NA PISMU - "ŠLAG NA TORTU".

11. Štampana nalepnica, upotrebljena kao oznaka za preporučeno rukovanje, izrađena za pošt. potrebe nove države - Kraljevstvo SHS, na pismu poslatom 1920 god. iz Vinkovaca za Osijek. Za pismo je plaćena poštarina od 90 Vinara, 25 Para, a trebalo je 45 Para. (20-za pismo + 25 za R). Nakon kontrole na pismu je otisnut ravan, latinični, cenzorni žig: "VOJNA - CENZURA", crne boje.

OZNAKE KORIŠĆENE U VOJVODINI
 U delovima Vojvodine, Bačkoj i Banatu, u prvom trenutku su upotrebljavane oznake korišćene za vreme prethodne države, a to su bile samo jednoznačne mađarske nalepnice, da bi se kasnije koristile oznake nove države - Kraljevstva SHS:

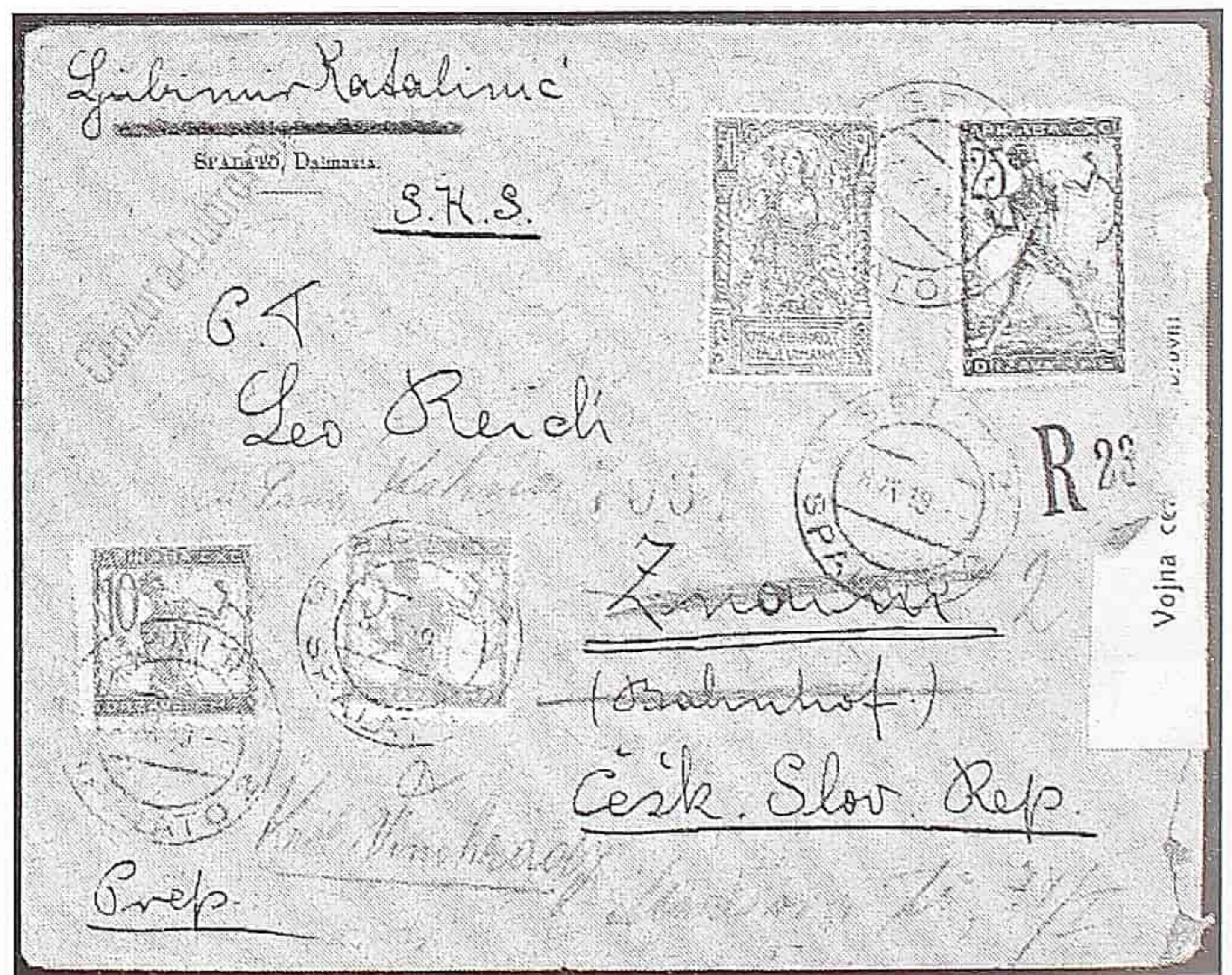
12. Štampana nalepnica, crvene boje, upotrebljena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-Szabadka 2/178", zatečena, već korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske i oznaka za ekspresno rukovanje "EXPRESS" otisnuta crnim žigom, takođe zatečenim, na pismu poslatom 1920. iz Subotice za Mađarsku. Za pismo je plaćena poštarina od 110 Vinar + 80 Fillera = 50 Para (25 za pismo + 25 za preporuku). Pregled pisma je na istom, zabeležen rukom. Dolaznog žiga nema.

13. Štampana nalepnica upotrebljena kao oznaka za preporučeno rukovanje "UJVIDEK 1/720", zatečena, već korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske, pretisnuta gumenim žigom - Novi Sad, na pismu iz Novog Sada za Zemun. Za pismo je plaćena odgovarajuća poštarina od 2 Krune (50 Para).

14. Štampana nalepnica upotrebljena kao oznaka za preporučeno rukovanje: "R-Versecz/1050", zatečena, korišćena u poštanskom sistemu prethodne države - Mađarske, precrtano "Versecz" i rukom upisano "Vršac", na pismu poslatom iz Vršca za Alibunar. Za pismo je plaćena odgovarajuća poštarina od 180 Vinar (45 Para = 20 za pismo + 25 za R-rukovanje), koja je zalepljena na zadnjoj strani pisma.

OZNAKE KORIŠĆENE U SLOVENIJI

I u Sloveniji, najpre su korišćene oznake prethodne države, a to

su bili austrijski žigovi i nalepnice na nemačkom jeziku, da bi se kasnije, postepeno prešlo na oznake nove države - Kraljevstva SHS:

15. Štampana uokvirena, žuta nalepnica, zaostala iz prethodnog poštanskog perioda, za preporučeno rukovanje: "R-Laibah 1/No 3016" na pismu poslatom 1919. iz Ljubljane za Trst. Za pismo je verovatno plaćena poštarina od 200 Vinar = 50 Para (25 za pismo + 25 za preporuku), jer je deo pisma oštećen. Nakon kontrole u Ljubljani, na pismu je otisnut okrugao ljubičasti žig: "Vojna cenzura/pregledano/Ljubljana". Na pismu se ne vidi dolazni žig.

16. Oznaka za preporučeno rukovanje, "R-No 1885", otisnuta crnim žigom, izrađena u novoj državi - Kraljevstvo SHS, nalepnica "Expres", zatečena iz prethodne države, na pismu poslatom iz Ljubljane za Zagreb. Za pismo je plaćena odgovarajuća poštarina od 105 Para (20 za pismo, 25 za preporuku i 60 za Expres). Ova poštarina je u poštanski saobraćaj Kraljevstva SHS uvedena 20. maja 1920. godine. Pismo je frankirano markama predviđenim za korišćenje u Srbiji i zbog toga je vrlo retko.

REZIME:

U ovom članku su prikazani tipovi žigova i nalepnica, koji su se koristili za označavanje preporučenih i ekspresnih pisama, u Državi Srba, Hrvata i Slovenaca -

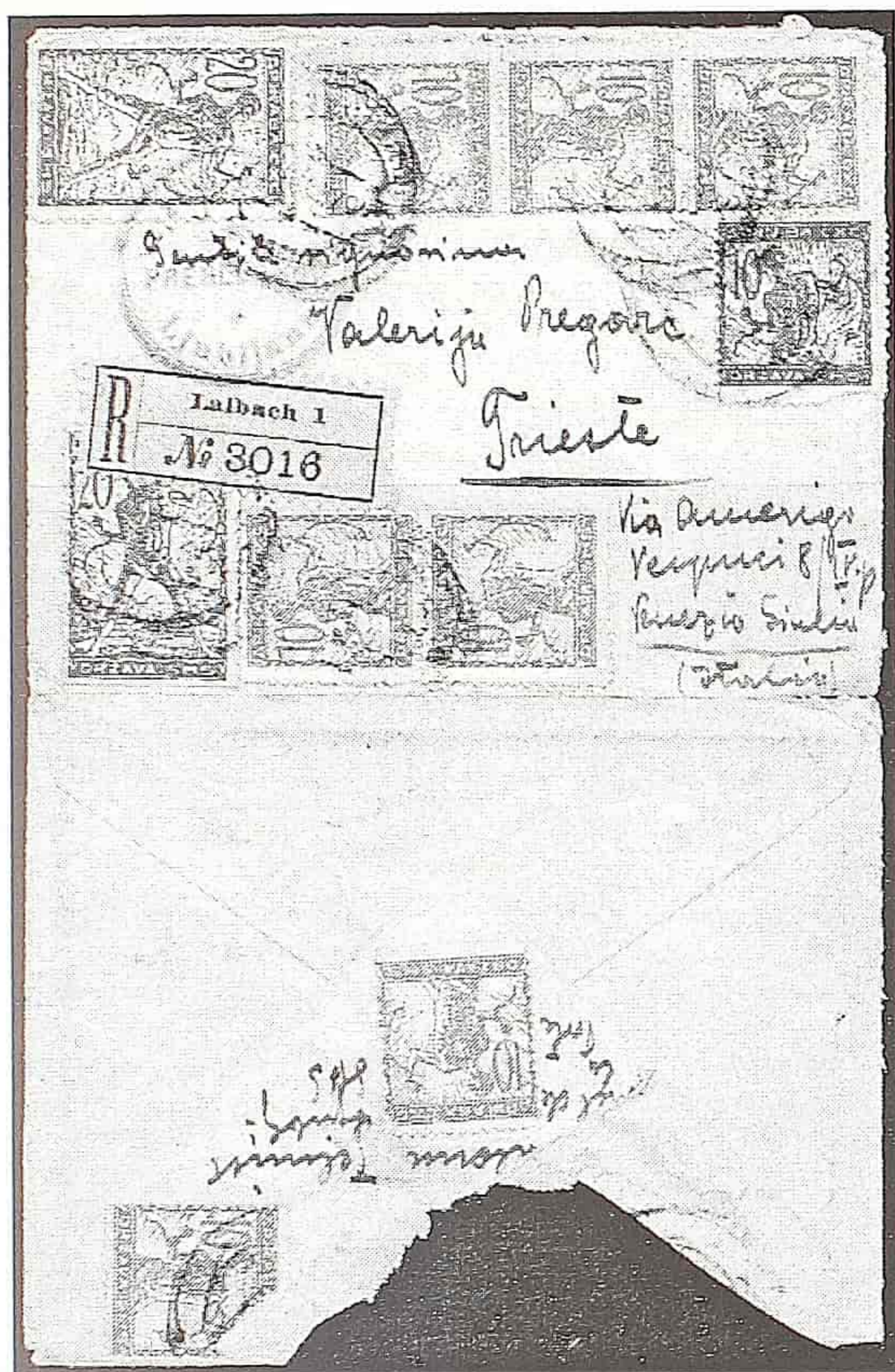
"Kraljevstvu SHS", u periodu u kome su se za plaćanje poštarine koristile marke tzv. "Pokrajinskih ili Regionalnih izdanja" (marke izdanja za Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju, marke izdanja za Hrvatsku, marke izdanja za Bosnu i Hercegovinu i marke izdanja za Sloveniju).

U ovom periodu sva pisma poslata u inostranstvo bila su cenzurisana pa se na njima može videti veliki broj različitih cenzurnih žigova, što pismima daje posebnu atraktivnost i lepotu.

U sledećem broju biće prikazani manipulativni žigovi i nalepnice korišćeni u Kraljevini SHS i Kraljevini Jugoslavija. Takođe će biti prikazane i nalepnice korišćene za označavanje avionskih pisama, koje počinju da ulaze u upotrebu ubrzo po uvođenju avionskog poštanskog saobraćaja.

KUPITE, PRODAJTE, RAZMENITE, INFORMIŠITE SE.
 POSETITE SASTANKE FILATELISTA U BEOGRADU,
 U ULICI SV. SAVE 16-18/II,
 SVAKE NEDELJE OD 9.00 DO 14.00 SATI

COUPON RÉPONSE INTERNATIONAL

Vojislav BEGOVIĆ

Kada sam 2002. godine za "Filatelistu" napisao članak pod istim naslovom želeo sam da skrenem pažnju na kuponski materijal iz međunarodne poštanske službe i ukažem na njegovu nedovoljnu zastupljenost u domaćim filatelističkim izlošcima. Istraživanje sam nastavio proučavanjem dokumenta Svetskog poštanskog saveza, raspisa poštanskih uprava, web dokumenata i kuponskog materijala koji sam u međuvremenu prikupio.

Definicija

Međunarodni kupon za odgovor (IRC) je poštanska vrednosnica koja se u zemljama Svetskog poštanskog saveza može zameniti za jednu ili više poštanskih maraka koje odgovaraju najmanjoj poštadini za običnu prioritetnu pošiljku ili obično avionsko pismo otpremljeno za inostranstvo. Devedesetih godina XX veka zamenjivost kupona proširena je na ekvivalente za obično avionsko pismo (par voie aérienne).

Univerzalnost je princip

Nastanak međunarodnog kupona za odgovor treba posmatrati u istorijskom kontekstu promena koje su zahvatile svet početkom XX veka. U to vreme odnosi između poštanskih uprava, članica Svetskog poštanskog saveza, uređivani su bilateralnim aranžmanima. Zbog toga su postojale razlike, ne samo u tarifama već i težinskim jedinicama kao bazi za obračun. Sistem međunarodnog poštanskog obračuna bio je vrlo složen. Svetski poštanski savez nastojao je da promeni takvo stanje, pojednostavi postupanje i podstakne poštansku razmenu između država članica.

Sve do uvođenja međunarodnog kupona za odgovor nije postajao instrument ili mehanizam koji bi omogućavao plaćeni odgovor pismom poslatim iz inostranstva.

Poštanska uprava Velike Britanije učinila je više predloga kongresu UPU u Rimu (1906) na osnovu kojih je uveden IRC. Svetski poštanski savez je počeo sa propisivanjem minimalnih taksi u poštanskom saobraćaju koje su imale primenjivati države članice. Poštanskim konvencijama utvrđivane su najmanje prodajne cene kupona za odgovor.

Dieser Schein wird in den Ländern, die der Vereinbarung beigetreten sind, nur gegen Freimarken im Werte von 25 Centimes umgetauscht.

This coupon can be exchanged for a postage stamp of the value of 25 centimes or the equivalent of that sum in countries which have adopted the arrangement.

Este vale podrá cambiarse por un sello de correos de 25 centimos, ó del valor equivalente á esta cantidad, en los países que se hayan adherido al acuerdo.

Questa cedola può essere cambiata con un francobollo del valore di 25 centesimi, o coll'equivalente di detta somma, nel paesi che hanno aderito all'Accordo.

Mint Rome design (face and reverse side) of 35 para for stamps of 25 para or equivalent in any UPU for ordinary letter to Serbia. Type 3 (1910): (paragraphs on the back side not separated by lines; the first paragraph of text consists three lines).

Na Rimskom kongresu podnesen je i predlog za uvođenje Međunarodne marke za odgovor (International Reply Stamp) koji je još jedanput bezuspešno obnovljen na kongresu u Otavi (1957). Glavni razlog za odbijanje predloga bio je glomazan računovodstveni aparat potreban za obradu miliona primeraka svake godine. Globalistički gledano, propuštena je prilika da se već tada uvede univerzalna poštanska marka.

Međunarodni biro u Bernu stara se o izradi međunarodnih kupona za odgovor i njima snabdeva po ceni koštanja poštanske uprave koje su ih naručile. Svake godine štampa se i otpremi poštanskim upravama-članicama Saveza oko 4 miliona kupona. Putem razmene vrati se, odnosno podnese na obračun Međunarodnom birou oko 2,2 miliona komada.

Prodajna cena kupona je različita od zemlje do zemlje. Zbog toga je za potrebe međunarodnog poštanskog obračuna, koji se izvršava posredstvom Međunarodnog biroa uveden zlatni franak, a od 1968. DTS (engl. SDR - Special Drawing Right - pravo specijalnog vučenja), novčana jedinica u koju sve zemlje preračunavaju označene vrednosti na pošiljkama u međunarodnom saobraćaju.

Prilikom zamene kupona, većina poštanskih uprava primenjuje mere kao što su zabrana zamene za gotov novac ili zabrana upotrebe kupona kao doznake (remittance) ili pravo pošte da od korisnika zahteva da marke dobijene u zamenu odmah zalepi na pošiljku, ili ograničenje u pogledu broja kupona koji se u jednom danu od strane jednog lica mogu podneti za zamenu. Ipak, ove stroge mere poštanskih uprava sve ređe se primenjuju.

Ako je težina pisma veća od 20 g ili se zahteva dodatna usluga (preporučeno rukovanje, na primer) razliku u ceni platiće pošiljalac. Ako pošiljalac zahteva zamenu za prigodne marke ili marke sa doplatnim viškom obavezan je da doplati takav dodatak. Konačno, podonosilac kupona za zamenu mora omogućiti poštanskom službeniku da utvrdi da li je kupon ispravan.

Prodaja kupona, kao i svih drugih poštanskih vrednosnica, u većim jedinicama Pošte "Srbija" odvija se bez ograničenja čime se izlazi u susret sve brojnijim sakupljačima poštanskih celina.

Prodaja i zamena međunarodnog kupona za odgovor od 6.1.2009. do 31.12.2009. vršena je po ceni od 82,00 RSD, a jedan DTS je iznosio 84,88 RSD (prema međunarodnoj konvenciji koja je na snazi prodajna ce-

na kupona ne može biti niža od 0,74 DTS).

Od 1. januara 2010, jedan DTS vredi 102,7466 RSD. Prodajna cena kupona je 100,00 RSD, a u zamenu priznaje se poštarina za avionsko pismo do 20 g (46,00 + 4,00 za I zonu ili 46,00 + 5,00 za II zonu ili 46,00 + 7,00 za III zonu).

Međunarodni kupon za odgovor imao je brz uspeh, a njegova univerzalnost postignuta je opštom rasprostranjenošću, vrednošću i primenjivošću.

Ekvivalenti

Poštanske uprave utvrđuju ekvivalente poštarina predviđenih u Konvenciji, aranžmanima i njihovim završnim protokolima kao i prodajnu cenu međunarodnih kupona za odgovor. Poštanske uprave saopštavaju Međunarodnom birou ekvivalente i promene ekvivalenata poštarina, označavajući datum njihovog stupanja na snagu. Svaka uprava obaveštava Međunarodni biro o srednjoj vrednosti DTS, u valuti svoje zemlje.

U dugom periodu vremena zlatni franak imao je funkciju monetarne jedinice UPU. Januara 1976, Međunarodni Monetarni Fond je odobrio princip demonetizacije zlata, koji je stupio na snagu 1. aprila 1978. Od tada zemlje-članice prestaju da označavaju vrednost svoje monete u zlatu. Kao rezultat, zlatni franak je prestao da ima dotadašnju ulogu u međunarodnom poštanskom obračunu u obezbeđivanju jedinstva poštanskih tarifa i priprema računa poravnanja u međunarodnom saobraćaju. Na Kongresu UPU 1989, u Vašingtonu, potvrđen je prelazak sa zlatnog franka na novu obračunsku jedinicu DTS (SDR).

Od prvog izdanja predložka Rim (1907) pa sve do 31. decembra 1974, kupon za odgovor mogao se zameniti za poštanske marke kojima je podmirivana poštarina za obično pismo poslato u inostranstvo (single-rate, ordinary postage stamp for surface delivery to a foreign country). Obaveza pošte, kojoj se kupon podnosi za zamenu, naznačena je tekstom na samom kuponu. Na ovaj način bilo je manje-više sve objašnjeno.

S ciljem prilagođavanja kupona promenama cene za pismo prve stope težine u međunarodnom saobraćaju, kuponi mogu biti predštampani novom cenom, koju odobrava nacionalna poštanska uprava, ponekad i ručno ispravljenom od strane poštanskog službenika ili sa otisnutim gumenim pečatom ili zalepljenim kursirajućim poštanskim markama na prednjoj strani ili poledjini kao dopunom.

Od predložka Lozana (1975), međunarodni kupon za odgovor se u zemljama Svetskog poštanskog saveza može zameniti za jednu ili više poštanskih maraka, koje odgovaraju najmanjoj poštarini za običnu prioritetnu pošiljku ili obično avionsko pismo otpremljeno za inostranstvo.

Originalnost kupona zaštićena je štampanjem na papiru sa vodoznakom filigranske forme, a od Pekinškog predložka (2002) i hologramom. Fini beli vodoznak, na kuponima koji su važili do 31.12.2001. godine, nalazi se u papiru sa sadržajem heljdinih vlakana. Kada se kupon postavi prema izvoru svetlosti vidi se svetli bezbojni otisak. Počev sa predložkom Peking 1 (2002), kuponi se štampaju na robustnijem papiru, pa je i postupak zaštite vodoznakom unekoliko drugačiji.

Na prednjoj strani kupona našampava se naziv zemlje. Na kuponima predložka Peking 2 (1.6.2006) prvi put je primenjen hologram.

Na poledjini kupona, našampava se standardizovani UPU bar-kod (ISO 3166), datum izdavanja kupona od strane međunarodnog biroa, datum (rok) za zamenu kupona, kontrolni broj serije, prodajna cena u DTS - utvrđuje je međunarodni biro (na važećem kuponu je 074, tj. 0,74 DTS) i dva slovna znaka koja odgovaraju kontrolnom broju serije. Ovi podaci su štampani i u OCR formi (znacima prilagođenim mašinama za optičko čitanje).

Dva slovena znaka koji odgovaraju kontrolnoj seriji brojeva za jednu zemlju dodeljuju se prema sledećem principu:

0000001 - 0010000	AA
0010001 - 0020000	AB
0020001 - 0030000	AC
0030001 - 0040000	AD
0040001 - 0050000	AE

itd.

Svaka uprava može da na kuponima pomoću nekog štamparskog postupka označi prodajnu cenu ili zahteva od Međunarodnog biroa da to uradi u trenutku štampanja.

Hronologija

Principijelna grafička rešenja kupona odobravaju kongresi UPU. U upotrebi su nazivi novih formulara (kupona) prema mestima održavanja Kongresa koji su ih odobrili.

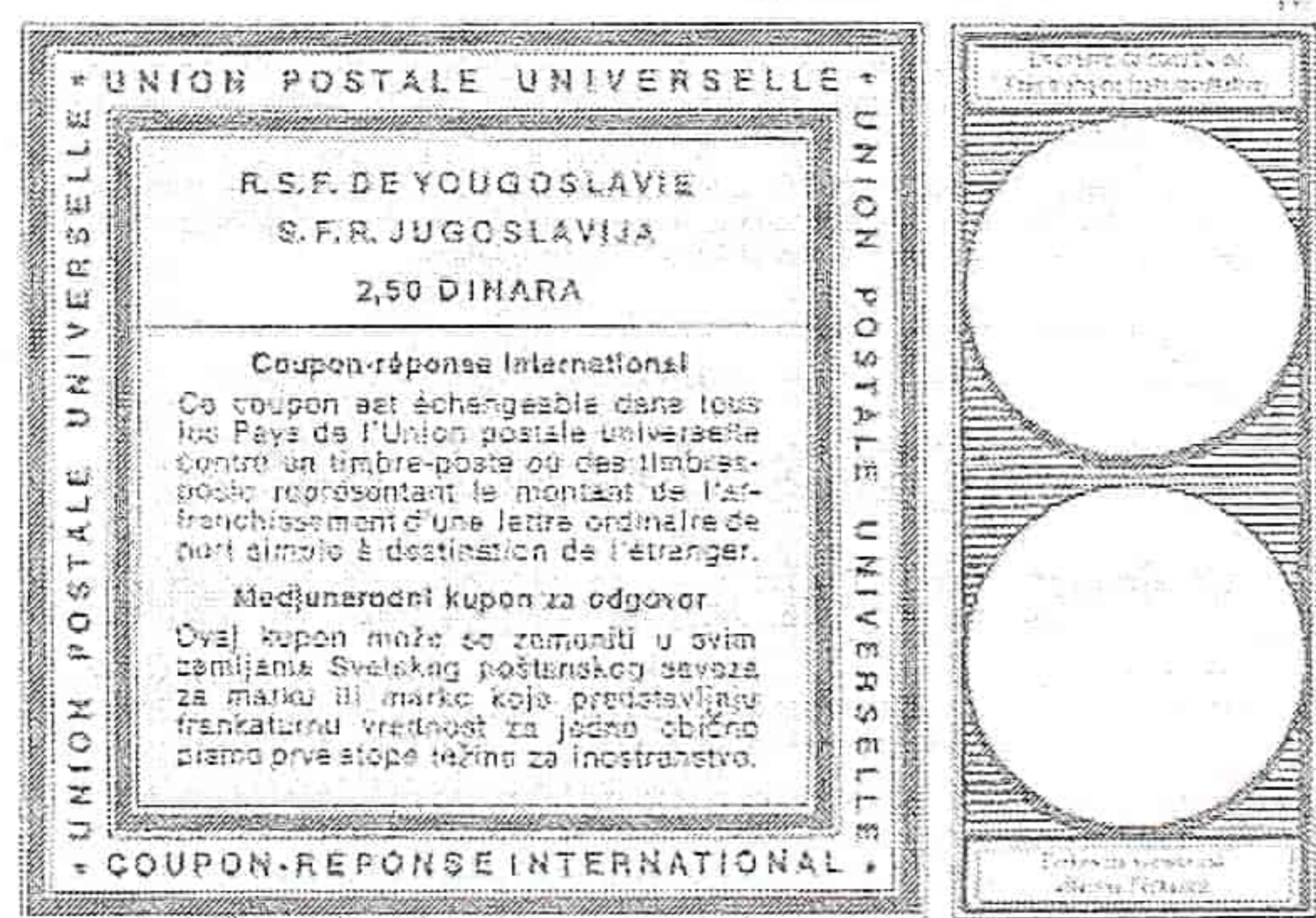

Tabela 1 - IRC formulari

Tip	Predložak	Prvo izdanje	Važio do
I	Rim ¹	1. oktobar 1907	30. sept. 1930
II	London	1. juli 1930	31. dec. 1964
III	Beč	1. januar 1965	31. dec. 1974
IV	Lozana	1. januar 1975	31. dec. 2001
V	Peking 1	1. januar 2002	31. dec. 2006
	Peking 2	1. juli 2006	31. dec. 2009
	Peking 2 Jubilarno izdanje	1. februar 2007	31. dec. 2009
VI	Najrobi	1. juli 2009	31. dec. 2013

¹ U članku *Centenary of the International Reply Coupon*, G.S.M. oktobar 2007, pominje se Stokholmski predložak (UPU Kongres 1924) izdat oktobra 1925, koji je važio do juna 1930. godine. Kako se radi o minimalnim razlikama u dimenzijama formulara, za potrebe ovoga rada Rimski predložak uzet je kao osnovni.

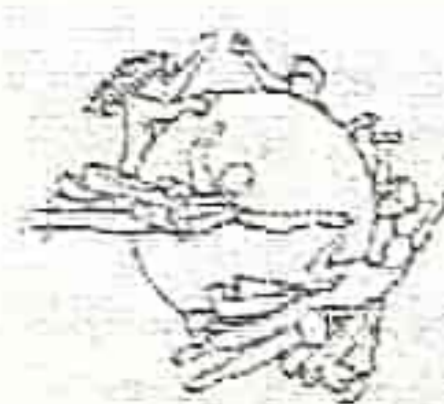
Ipak, Stokholmski formular se razlikuje od Rimskog, po tome što su uporednici i podnevcu sklonjeni sa globusa da bi mesto poštanskog žiga bilo "čisto".

Nova generacija kupona

Započinje sa predloškom Peking 1 - novim likovnim rešenjem i novim formatom (148 x 103 mm). Naziv zemlje porekla na kuponu je obavezan. Na prednjoj strani kupona prikazan je lik devojčice sa pismom u ruci, a u pozadini stilizovano jezero i planine. Štampan je na čvršćem papiru pogodnom za mašinsku obradu. Boja štampe plava i žuta. Kôd i naziv zemlje na francuskom jeziku. Cena (opciono) u crnoj boji. Tekst na poledjini u crvenoj, a bar-kod u crnoj boji. Geslo: "Pismo - osnov pismenosti" (La lettre - une voie vers l'alphabétisation).

Na prednjoj strani kupona, u gornjem desnom uglu, štampana je oznaka formulara "CN01". Kod ovog izdanja zanimljiva je greška na poledjini kupona. Naime, u drugom redu teksta na arapskom jeziku štampa je započeta na levoj umesto desnoj strani, kako je pravilno za arapsko pismo. Greška je ispravljena prilikom štampe novih porudžbina ovog kupona. Pošta Državne zajednice Srbija i Crna Gora, a od 2006. Pošta Srbije nije prodavala kupone Pekinškog predloška 1, ali se u svim poštanskim

UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative)	Prix de vente (indication facultative) 3.50 din.	Timbre du bureau qui effectue l'échange
--	--	--

UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative) b 08.06.85.12 47294	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
---	---	--

UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative) c DEC.09.87.12 65282	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
--	---	--

jedinicama mogao zameniti za marke.

Kupon predložka Peking 2 (prvo izdanje 1. juli 2006) je istih dimenzija kao i Peking 1, s tim što pored sasvim novog likovnog rešenja sadrži dodatnu zaštitu - UPU hologram. Na prednjoj strani kupona štampana je alegorijska predstava inspirisana detaljem Mikelandelove kompozicije "Stvaranje Adama", prikazane na tavanici Sikstinske kapele u Rimu. Konture forme poštanskih maraka simbolički označavaju okvir za ostvarivanje komunikacije. Geslo: "Poštanska marka - sredstvo komunikacije" (La timbre-poste, vecteur de communication). Autor likovnog rešenja ovog kupona je ukrajinski umetnik Volodimir Taran poznat i po nacrtima za poštanske marke.

Kupon (Peking 2) prodavan je u poštama Državne zajednice Srbija i Crna Gora. Do roka za povlačenje (31.12.2009) mogao se kupiti u svim većim poštama Republike Srbije.

Kupon predložka Peking 3 (prvo izdanje 1. februar 2007) obeležava 100-godišnjicu uvođenja ove međunarodne poštanske vrednosnice. Na podlozi osnovnog grafičkog rešenja naštampano je 100 ANS/1907 - 2007. Kuponi sve tri verzije Pekinškog dizajna zadržaće se u upotrebi do 31. 12. 2009. Ovaj kupon srpska pošta nije trebala, pa prema tome ni prodavala.

Dizajn

Od 1907, pa sve do 1992, kada je štamparija likvidirana, kuponi su štampani u švajcarskoj tipografiji "V.Benziger & Co A.G. Einsiedlen", kasnije "V.Benziger & Cie

S.A. Einsiedlen". Posao je zatim prešao u štampariju "Kurzi", iz istog mesta, ali je i ova prestala sa radom već 1995, pa je štampanje kupona od septembra 1995. godine do početka štampanja Pekin-

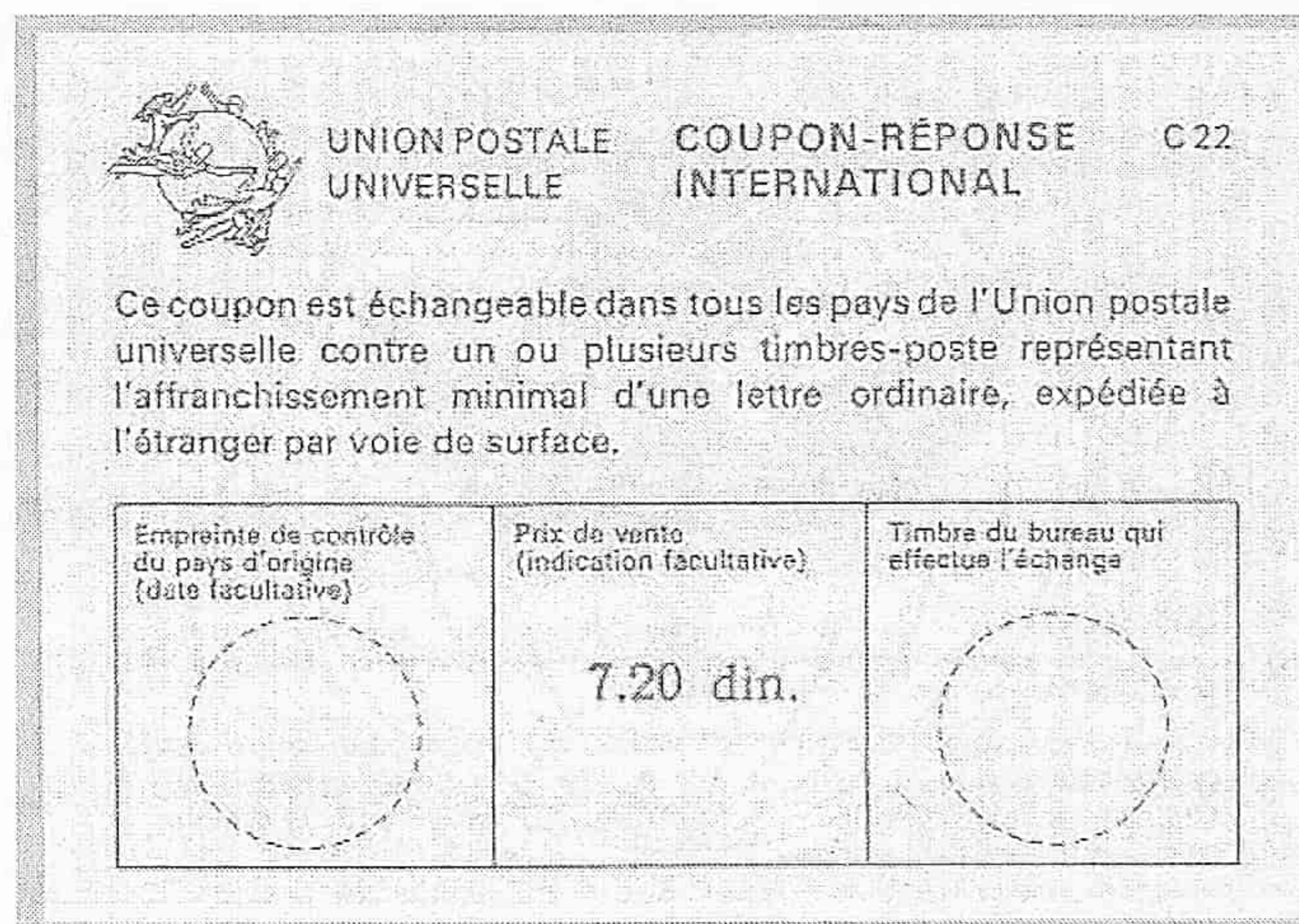
škog predložka (2002) preuzela firma "Impresor" ("Impressor").

(I) Rimski predložak (1907) dizajnirao je švajcarski primenjeni umetnik Evžen Grase (Eugène Grasset). Rez je izveo francuski grafičar Frederik Florijan (Frédéric Florian). U ovom radu umetnici su preneli autentičan duh Nove umetnosti na prelasku iz 19. u 20. vek (Art Nouveau). Prednja strana kupona ilustrovana je alegorijskom predstavom povezivanja sveta pismom, u formi ženske figure koja spaja dve hemisfere i golubom. Vi-jugava linija stvara iluziju figure u pokretu u površini u kojoj je monotonija sprečena upotrebom boje. Svaki primerak ovoga kupona je artefakt, par ekselans.

(II) Londonski predložak (1930) dizajnirao je francuski umetnik Emil Ogist Veri (Émile-Auguste Wéry, 1868-1935). Između mnogih priznanja Veri je nagrađen zlatnom medaljom na Svetskoj izložbi 1900 u Parizu. Kao mlad umetnik bio je Matisov prijatelj.

Nacrt IRC sadrži elemente dekorativne ornamentike kombinovane sa simbolima prenosa pisma u stilskom maniru Art Deko. Da je Art Deko (Art Deco) prisutan u grafičkom rešenju ovoga predložka pokazuju snažne konture, jasne boje i izražajna slova. Primerici ovog kupona su bez sumnje artefakti koji privlače ne samo filatelističku pažnju. Kuponi se pojavljuju kao jedan od oblika reprodukcija i masovne proizvodnje dela Art Deko.

(III) Bečki predložak (1965) pomera koncept umetnički oblikovanog formulara (IRC-a) ka birokratskom, ali sa neizbežnom stilskom raznovrsnošću eklektičkog grafičkog rešenja. Autor nacrt, istaknuti švajcarski grafički umetnik Donald Brun (1909-1999)

 UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C 22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative) 26126008 62205	Prix de vente (indication facultative) 7,20 DIN.	Timbre du bureau qui effectue l'échange
---	--	--

 UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C 22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative)	Prix de vente (indication facultative) 1,80 DIN	Timbre du bureau qui effectue l'échange
--	--	--

 UNION POSTALE COUPON-RÉPONSE C 22
UNIVERSELLE INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative) 07038320 11102	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange
---	---	--

zadržao je Graseove elemente dve hemisfere, koje na formularu označavaju mesta za žig pošte koja je kupon prodala i pošte koja je kupon zamenila. Motiv stilizovanog goluba ostaće sve do Pekinškog predložka (2002), kojim će se iz osnova promeniti izgled kupona.

Zajedničko za kupone I, II i III predložka je na prednoj strani odštampan naziv zemlje na francuskom jeziku, na jeziku zemlje koja kupon prodaje, vrednost kupona u nacionalnoj valuti i ime štamparije. Na poleđini kupona ovih predložaka odštampan je tekst na više jezika, zavisno od predložka. Na primer, na poleđini kupona Londonskog predložka, koji je od Međunarodnog biroa naručivala Generalna direkcija PTT Jugoslavije, odštampan je tekst na nemačkom, engleskom, španskom i italijanskom jeziku.

(IV) Nacrt Lozanskog predložka izradio je Donald Brun.

Značajnije promene na kuponima uvedene su Lozanskim predložkom (1975). Na prednjoj strani kupona umesto naziva zemlje odštampan je tekst UNION POSTALE/UNIVERSELLE sa UPU amblemom, a desno COUPON-RÉPONSE/INTERNATIONAL. Inače, na prednjoj strani kupona štampa se isključivo tekst na francuskom jeziku. Tekst na drugim jezicima odštampan je na poleđini kupona. Vrednost je označena na levoj strani kupona. Poštanskim upravama je ostavljena mogućnost da, prilikom naručivanja kupona kod Međunarodnog biroa, mogu zahtevati štampanje prodajne cene. To isto mogu uraditi u lokalnoj štampariji ili ovlastiti poštansko osoblje da cenu na kuponu upisuje rukom. Koначно, kuponi mogu biti prodavani i bez označene cene.

Dieser Schein wird in allen Ländern des Weltpostvereins gegen ein oder mehrere Postwertzeichen im Gesamtwert der Mindestgebühr für einen gewöhnlichen, auf dem Land- und Seeweg beförderten Auslandsbrief umgetauscht.

This coupon is exchangeable in any country of the Universal Postal Union for one or more postage stamps representing the minimum postage for an unregistered letter sent by surface to a foreign country.

هذا القسيمة قابلة للتبادل في جميع بلدان الاتحاد العالمي للبريد مقابل طابع بري أو عدة طابع بري.

此券可在万国寄往外一封邮票

Este cupón podrá canjearse o varios sellos postales que representen el mínimo postal para una carta expedida al extranjero por vía de superficie.

Этот купон обменивается во всех странах Всемирного почтового союза на одну или несколько почтовых марок, представляющих минимальную стоимость оплаты простого письма, отправляемого по территории наземным путем.

Vrste Lozanskog predloška

Lo 22 Tri linije teksta i kružnica u levom kvadratu. Horizontalni vodoznak.

Lo 23 Tri linije teksta i kružnica u levom kvadratu. Vertikalni vodoznak.

Lo 24 Dve linije teksta bez kružnice u levom kvadratu. "Surface" u francuskom tekstu. Horizontalni vodoznak.

Lo 25 Dve linije teksta bez kružnice u levom kvadratu. "Surface" u francuskom tekstu. Vertikalni vodoznak.

Lo 26 Dve linije teksta bez kružnice u levom kvadratu. "Arienne" u francuskom tekstu. Bez datuma štampanja.

Lo 27 Datum štampanja 9.1992

Lo 28 Datum štampanja 8.1993

Lo 29 Datum štampanja 4.95

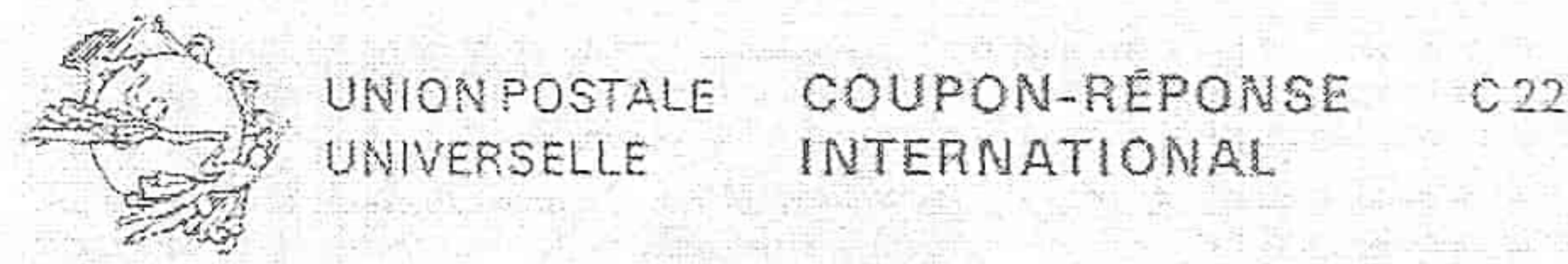
Lo 30 Datum štampanja 10.98

- Bez prodajne cene, bez imena zemlje

- A. UPU štampa prodajne cene
- B. Lokalno štampana/rukoum upisana prodajna cena
- C. UPU štampa imena zemlje
- D. UPU štampa prodajnu cenu i ime zemlje
- E. UPU štampa ime zemlje i, lokalno štampana/otisnuta ručnim pečatom/rukoum upisana prodajna cena
- F. Lokalno štampano/ručnim pečatom otisnuto ime zemlje
- G. UPU štampa prodajnu cenu i, lokalno štampano/ručnim pečatom otisnuto ime zemlje

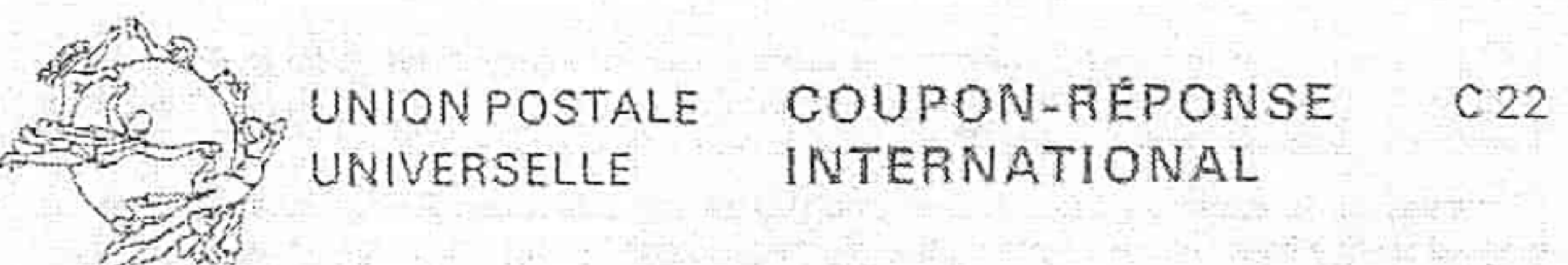
Podvrste Lozanskog predloška

(V) Nacrt Pekinškog predloška (tip 1) izradio je ukrajinski umetnik Volodimir Taran interpretirajući temu "Pismo - osnov pismenosti" koja je u vidu slogana štampana na francuskom jeziku na licu kupona ("La lettre - une voie vers l'alphabétisation"). Novim nacrtom Pekinškog predloška (tip 2) isti umetnik inter-

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (date facultative)	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'une lettre ordinaire, expédiée à l'étranger par voie de surface.

Empreinte de contrôle du pays d'origine	Prix de vente (indication facultative)	Timbre du bureau qui effectue l'échange

	UNION POSTALE UNIVERSELLE SVETSKI POŠTANSKI SAVEZ	COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL MEĐUNARODNI KUPON ZA ODGOVOR	CN 01 (ancien C 22) (stari C 22)
---	--	--	--

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ordinaire ou d'une lettre-avion ordinaire expédié à l'étranger.
Ovaj se kupon može zameniti u svim zemljama Svetskog poštanskog saveza za jednu ili više poštanskih maraka koje odgovaraju najmanjoj poštadini za običan prioritetnu pošiljku ili obično avionsko pismo otpremljeno za inostranstvo.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (indicative) Kontrolni žig zemlje porijekla (neobavezno)	Prix de vente (indication facultative) Prodajna cijenja (oznaka neobavezna)	Timbre du bureau qui effectue l'échange Pošta koja vrši zamenu
---	--	---

Cette explication est répétée au verso dans les langues allemande, anglaise, arabe, chinoise, espagnole et russe.
Ovo je objašnjenje ponovljeno na poleđini na nemačkom, engleskom, arapskom, kineskom, španskom i ruskom jeziku.

Convention, Séoul 1994, art. RE 1501.1 – Dimensions 105 x 74 mm
Konvencija, Seul 1994, čl. RE 1501.1 – Dimenzije 105 x 74 mm

pretira novu poruku "Poštanska marka, sredstvo komunikacije" ("Le timbre-poste, vecteur de communication"). Tip 3 Pekinški predložak - jubilarno izdanje zadržao je osnovno rešenje i poruku tipa 2, s tim što je jubilarni karakter označen tekстом "100 ans/1907- 2007" (ovaj kupon pošta Srbije nije trebala od Međunarodnog biroa u Bernu).

(VI) Najrobi predložak

Najrobi predložak zamenio je Međunarodni kupon za odgovor tipa Peking 2 (izdat 1. 6. 2006. sa važnošću do 21. 12. 2009). Autor nacrtava novog kupona je Luksemburški umetnik Rob Van Gor. Za poštanske uprave, novi kupon je raspoloživ za naručivanje i prodaju od 1. jula 2009. U pogledu zaštite od falsifikata Najrobi predložak je do sada najsavršeniji. Sadrži vidljiva obeležja zaštite: vodoznak, prozirni registar i kinegram. Na prednjoj strani štampana je parola UNEP "UN protiv klimatskih promena" i UPU poruka "Poštanska marka, sredstvo zamene". Novi kupon je zamenjiv do 31. 12. 2013. godine. U poštama Srbije nalazi se u prodaji od sredine januara 2010. godine.

	UNION POSTALE UNIVERSELLE	COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL	CN 01 (ancien C 22)
---	------------------------------	---------------------------------	------------------------

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ou d'une lettre ordinaire expédiée à l'étranger par voie aérienne.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (indicative) Kontrolni žig zemlje porijekla (neobavezno)	Prix de vente (indication facultative) Prodajna cijenja (oznaka neobavezna)	Timbre du bureau qui effectue l'échange Pošta koja vrši zamenu
---	--	---

Kuponi srpskog i jugoslovenskog porekla

	UNION POSTALE UNIVERSELLE	COUPON-RÉPONSE INTERNATIONAL	CN 01 (ancien C 22)
---	------------------------------	---------------------------------	------------------------

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre un ou plusieurs timbres-poste représentant l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ordinaire ou d'une lettre-avion ordinaire expédié à l'étranger.

Empreinte de contrôle du pays d'origine (indicative) Kontrolni žig zemlje porijekla (neobavezno)	Prix de vente (indication facultative) Prodajna cijenja (oznaka neobavezna)	Timbre du bureau qui effectue l'échange Pošta koja vrši zamenu
---	--	---

Prema članu 11, tačka 1, stav 1. Međunarodne poštanske konvencije (6. Kongres UPU, Rim 1906) Plaćanje svakog pošiljanja ma koje vrste, može se vršiti samo poštanskim markama koje važe u pošiljućoj zemlji za korespondencije privatnih lica. No ipak nije dozvoljeno da se u međunarodnoj radnji upotrebljavaju poštanske marke koje su naročito i za specijalizovan cilj ustanovljene u zemlji gde su izdate, kao što su poštanske marke za uspomene, koje privremeno vaze.¹

U tački 2 istog člana stoji: Kuponi za odgovor mogu se razmenjivati između zemalja čije su uprave pristale da vrše tu razmenu. Najmanja cena po kojoj će se moći prodavati ti kuponi ne sme biti manja od 28 santima ili odgovarajuće sume u moneti one zemlje koja ih prodaje.

Ovaj se kupon može u svima zemljama u kojima postoji da zameni markom od 25 santima ili odgovarajućom sumom u moneti one zemlje gde se traži zamena.

Članom 20. Konvencije utvrđeno je donošenje Pravilnika koji je opredeljavao ostale uslove pod kojima se vršila zamena i bliže određivala uloga Međunarodnog biroa u izradi, snabdevanju i računovodstvu kupona za odgovor.

U poglavlju VII, Kuponi za odgovor² dat je opširan opis prvog uzorka Međunarodnog kupona za odgovor poznatog pod imenom "Rimski uzorak", prema mestu održavanja VI Kongresa UPU u Rimu (1906).

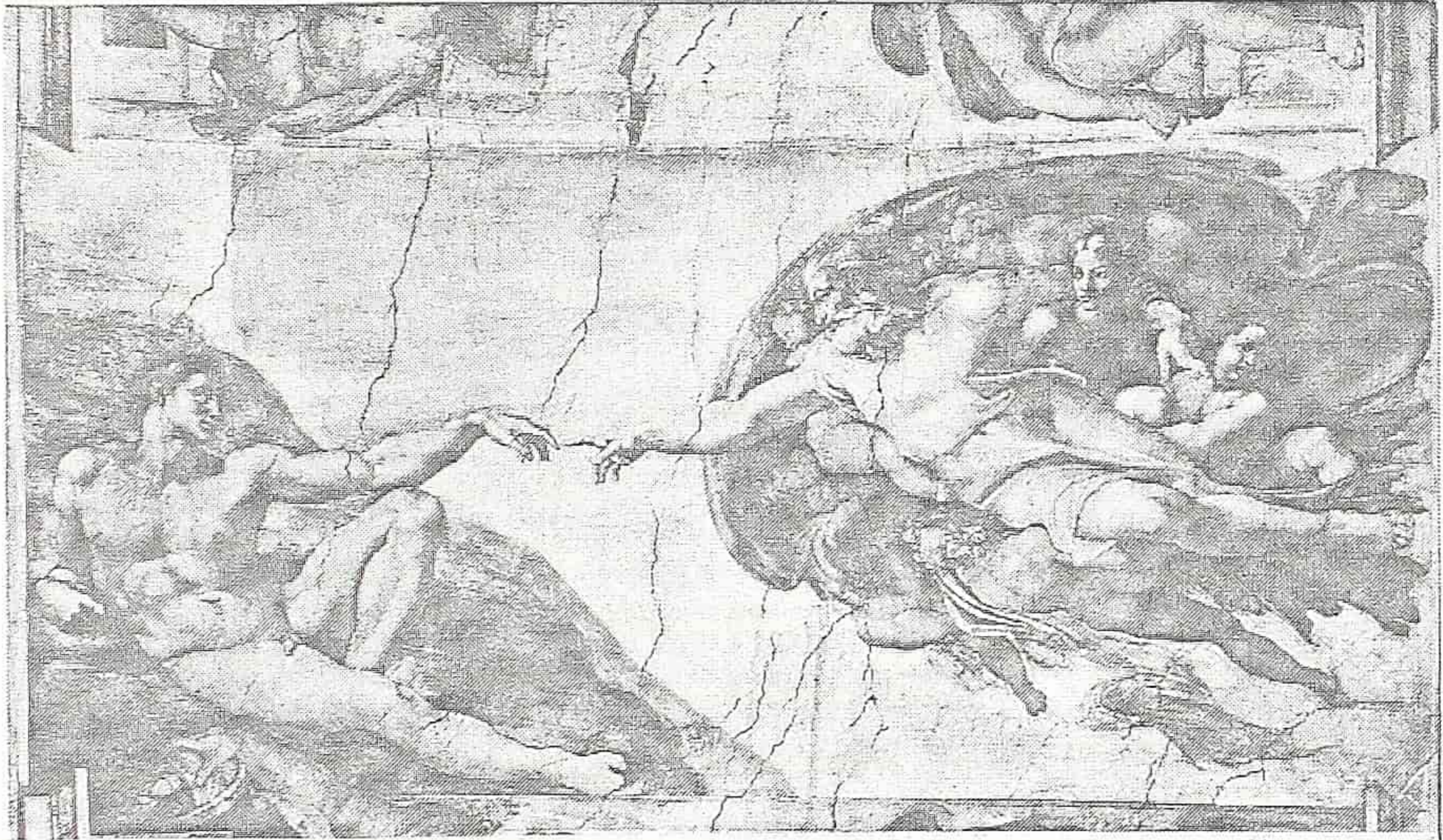
Tarife Međunarodnog kupona za odgovor
u Srbiji i Jugoslaviji do početka Drugog svetskog rata

Datum važenja	Dražava	Predložak	Prodajna cena	Zamena
1914	Srbija	Rim	35 para	25 para
Provizorijum	Kraljevina SHS	Rim	38 santima	25 santima
1.5.1922.	Kraljevina SHS	Rim	4,00 dinara	2,00 dinara
1.8.1923.	Kraljevina SHS	Rim	4,00 dinara	3,00 dinara
Oktobar 1923.	Kraljevina SHS	Rim	8,00 dinara	
Novem. 1927.	Kraljevina SHS	Rim	5/4 dinara	3,00 dinara
Novem. 1927.	Kraljevina SHS	Rim	5/8 dinara	3,00 dinara
1934.	Kraljevina SHS	Rim	6/5 dinara	3,50 dinara
Juli 1936.	Kralj. Jugoslavija	London	6 dinara	4,00 dinara
April 1940.	Kralj. Jugoslavija	London	8/6 dinara	3,00 dinara
April 1940.	Kralj. Jugoslavija	London	8 dinara	3,00 dinara

Pošta Kraljevine Srbije prihvatila je da prodaje i zamenjuje međunarodne kupone za odgovor već od prvog - Rimskog predloška. Na tim kuponima, pored teksta na francuskom jeziku, štampan je na srpskom jeziku - ćirilicnim pismom tekst:

MEĐUNARODNI KUPON ZA ODGOVOR/Ovaj kupon može da se zameni markom od 25 para/ili drugim pošt. obeležjima u vrednosti ove sume, u/zemljama koje su pristale na službu razmene kupona.

Na kuponima je odštampana nominalna vrednost (35 para) i ime zemlje (SRBIJA). Pošta Kraljevine Srbije počela je sa prodajom Međunarodnog kupona za odgovor 1914. godine.

2010 - Roma - Cappella Sistina - Creazione dell'uomo

CN 01

UNION POSTALE
UNIVERSELLE

Empreinte de contrôle du pays
d'origine (Mandatory)

06.10.06.13
CS
11402

Serbie-et-Monténégro

Le timbre-poste, vecteur de communication

COUPON-RÉPONSE
INTERNATIONAL

Ce coupon est échangeable dans tous les pays de l'Union postale universelle contre l'affranchissement minimal d'un envoi prioritaire ordinaire ou d'une lettre-avion ordinaire expédié à l'étranger.

A échanger jusqu'au 31.12.2009

Timbre du bureau qui effectue l'échange

Ne pas apposer l'empreinte du timbre à date hors de ce cadre

Kuponi za odgovor čija je fakultativna upotreba predviđena članom 11. Konvencije, odgovaraju obrascu A priloženom u Pravilniku, i štampa ih Međunarodni biro na hartiji na kojoj filigranski stoje reči: 25 c. Union Postale Univesale 25 c.

Biro izdaje kupone po ceni štampanja i.t.d. onim Upravama koje ih budu tražile. Svaka Uprava prodaje kupone po ceni koju sama određuje, ali tako da ta cena ne sme biti manja od 28 santima (u zlatu) kao što je utvrđeno članom 11. Konvencije. Kuponi koje podnosi publika zamenjuju se za marku ili za marke od 25 santima nominalne vrednosti (odnosno markom ili markama odgovarajuće sume u moneti zemlje koja je pristala na tu radnju, prim V. B.)

UPU konvencije o najmanjim prodajnim cenama IRC

Konvencija	Datum stupanja na snagu	Cena
Pariz	1.6.1948	28c
Brisel	1.7.1953	32c
Otava	1.4.1959	40c
Beć	1.1.1966	40c
Tokio	1.7.1971	60c
Lozana	1.7.1975	100c
Rio de Žaneiro	1.7.1981	150c
Hamburg	1.1.1986	225c
Vašington	1.1.1991	0,74 dts
Seul	1.1.1996	0,74 dts
Peking	1.1.2001	0,74 dts
Peking	1.1.2002	0,74 dts
Bukurešt	1.7.2006	0,74 dts

Minimalne cene kupona do 1991. godine iskazivane su u zlatim UPU sanitimima, a od januara 1991. u DTS (SDR) - obračunskoj jedinici Međunarodnog monetarnog fonda.

Tarife međunarodnog kupona za odgovor u Jugoslaviji i Srbiji
posle Drugog svetskog rata

Start date of validity	IRC Selling Price	Rate of Exchange	Minimum postage for an unregistered letter
15.1.1946.	8		5
1.4. 1948.			
16.6.1955.	50		30 25 (Grčka, Turska)
1.4.1959.			40 30 (Grčka, Turska Rum. Bugar. Alban, Madj)
15.4.1961.	150	50	50
15.6.1961.			
1.8.1961.			85 65 (Grčka, Tur, Rum. Bugar. Alban, Madj) 30 (SSSR)

Start date of validity	IRC Selling Price	Rate of Exchange	Minimum postage for an unregistered letter
15.4.1968.			1,25 0,50 (za SSSR, Madj, Čehosl. DR Nemačku)
23.6.1972.	3,50 d. (=0,58 zl.fr.)		2,00 (=0,332 zl.fr.) 0,80 din. (za SSSR, Madj, Čehosl. DR Nemačku)
28.6.1974.			
1.7.1974.			3,20 (=0,480 zl.fr.) 1,20 (za SSSR, Madj, Čehosl. DR Nemačku)
12.5.1976.	7,20 d. = 1,00 zl.fr.		4,90 (=0,680 zl.fr.) 1,20 (za SSSR, Madjarsku, DR Nemačku)
4.4.1980.			
16.12.1980.	11,80 d. = 1,00 zl.fr.		8,00 (=0,680 zl.fr.) 2,50 (za SSSR, Madjarsku, DR Nemačku)
1.7.1982.	12,90		8,80 (=0,747 zl.fr.) 4,00 (za SSSR, Madjarsku, DR Nemačku)
4.3.1983.	33,30		23,70 4,00 (za SSSR, Madjarsku, DR Nemačku)
3.8.1983.			
1.1.1984.	33,50		23,50
15.5.1984.	53,00		38,00
5.8.1984.			
28.12.1984.	84,50		60
25.4.1985.	100		75
21.10.1985.	135		100
11.1.1986.	165		120
21.4.1986.	200		150
27.1.1987.	250		200
1.7.1987.	300		250
22.7.1987.			
15. 1.1988.	550		450
15.3.1988.	700		600
1.7.1988.	1.300		1.100
5.10.1988.			220
8.11.1988.	1.900		1.600
29.12.1988.	2.700		2.200
10.3.1989.	5.400		3.000
31.3.1989.	5.400		4.000
1.5.1989.			
1.6.1989.	7.800		6.000
22.6.1989.			
15.8.1989.	15.800		12.000
21.8.1989.			
26.9.1989.	27.800		15.000
22.10.1989.	27.800		21.000
1.11.1989.			
24.11.1989.	42.800		32.000

Start date of validity	IRC Selling Price	Rate of Exchange	Minimum postage for an unregistered letter
15.12.1989.	61.600		50.000
22.12.1989.	7,80		6,50
1.7.1990.	12,00		6,50
1.9.1990.			
9.1.1991.	14,50		7,50
6.2.1991.			
28.3.1991.			
30.4.1991.	21,00		10,00
10.12.1991.			
18.12.1991.	35,00		17,00
25.1.1992.	47,00		23,00
10.2.1992.	85,00		40,00
20.3.1992.	159		70
20.4.1992.	367		160
10.5.1992.			
15.6.1992.	710		310
20.7.1992.	130		55
10.9.1992.	235		100
25.11.1992.	830		370
5.3.1993.	57.000	36.000	3.500
26.3.1993.	12,64	8,54	5,65
15.4.1993.	57.000	25.000	25.000
8.5.1993	76.000	48.000	33.000
1993.			40.000
9.7.1993.			934.000
21.7.1993.	5.491.000	3.470.000	2.886.000
7.8.1993.			13.000.000
30.10.1993.	172.000	108.000	90.000
26.11.1993.	12.885.000	8.100.000	6.750.000
13.1.1994.			200.000
1.4.1995.	1,16	0,78	0,67
28.8.1995.	1,65	1,20	1,10
8.7.1996.	5,71	3,86	2,57
1.8.1996.	6	4	4
18.5.1998.	5,71	5,71	4,57
9.6.1998.	9,39	6,34	4,22
9.10.1998.	13,10	8,85	5,85
18.10.1998.	13,10 ⁶ i 12,75 ⁷	8,85	5,85
26.3.1999.	12,98 ⁶ i 12,64 ⁷	8,78 i 8,54	5,80
1.8.2000.	12,75	8,54	5,70
1.8.2001.	81,10	54,30	5,70
6.5.2005.	82	82	46
2009. ⁸	82	82	46
Januar 2010.	100	100	46

¹ Autoru ovog rada nije poznat precizan datum uvođenja u saobraćaj međunarodnog kupona za odgovor Kraljevine Srbije. U "Katalogu celina jugoslovenskih zemalja - tom I/1 Srbija 1873-1921" M. R. Vukovića prikazan je primerak upotrebljen na Krfu (1917), za vreme Prvog svetskog rata.

² Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, 38h na 28h. Povučen iz prodaje januara 1920.

³ Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca. Važio do kraja maja 1922, a za prekomorske zemlje do kraja septembra 1922.

⁴ Prvog novembra 1927 prodajna cena IRC-a smanjena je sa 8 na 5 dinara. U raspisu je navedeno: - Na kupone koji

bi se zatekli kod pošta iste imaju njihovu vrednost rukom ispravljati.

⁵ Kuponi za odgovor zamenjuju se kod naših pošta markom u visini za obično pismo za inostranstvo težine do 20 grama (PTT Vesnik 15/1965).

⁶ 1998. i 1999. Beograd sa porezom

⁷ 1998. i 1999. Unutrašnjost bez poreza

⁸ 1 DTS = 102 RSD

Literatura

Prof. Dr Paul August Koch, "Die Internationalen Antwortscheine von Jugoslawien", Krefeld 1977

Ilija Petrović, "Međunarodna poštanska služba", Novi Sad, 1966

Harry M. Daggett, "The Reply Coupons of Canada and Newfoundland", BNP Topics, Febr. 1960

"Pravilnik o pismonosnim pošiljkama", Svetski poštanski savez, Bern 2005

Jérôme Deutschmann, "Nouveau look ? la veille du centenaire", Forum philatélique, Union Postale Letter Post Manual - Conv Art 6; RL 109, "Equivalentents"; International Bureau of the Universal Postal Union, Bern 2005

Međunarodne poštanske konvencije i ugodbe, Kraljevsko Srpsko ministarstvo građevina, poštansko-telegrafsko odeljenje, Kragujevac 1908.

Miodrag R. Vuković, "Katalog celina jugoslovenskih zemalja" - Tom I/1, Srbija 1873-1921, Beograd 2000

United Nations Vienna, Specialized catalogue 1th edition, 1981

Zahvaljujem se dr Jovanu Veličkoviću, Nikoli-Kolji Ljubičiću, Miodragu R. Vukoviću Draganu Poposkom i Zoranu Markoviću na stručnoj pomoći pruženoj u pisanju ovoga rada.

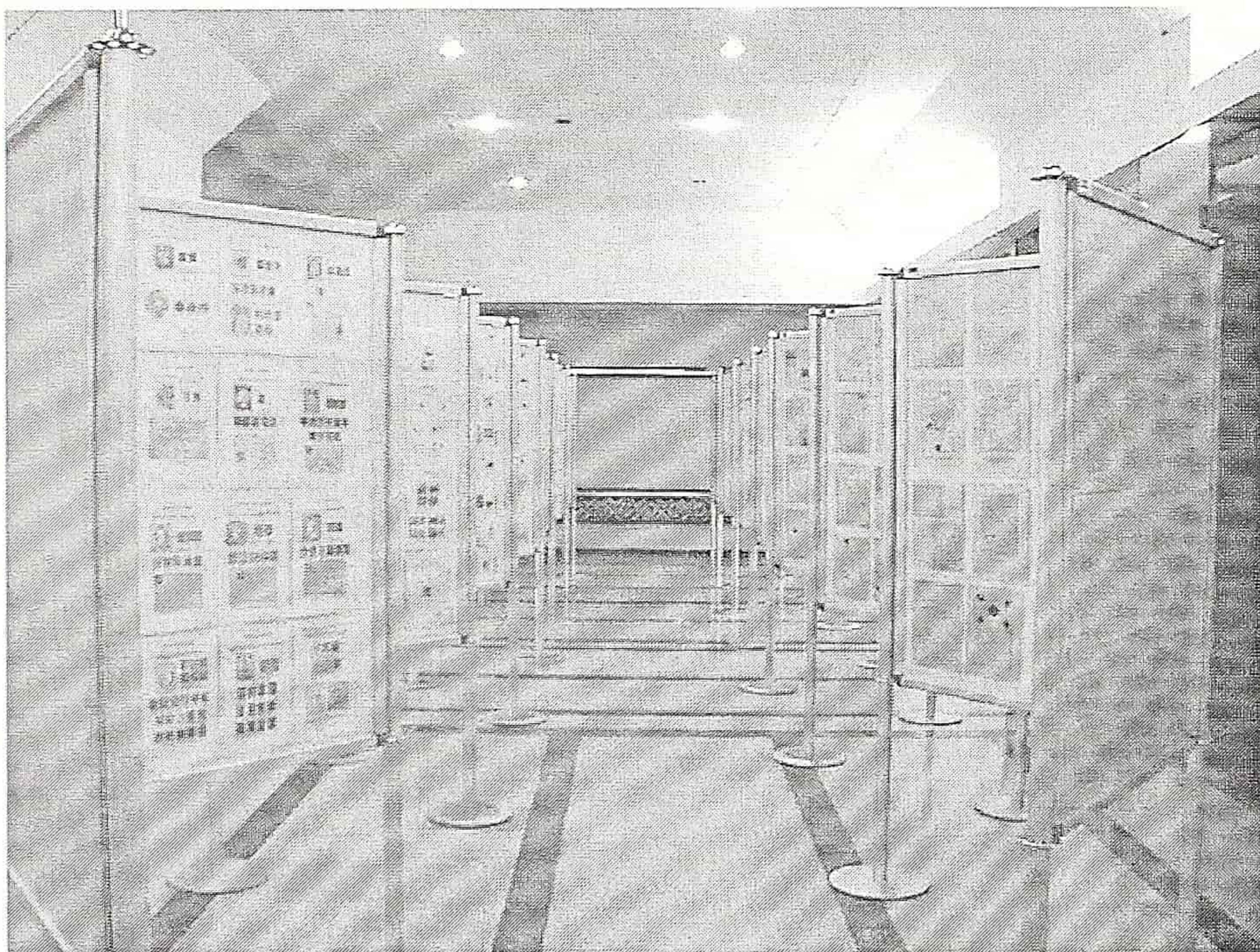
ABSTRAKT

Međunarodni kuponi za odgovor imaju dvojaku svrhu za sakupljače poštanskih maraka i poštanske istorije. Mogu biti sakupljeni kao interesantni kolekcionarski predmeti ili upotrebljeni u filatelističkoj (i drugoj) prepisci ili razmeni sa ljudima u drugim zemljama. Na Kongresu poštanskih uprava članica Svetskog poštanskog saveza, u Rimu 1906. godine, prihvaćen je kocept Međunarodnog kupona za odgovor. Sve do Pekinškog predloška, na prednjoj strani IRC-a štampana je predstava ptice u letu koja u kljunu nosi pismo, superponirano preko geografske mreže globusa i sa vertikalnim trakama u podlozi. U početku kuponi su obavezno sadržali naziv zemlje porekla, uštampan na prednjoj strani sa objašnjenjem na jeziku zemlje porekla. Budući da su pojavili pre uvođenja avionskog poštanskog saobraćaja, najraniji kuponi mogli su biti zamenjeni za poštanske marke u nominalnoj vrednosti takse za obično pismo poslato u inostranstvo. Srbija (Ex Jugoslavija) imale su izdanja svih pet predložaka (uključujući i Peking 2). U ovom članku su date raspoložive informacije o IRC tarifama. Kada su cene menjane nove su preštampane ili rukopisno unošene ili su poštanske marke dolepljivane na poledini.

ABSTRACT

International Reply Coupons have two uses for collectors of stamps and postal history. They can be saved as interesting collectible items, and they can be useful when conducting mail correspondence or transactions with people in other countries. During the 1906 Rome congress of UPU postal administrations, the concept of the International Reply Coupon was agreed upon. Until The Beijing frame, the front of the IRC is printed with the design of a bird carrying a letter in its beak, superimposed over the geographic grid of a world globe, with a background of vertical stripes. Early coupons bore the printed name of the issuing country, with the message on the front appearing in a language relevant to the issuing country. Since they were created before the days of airmail, the earliest coupons could be redeemed for a stamp representing single-rate ordinary postage to a foreign country. Serbia (Ex -Yugoslavia) has issued IRCs in each of the five designs (including Beijing 2 model) The

available information on Serbia's IRC tariffs is summarized in this article. When the tariff was increased, some of the coupons were updated with the new value in print or manuscript or added stamps tied to coupon on back.

Filatelist is the journal of the Union of Philatelist of Serbia. The journal has appeared without break since January 1949. It is published four times a year. It covers the philately of Serbia and Yugoslavia countries: postal history, and tries to publish only fresh articles, often the work of a member who has given a display to the Society. More of its output could be described as wholly original work. It maintains a proud tradition of trying to provide space for learned articles not easily found a home elsewhere and non-members are welcome to submit articles for publication. Filatelist contain general and specialised articles on stamps and postal history, society meetings details and other coverage of interest to both collectors and the more dedicated philatelist. In addition, they contain details of new and recent stamp issues (edited by Jugomarka), new books, publications and forthcoming exhibitions.

Supplied free to Members of the Union of Philatelist of Serbia

KUPITE, PRODAJTE, RAZMENITE, INFORMIŠITE SE.
POSETITE SASTANKE FILATELISTA U BEOGRADU,
U ULICI SV. SAVE 16-18/II,
SVAKE NEDELJE OD 9.00 DO 14.00 SATI

MARKOFILIJA

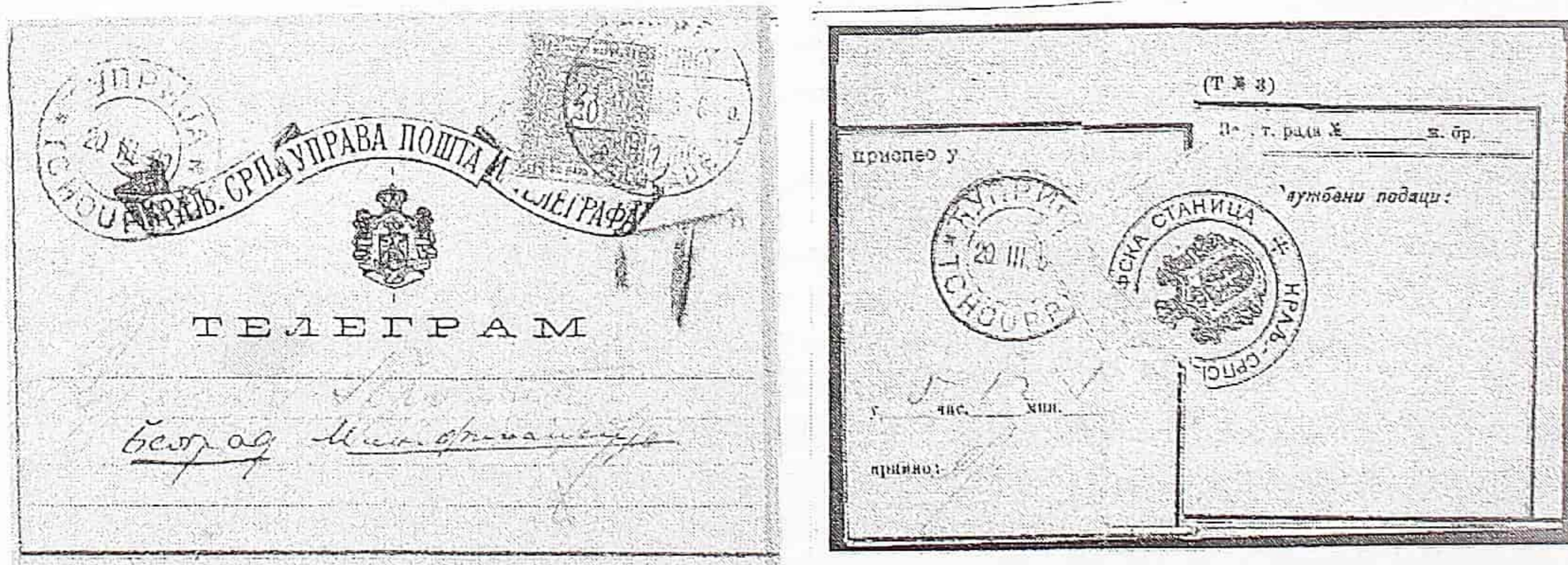
dr Jovan VELIČKOVIĆ

ZLOUPOTREBA ORIGINALNIH ŽIGOVA U SVRHU PREVARE SAKUPLJAČA

Iskusni eksperti u svetu kažu da falsifikati celih maraka (forgeries), naročito izdatih do 1940. godine, nisu više problem jer se lako prepoznaju primenom novih tehnika, lako dostupnim skaniranjem sa velikom rezulucijom, uveličavanjem i naravno poređenjem sa referentnim originalima, koji su neophodan uslov tačnog rada (forgeries reference collections). Sličan stav odnosi se i na doradu originalnih maraka (fakes) naknadnim zupčanjem, lažnim pretiskom, montiranjem na pisma, ali i naročito žigosanjem antidatiranim, otuđenim originalnim ili lažnim žigovima. Ovih nekoliko redova posvećeno je zloupotrebi žigova.

Pojam i definicija lažnog žiga ne odnosi se samo na naknadno izrađen, imitiran ili novoizmišljen žig, koji kao takav nikad nije bio u šalterskoj upotrebi, manje-više vešto proizveden u radionicama falsifikatora, već i na sve originalne žigove, koji su jednom u određeno vreme bili u regularnoj šalterskoj upotrebi, zatim povučeni, zatureni, otudjeni, došli u privatne ruke, ruke prevaranata, pa zloupotrebjeni radi prevare naivnih sakupljača. Ukoliko ekspert utvrdi da se radi o žigu koji je korektno jednom bio u šalterskoj upotrebi (najbolje preko referentnih objekata), da bi žigosanje bilo prihvaćeno kao originalno, potrebno je da datum u žigu pada u period zvanične upotrebe te marke od strane pošte, uz mnoge druge uslove, naročito ako je na celom objektu, odnosno pismu. Ovaj strogi ali jedino pravilan pristup diktiraju sve ekspertske organizacije u svetu, ali takav stav često iz oportunitizma na našim prostorima nije uvek prihvaćen. U našoj filateliji nažalost, ima vrlo mnogo tog smeća, neki primeri su oblast lažnih žigova na Kneževini Srbiji, tzv. Rizina korespondencija 1877/1878, na markama SHS, okupaciji Srbije i Crne Gore 1941-1945, NDH, ali nažalost i na markama Nove Jugoslavije, Republike Srpske i drugim oblastima. Područje nemačke okupacije je danas, što se tiče originalnosti žigosanja strogim višestrukim rešetom BPP i drugih atestatora raščišćeno, ali je situacija danas takva, da bez validnog nemačkog atesta nijedna žigosana marka okupacije nije odgovarajuće vrednovana; za sve bez atesta nema interesenata, ili se prodaje bez garancije, praktično u bescenje. Srozavanju našeg područja okupacije doprineli su u velikoj meri domaći falsifikatori, često vrlo primitivnim falsifikovanjem žigova i celih pisama. No i dan-danas takvi se falsifikati pojavljuju u ponudama domaćih pa i stranih vrlo renomiranih aukcionih kuća.

Savet atestatora SFS u svom radu stalno nailazi na primere zloupotrebe žigova na pojedinačnim objektima. U daljem tekstu izneću neke primere lažnog žigosanja na koje sam naišao u toku poslednjeg perioda. O nekima je razgovarano na Savetu, o nekima ne, jer se nije stiglo, o nekima nije zauzet definitivni stav. Primeri su sledeći:

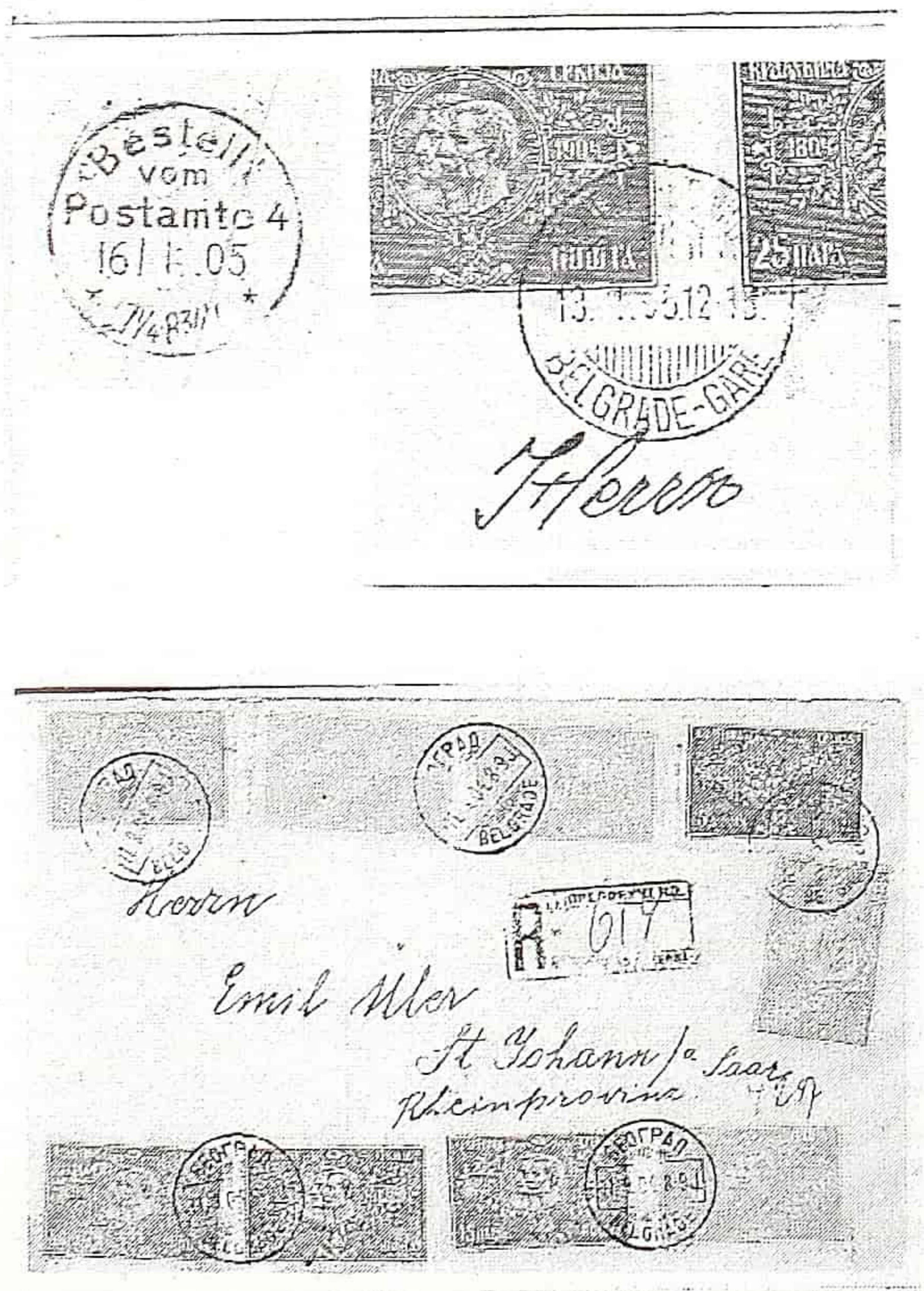
Slika 1. Porto-maka iz 1895. na telegramu iz 1890.

Sa aukcije u inostranstvu dospao je u zemlju frankirani telegram Srbije poslat iz Vranja 1890, adresovan na Beograd, Ministarstvo finansija, tranzitni žig Čuprija, na prednjoj i zadnjoj strani, oba sa datumom iz 1890. godine. Na telegramu je napred plavom olovkom upisano T i stavljena porto marka od 20 para. Problem je što u Srbiji telegrami nisu nikad frankirani, što je porto marka iz 1895. godine, što je iz referentnog materijala žigova utvrđeno da je žig originalan, ali je najranije pojavljivanje 1885. godine. Rezultat ispitivanja deklariše falsifikat, odnosno naknadno nepotrebno frankiranje i otisak antidatiranog negde zatečenog i zloupotrebjenog žiga. Prvobitno ponosni vlasnik je vrlo korektno odustao od uvrštavanja objekta u svoj visoko ocenjivan izložak upotrebe porto-maraka.

Prigodno (redovno) izdanje Srbije, 100. godišnjica ustanka, izdato 8. septembra 1904. godine (po starom kalendaru). Izdanje je prigodno jer je izdato povodom važnog istorijskog događaja, istovremeno i redovno jer drugih maraka nije bilo u opticaju. Važilo je svega 114 dana, do 31. decembra 1904. godine. Tiraž je bio relativno mali, a interesovanje kod sakupljača u inostranstvu i zemlji veliko.

Tražena su originalno putovala pisma (sammlerbriefe, pisma za sakupljače, bez obzira na prefrankiranost). Nominala cele serije je bila visoka, oko 10 dinara ili 1 dukat. Međutim, nalaze se. Po isteku važnosti pošta je prodavala kompletne serije ispod nominale i na kraju preostale serije prodala na licitaciji. Sada se pružila prilika da se naknadnim žigosanjem, krivotvorenjem, fabrikuju putovala pisma, po mnogo nižoj ceni koštanja i prodaju sakupljačima. Autentičnost žigosanja eksperti utvrđuju prema datumu polaznog i prijemnog žiga (pisma su skoro isključivo slata u inostranstvo, gde se računalo prema novom, gregorijanskom kalendaru, razlika 13 dana). Tako je period originalnosti žigosanja za polazni žig od 8. 9. 1904, a za inostrani prijemni najviše nekoliko dana posle 13. januara 1905.

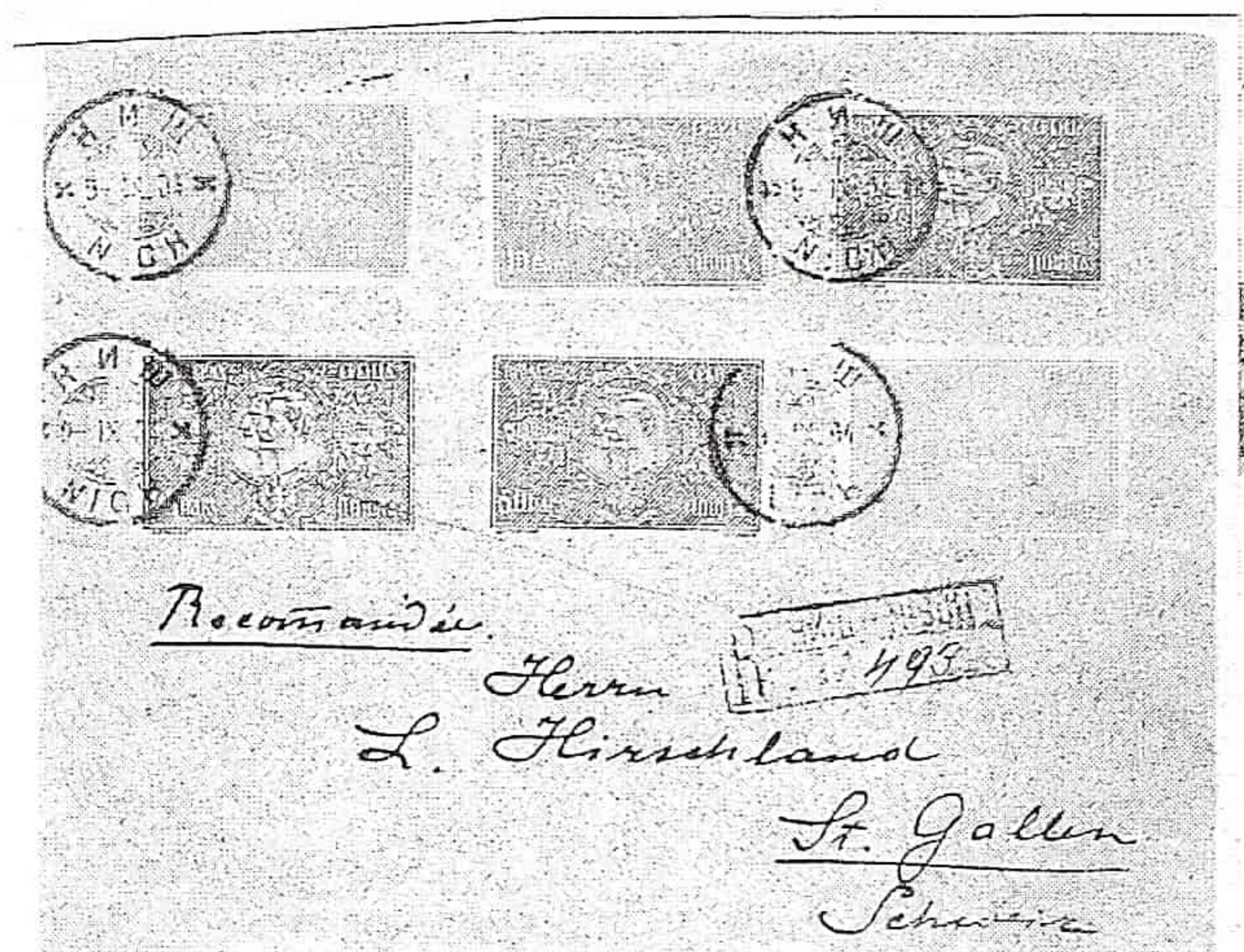
Takvo, originalno žigosano pismo prikazano je na slici 2, polaz Niš 8. septembar 1904, prijemni St. Gallen, Švajcarska, 24. septembar 1904. Pošiljalac je bio ekonomičan, izostavio je marke od 3 i 5 dinara. Pismo je putovalo 3 dana, uobičajeno za tadašnji period.

Slika 2. Originalno žigosanje maraka izdanja Srbije iz 1904 na pismu.

Međutim, posebno kod ovih maraka, nailazio sam na više pisama žigosanih u polazu i prijemu sa datumima više nedelja ili meseci van korektnog perioda. Kada su posle isteka važnosti marke prodavane uz veliki popust, nesavesni pojedinci su ih lepili na kovertu, uslužno žigosali na šalteru, činovnik nije menjao datum, prekršaj je manji, a isto je urađeno i prilikom stavljanja prijemnog žiga. Manipulisano, nedopušteno, nije za izlaganje. Nekoliko takvih pisama bilo je u izlošcima Kraljevine Srbije poslednjih godina. Na upozorenje na netačni polazni žig, objašnjenje navodnog poznavaoaca bilo je "pa pogrešio poštar, desi se", a za prijemni "pa pogrešio i onaj". Mislim da se u osnovi radilo o sukobu interesa.

Treći problematični slučaj odnosi se na pismo sa nalepticama poštanske službe Crne Gore u egzilu (Bordo, 1916). Poznato je da je vlada Crne Gore u egzilu (1916) pribavila odobrenje francuske pošte da kursirajuće francuske marke preštampa

pretiskom "S. P. du M. Bordeaux", radi upotrebe kao službenih na teritoriji Francuske. U samoj Francuskoj je legalnost ove emisije od jednog dela filatelističke javnosti ignorisana kao ujdurma, međutim, mnogi trgovci koji su očigledno imali koristi od ovih maraka, kao i Vlada Crne Gore, uz prezentiranje raznih dokumenata toga perioda uvela ih je u francuske kataloge, pa su do danas tu i ostali.

Posle kratkog perioda postojanja, francuska pošta je zabranila njihova upotrebu. Nijedan trgovački katalog iz perioda Kraljevine ne vodi ove marke, nije ih nikad bilo u zemlji, nisu se prodavale i interesovanje je bilo zanemarljivo. Primitivni pretisak udaran je

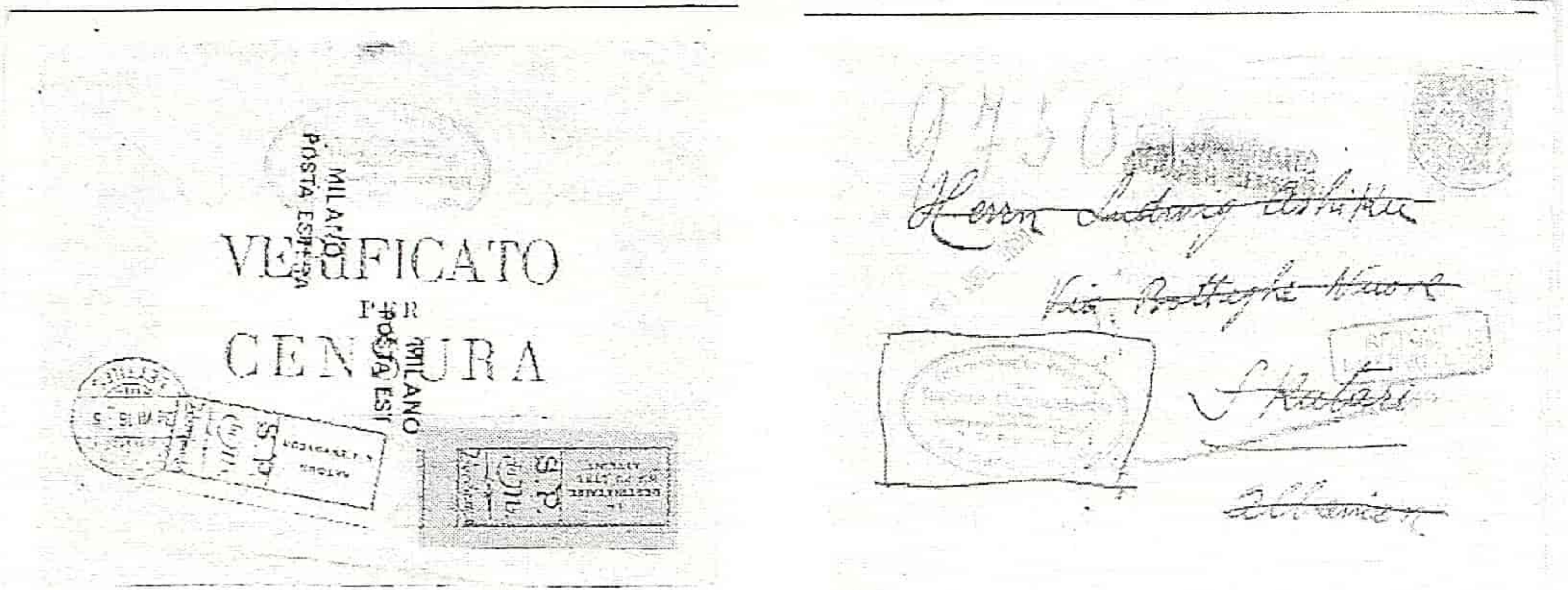
ručno, postoji više falsifikata pretiska, eksperti prepoznaju falsifikat, uz referentni materijal. (opširan članak dr Hermana Dietza o istorijatu ovog izdanja publikovan je u časopisu "Südost-Philatelie" 2008, a potom preveden i objavljen u katalogu izložbe Montenegrofila, Cetinje 2008).

Ostavljajući marke po strani, do sada je registrovano postojanje desetak navodno putovalih objekata sa tim markama, ili sa docnije štampanim nalepnicama, koje je CG pošta u Parizu stavljala na pisma upućena i Crnu Goru, pa su vraćena, jer je zemlja bila već okupirana te nije bilo poštanskog saobraćaja.

Nedavno je jedno takvo pismo, sa aukcije u inostranstvu, pa sa aukcije u zemlji, našlo srećnog vlasnika, koji je zatražio atest o originalnosti.

Pismo je prikazano na slici 3. Upućeno je 18. aprila 1916 od strane Internacionalne organizacije za zaštitu katoličkih devojaka, iz Neuchatel-a, Švajcarska, u Skadar (u toku i krajem 1915. tamo je postojala crnogorska pošta). Pravilno frankirano sa 25 santima pismo je tadašnjim regularnim putem dospelo u Milano i kao prvo tamo cenzurisano; svedoči nalepnica cenzure i crveni ravni šig. Dopušteno za dalji transport predato je ekspediciji, međutim tamo se znalo da ne može dalje, jer su tada Skadar držale neprijateljske austrijske trupe, adresa je prebrisana i pismo vraćeno pošiljaocu, (u Neuchatel). Do ovde je sve jasno i originalno. Problem je kako su se sad na pismu našle dve nalepnice pošte Crne Gore u egzilu, kojih je bilo samo u Parizu. Prva hipoteza, švajcarska pošta je takva neisporučena pisma, nekim nedokumentovanim dogovorom, poslala u Pariz, bez nove frankature, novog otpremnog i prijemnog francuskog žiga, tamo su u poslanstvu stavili nalepnice, pa opet ne znam kako vratili preko granice u Neuchatel-u gde je prijemni žig u mesecu julu 1916. vezao jednu ali ne i drugu nalepnicu za pismo. Druga hipoteza, u pošti u Neuchatel-u postojale su nalepnice pošte Crne Gore (zašto samo tamo?) pa ih je tamošnja pošta nalepila. I jedna i druga hipoteza su potpuno nerealne, odbijeno je potvrđivanje autentičnosti. Mišljenja sam da je, pismo bez prijemnog žiga, vraćeno pošiljaocu, a neko vešt je doneo nalepnice, nalepio i uslužno žigosao žigom Neuchatela. Ovakve primedbe i sumnje stoje i kod objekata prikazanih u radu dr Dietza.

Problemi postoje i sa žigosanjem maraka "Listopad", izdatih 29. XI 1918. povodom proglašenja Države SHS (Slovenaca, Hrvata i Srba), 29. oktobra 1918. Za ovo izdanje postoji u poslednje vreme povećano interesovanje. Poznato je da postoji prvi originalni kamen, sa dva tipa svake vrednosti, kao i niz varijanata hartije, boja i zupčanja sa tog kamena. Postoji i drugi kamen, najobičniji falsifikat, kome, neverovatno, neki visoko rangirani filatelisti posvećuju veliku pažnju u stručnim časopisima. Ali o tome drugom prilikom.

Slika 3. Pismo upućeno iz Švajcarske u Skadar sa nalepnicama kojih je bilo samo u Parizu.

Poštanska izuzetnost izdanja "Listopad" je u tome što su marke bile u opticaju samo jedan dan, 29. Novembra 1918, teorijski od ponoći do ponoći. Zvanično, pre toga dana nisu se prodavale na šalterima. Razložni, poštanski ispravni žigovi su samo oni sa datumom 29. XI 1918. Svaki drugi datum je neprihvatljiv. Ukoliko bi se napravio izuzetak, ceo pristup definicije ispravnog žigosanja bi pao u vodu.

Razlog ovom delu rukopisa je nedavno podneto za atestiranje filatelističko pismo sa dva sečena "Listopada", originali, na žutoj odnosno beloj hartiji, prefrankirano (ovde nevažno), sa 1 krunom Parlament i pretiskom SHS Hrvatska, datum žigosanja 918 OKT 29, lep suvenir za dan proglašenja SHS, međutim datumski za sve tri marke neprihvatljivo (Slika 4). Provizoriji sa pretiskom SHS izašli su 18. novembra 1918, a prema pismu žigosani su 21 dan pre nego što su ugledali svetlost dana. Žigovi su apsolutno autentični, zatečeni iz perioda mađarske poštanske uprave. Svaka od tri marke, da je oprana, dobila bi atest ispravnosti, ali na pismu ne. Inače, kao suvenir, lepo zamišljeno, ali nije za izlaganje. Navodno postoji atest o originalnosti.

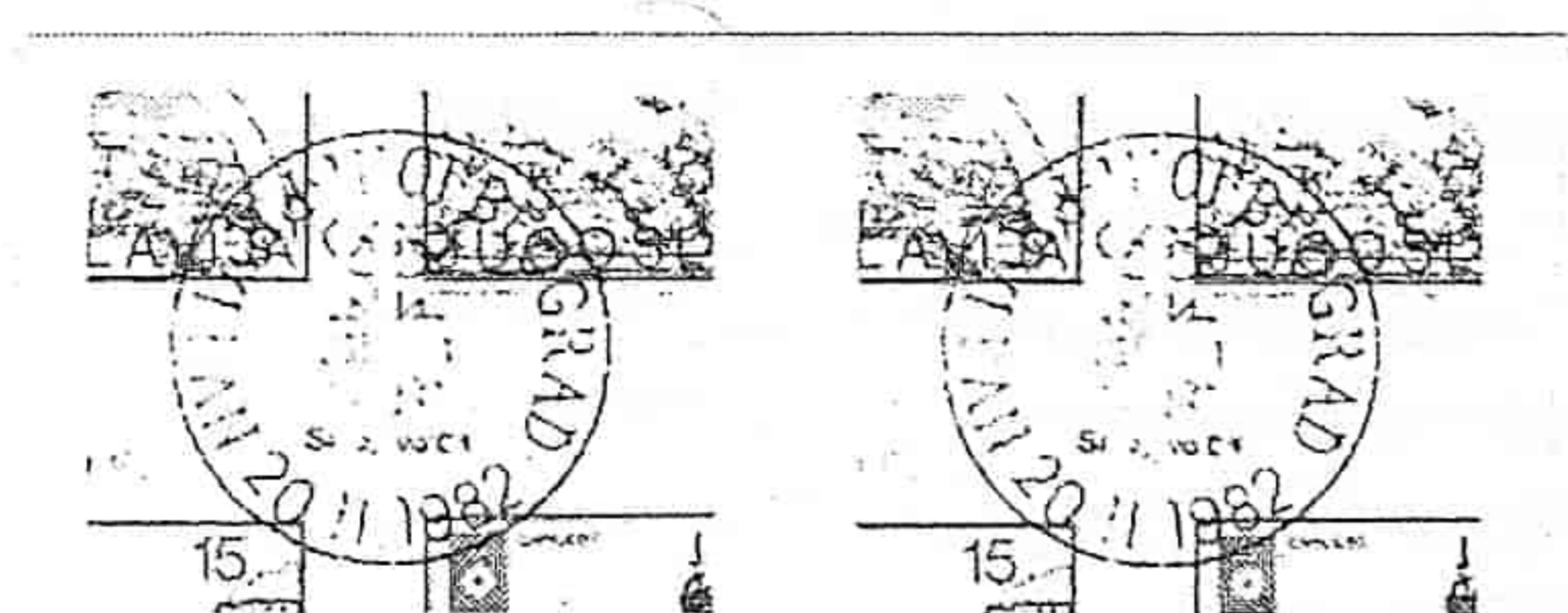
Slika 4. Filatelističko pismo sa žigom 29. X 1918. na markama izdatim 29. XI 1918.

U vezi sa katalogizacijom "Listopada" u Michelu postoji neverovatna anomalija. Umesto prema hronologiji izlaženja maraka 1918, za područje poštanske direkcije Zagreb, prvo se navodi "Listopad", izdat 29. Novembra 1918, Mi. 51-54, a tek zatim Provizoriji sa pretiskom HRVATSKA SHS, pušteni u promet 18. Novembra 1918. Normalno je da redosled bude obrnut.

Velika prevara na štetu sakupljača i naše filatelije činjena je masovno 1999. godine, doradom zvaničnih FDC koverata iz perioda oko 1984. Među filatelistima je dobro poznata okolnost da je između 1980. i 1990. tržište preplavljeno nezupčanim prigodnim markama Jugoslavije koje tu nisu smele da se nađu. Kažu bilo je po 300 komada od svake vrste, negde više, negde manje. Radilo se samo o markama štampanim u zemlji. Te ranije neviđene stvari, uvedene delom i u Michel, imale su na početku cene i do 100 DM po komadu. Međutim, potražnja je brzo opala, prodaja je stala i cene su se srozale na 5 do 10 DM po komadu. Tada se neko dosetio da bi te iste marke na FDC kovertima, pošto su motivski bile vrlo interesantne, mogle da dožive svoju renesansu.

Pokupovani su svi zaostali zvanični FDC koverti, koje je redovno izdavala Jugomarka, sa normalnom zupčanom serijom, poništenom mašinskim FDC žigom, po bagatelnim cenama, jer filatelistička društva cene nisu revalorizovala. Pored prvobitno zupčanih maraka dolepljivane su (nikad izdate) nezupčane marke, zloupotrebom se došlo i do originalnih ranijih FDC žigova, dolepljene marke su poništavane i cena takvih koverata je odmah skočila na 200 - 300 DM po komadu. (procena je da je fabrikovano više stotina takvih koverata). U zemlji je prodato samo nekoliko, većina je otišla u inostranstvo, nalazio sam ih kod trgovaca širom sveta, po vrlo visokim cenama. Zloupotreba originalnog žiga prepoznaje se po lošem ručnom otiskivanju, vidi sliku 5.

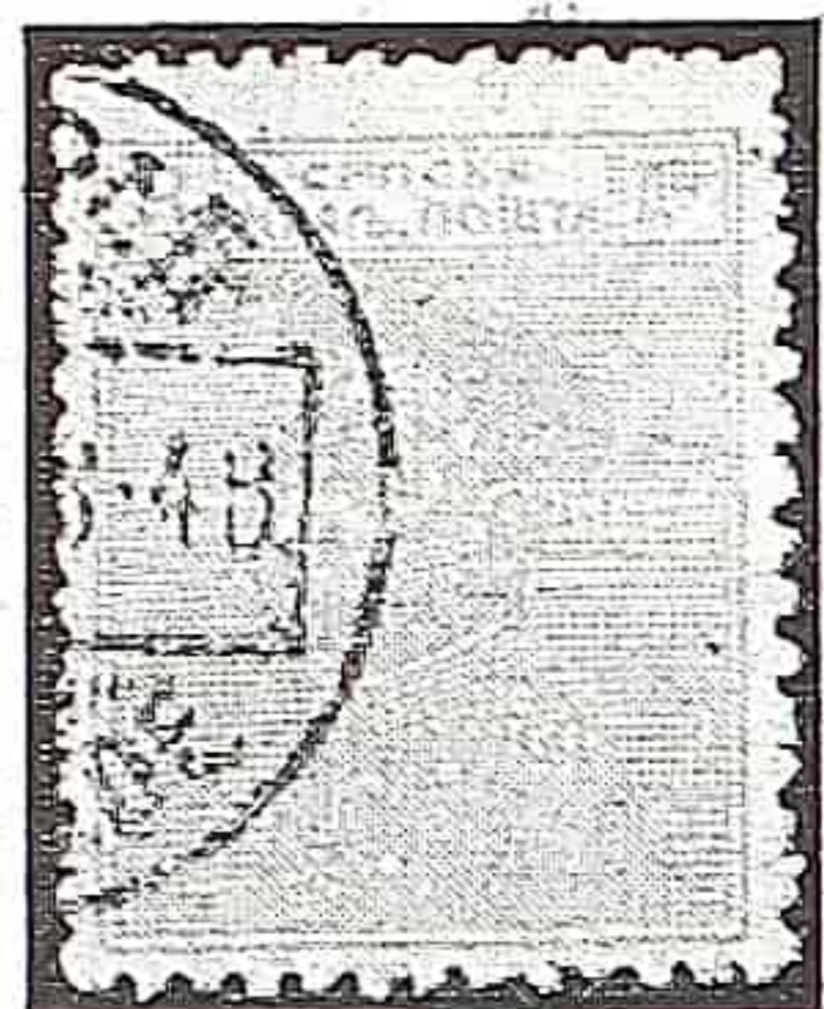

Slika 5. FDC Radost Evrope 1982 sa zupčnim markama i mašinskim žigom i naknadno dolepljenim sečenim markama i ručno otisnutim žigom mnogo godina kasnije.

Sticajem okolnosti, onih pet objekata prodatih u zemlji su mi predočeni. Posle relevantnih konsultacija sa kompetentnim instancama, za svih pet dao sam negativne ateste. Ovo je izazvalo buru negodovanja od strane prodavaca ove robe, čak je zaprečena tužba za naknadu štete, u visini od više hiljada maraka, koja nije podneta. Savet atestatora je naknadno, posle dužeg razmatranja, jednoglasno zaključio da se radi o nedozvoljenoj zloupotrebi ranije odloženog originalnog žiga. Zaključak je publikovan u Biltenu SFJ.

Ovaj događaj, mada odranije poznat, uključio sam u rukopis jer spada u lažno žigosanje sa dalekosežnim posledicama. Poslednjih meseci upućena su mi iz inostranstva dva takva pisma na atestiranje, a biće ih još. Lično me pogadja što se u inostranstvu piše da falsifikati područja Jugoslavije uglavnom dolaze iz Beograda, u čemu nažalost ima istine.

Sledeći slučaj odnosi se na dve pojedinačne marke Srbije (slika 6). Na prvom mestu je marka bečkog izdanja sa likom Kneza Mihajla, vrednost od 10 para sa okruglim žigom. Poznavaooci znaju da okrugli žig na toj marki predstavlja najveću retkost, do danas su poznata svega tri para sa plavim Kruševac. Žig na prikazanoj marki potiče, međutim, iz perioda 1935/44 godine. Jednokružan sa krstom

levo i desno, lako prepoznatljiv. Nažalost marka je signirana ekspertskim znakom u položaju za originalno žigosanje. Rekoše mi ima i odgovarajući atest sa opisom, ali još ga nisam video.

Slika 6. Srbija, knez Mihajlo 10 para sa lažnim okruglim žigom.

Drugi primer je "Crna kačketuša" (1914), 1 dinar sivocrna, sa slomljenom jedinicom u levom uglu, žigosana žigom Beograda iz perioda 1940. godine. Marka je originalna, ali žigosanje je lažno (sa jedne aukcije iz Beograda, uz garanciju aukcionara). Nekoliko reči o ovome žigu. Uveden je u Kraljevini u drugoj polovini tridesetih godina. Jednokružni ćirilčno-latinični žig BEOGRAD 2 šalterska oznaka 32 originalan je, međutim, upotrebljen na marki Srbije iz 1913, klasifikuje se kao lažno žigosanje. Dopunski podaci: u raspisu Ministarstva PTT br. 15, od 15. jula 1941, strana 71 precizno taj žig proglašen je nevažećim, nestao je, zagubljen ili uništen. Rekao bih najverovatnije ukraden.

Pošta Beograd 2 je 6. aprila 1941. teško razrušena bombardovanjem. Nestala su 32 žiga, sa raznim šalterskim brojevima. Onaj sa oznakom 32 dospao je u ruke falsifikatora. Nalazi se povremeno na objektima okupacije. U ranijem periodu originalan, ali na marki izdatoj 20 godina pre izrade žigosanje je lažno.

Slika 7. "Kačketuša", 1913 godine, oznaka vrednosti sa kukom, lažno žigosana.

Još dva slučaja iz okupacije 1941 - 1944. godine. Nemačka okupaciona vlast u Srbiji izdala je 1942. seriju od 4 vrednosti u vezi sa održavanjem Antimasonske izložbe (Michel br. 58/61). Neponištene marke su jeftine a originalno žigosane retke i skupe. Prema slici, falsifikator je seriju u četvercu poništio 1948, žigom BEOGRAD PRVI DAN 05.04.83 koji je interesentima stajao na raspoloženju na šalteru pošte Beograd 1 za uslužno žigosanje tada novoizašlih maraka Jugoslavije. Očigledno se je službenik kome je bio poveren žig neodgovorno odnosio prema propisima o žigosanju i svesno ili ne dopustio njegovu zloupotrebu.

Slika 8. Četverac Antimasonske izložbe žigosan žigom Beograd Prvi Dan 4.5.82.

U jesen 1944. Bugarska se kapitulacijom pred saveznicima morala odreći anektirane Makedonije. Vlast je 9. septembra preuzeo nemački Wehrmacht koji je za potrebe poštanskog saobraćaja (po meni ujdurma) naredio izdavanje serije od 8 maraka. Upotrebljene su zatečene marke Bugarske i pretisnute pretiskom MAKEDONIJA 8.IX.1944 (Dan nastanka slobodne Makedonije pod nemačkom upravom). Marke su dospale na šalter pošte u Skoplju tek (28) 30.X. 1944 i prema temeljnim istraživanjima nemačkih eksperata mogle su autentično da budu žigosane samo žigom Skoplja sa datumom 30. X, 2. i 3. XI, svi ostali datumi se smatraju lažnim, jer posle 3. oktobra nastao je kaos povlačenja Wehrmachta i ništa nije radilo. Na slici je prikazan deo dva para tih maraka, žigosan tada još u upotrebi zatečenog bugarskog žiga SKOPIE 14. XI. 44. Naravno da se žigosanje smatra lažnim, a objekt neprihvatljivim.

Slika 9. Fragment koverta sa markama žigosanim 14. XI 1944.

Summary

The cancelling of any stamp is genuine and acceptable if the cancel is genuine and the date of use corresponds to the period when it was in use and when the stamps were postally valid for correspondence. If these conditions are not fulfilled the cancelling is fake and such objects should not be part of any collection. The fake cancelling is presented on several examples, most of them discussed in the Expert group of the Union of Serbia. Examples go from 1890 to present times, explaining abuses on stamps of Serbia, Switzerland/Montenegro, Yugoslavia and occupation of Serbia and Mazedonia 1941/1944.

* Autor je član Komisije FIP za borbu protiv falsifikata.

OPASNA ZLOUPOTREBA

Jovan RISTIĆ

Na molbu dr Jovana Veličkovića, pregledao sam jedan otisak naših maraka, prigodno izdanje povodom Zimske olimpijade 1994. godine. Na prvi pogled nisam uočio neke velike zanimljivosti: hromalinski otisak serije maraka na posebnom papiru koji je korišćen u tu svrhu u pripremnom periodu rada na izradi i štampanju maraka. Pitanje hromalinskih otisaka je na neki način ostalo otvoreno u našoj filateliji. Često se čuje mišljenje da je to autentičan probni otisak, što ne može biti tačno. Hromalinski otisci su rađeni više kao kontrola autora i izdavača u pripremnom periodu pomoću kompjutera, kontrola broja ovakvih otisaka nije postojala i broj takvih otisaka nikada nije bio utvrđen, a mogli su se takvi otisci i kasnije naknadno praviti. Sve u svemu - hromalinski otisci su reprodukcije i ne mogu se svrstati u prave probne otiske.

Hromalinski otisak prigodnog izdanja poštanskih maraka povodom Zimske olimpijade Lillehammer '94.

Zbog svega toga me je zaprepastila POTVRDA koja je išla uz ovaj otisak. Na potvrdi, koja je overena okruglim pečatom "Jugomarke", jasno je naglašeno da je prateći objekat (izdanje Zimska olimpijada 1994.) unikatni probni otisak i da za to garantuje "Jugomarka" kao sastavni deo PTT Jugoslavije. Datum na potvrdi je 5.5.1994. ali je potpis vrlo nečitak. Sem toga, iako je ovaj dokument službeni, nema žiga delovodnog protokola. Na poleđini samog otiska nema nikakve punce, oznake ili potpisa.

Konsultovao sam predstavnike "Jugomarke" i od njih dobio uveravanje da ova institucija nije nikad zvanično izdala nikakvu potvrdu ne samo za ovo izdanje, nego ni za jedno svoje izdanje, a kamo li potvrdu o autentičnosti probnog otiska.

Da ova pojava nije usamljena pokazuje i potvrda za izdanje "Festival mimoze" iz iste godine, sa identičnim tekstom, igom i nečitkim potpisom. Pošto su potvrde na engleskom jeziku, očigledno je ovakva sumnjiva "roba" bila namenjena nekom stranom kupcu. Ne ulazeći u dalju raspravu o vrednosti i autentičnosti hromalinskih otisaka, treba javno ukazati na ovu potvrdu, jer taj dokument nije samo očigledan falsifikat, već i otkrivanje grube zloupotrebe službenog mesta i žiga, što je već opasno kriminalno delo.

* Autor članka je predsedavajući Saveta atestatora SFS

PRAVILNIK ZA OCENJIVANJE IZLOŽAKA U KLASI JEDNA VITRINA* SPECIAL REGULATIONS FOR THE EVALUATION OF ONE FRAME CLASS

priredio dr Jovan VELIČKOVIĆ

Svrha i koncept izložaka na jednoj vitrini sastoji se u podsticanju i dobijanju novih izlagača kao i u omogućavanju već uhodanim izlagačima da pripreme izložke za teme i oblasti koje ne mogu da se uspešno obrađuju na više od jedne vitrine. Izložci na jednoj vitrini mogu da proisteknu iz bilo koje FIP takmičarske klase.

Član 1: Takmičarske izložbe

U saglasnosti sa članom 1.4 FIP GREV ovaj Pravilnik je razrađen da dopuni GREV principe ocenjivanja (član 3) specijalno u vezi sa izložcima na jednoj vitrini.

Član 2: Izložci u takmičarskoj klasi

Izložci na jednoj vitrini sadrže filatelistički/poštanski materijal koji može da pripada bilo kojoj od strane FIP prihvaćenoj izlagačkoj klasi. Izložci u ovoj klasi su uski po tematici, međutim dubina istraživanja i značaj treba da budu što je moguće potpuniji. Izložci u ovoj klasi ne mogu da budu naprosto JEDNA VITRINA izdvojena iz viševitrinskog izložka i treba da se odnose na oblast koja najbolje može da se obradi baš samo na jednoj vitrini.

Član 3: Principi sastavljanja izložaka

Za ove izložke validni su principi izloženi u FIP specijalnim pravilima (SREV) za ocenjivanje izložaka u takmičarskim klasama, Tradicionalna filatelija, Poštanska istorija, Poštanske celine, Tematska filatelija, Aerofilatelija, Astrofilatelija i Taksene marke. Težište izložka stavlja se na znanje, prezentaciju i razvoj teme. Izložak treba da privuče pažnju posetioca/posmatrača od prvog do poslednjeg lista i da bude informativan sa vaspitnim karakterom. Izložci na jednoj vitrini su prilika izlaganja kako za početnike tako i za uhodane izlagače.

Koncept ili plan izložka treba da bude jasno objašnjen na prvoj strani. (GREV član 3.3).

Član 4: Kriterijumi za ocenjivanje

U vezi sa članom 4 GREV-a sledeći kriterijumi moraju da se uzmu u obzir:

- Obrada teme i filatelistički značaj
- Filatelističko znanje, lično (uneto) proučavanje i istraživanje
- Kvalitet i retkost izloženog materijala
- Prezentacija (tehnička obrada).

U saglasnosti sa članom 4.3. GREV-a kod izložaka na jednoj vitrini, neophodna je usko ograničena tema, gde je svaki uključeni filatelistički objekat neophodan za razvoj teme; naslov mora na najbolji mogući da pretstavlja sadržaj izložka.

Član 5: Ocenjivanje izložka

Izložke na jednoj vitrini ocenjivaće članovi žirija akreditovani za dotičnu oblast, u saglasnosti sa Sekcijom V, GREX, članovi 31-47 i GREV članom 5.

Izložci na jednoj vitrini ocenjuju sa na osnovu dodeljenih poena za svaki od sledećih kriterijuma:

<u>5.1. Klase Tradicionalne filatelije:</u>	1. Obrada i značaj	30
	2. Filatelističko znanje i istraživanje	35
	3. Kvalitet i retkost	30
	(uzima se u obzir teškoća nalaženja)	
	4. Prezentacija	5
	Ukupno	100

<u>5.2. Klase Tematske filatelije:</u>	1. Obrada u razvoj (Uključuje: naslov i plan, razvoj teme, kreativnost i inovacije)	35
	2. Znanje, lično proučavanje i istraživanje	30
	3. Kvalitet i retkost (uzima se o obzir teškoća nalaženja)	30
	4. Presentacija	5
	Ukupno	100

6. Palmares.

6.1. Svi izlagači dobijaju prigodnu medalju.

6.2. Izlagači takođe dobijaju diplomu koja prikazuje postignutu kvalifikaciju, sa upisom UN PA-NOU - ONE FRAME, prema sledećim kriterijumima:

90 i više poena	Zlato
Od 80 do 89	Vermej
Od 70 do 79	Srebro
Od 60 do 69	Bronza
Ispod 60	Potvrda o učešću

**Pravilnik je primenjivan u toku 2008 i 2009 godine na izložbama FIP i FEPA*

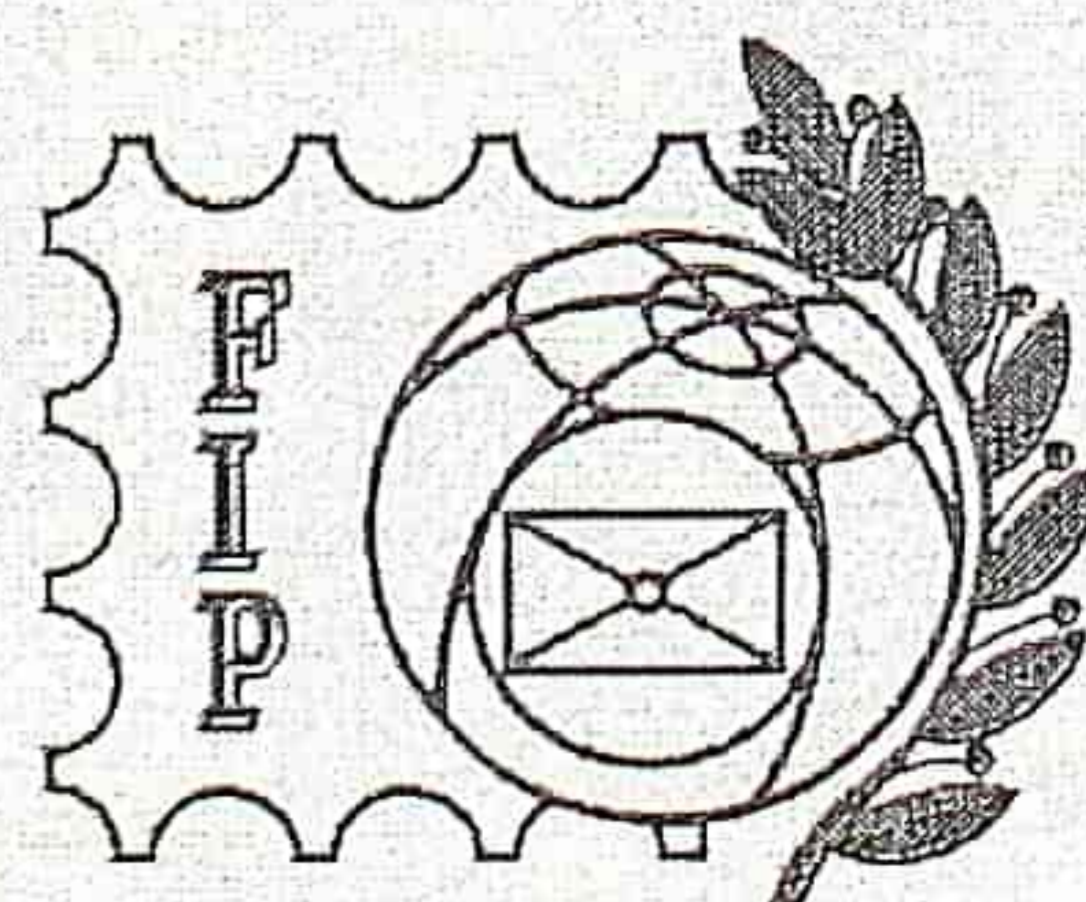
BELEŠKA O PUBLIKOVANIM RADOVIMA IZ NAŠIH OBLASTI

1. U FIP časopisu FAKES, FORGERIES, EXPERTS, No.12, maj 2009, objavljen je članak autora dr Jovana Veličkovića, pod naslovom SERBIA 1869/1880, The Prince Milan Issue, Fakes and Forgeries, strane 35-51. Članak je dvojezičan, sadrži poglavlja Potpuni falsifikati; Falsifikati zupčanja; Falsifikvani žigovi: Falsifikovana pisma, polovljenja na pismima i falsifikovanje maraka na novinama. Tekst sadrži 25 slika. Časopis je promovisan na izložbi Kina 2009 u Luojangu, aprila meseca ove godine.

2. U časopisu Südost-Philatelie, izdavač ARGE Nemačka, u broju 109/2009 na stani 2009, dr Jovan Veličković je objavio članak "O falsifikatima pretiska 400/30 na markama Poštanski saobraćaj, izdanje Jugoslavije iz 1989. godine". U članku se upozorava na okolnost da ova marka u zupčanju 13 1/4 postoji samo kao falsifikat, uprkos nekim postojećim atestima i katalogizaciji ovih maraka u dva naša kataloga, kao "originali ali privatnog porekla". Istraživana je geneza ovih falsifikata, prikazana je slika originalnog i lažnog pretiska i interesenti su upozoreni na oprez, jer se ti falsifikati ponovo kod nas proturaju na sastancima i aukcijama.

Flash

Fédération Internationale de Philatélie

U PLUSU

Rubriku "U plusu" pokrećemo s idejom da u dajdžest formi govorimo o filateliji izvan institucija filatelije (saveza, društava, izložbi, trgovaca, kataloga, časopisa...) i glavnih tokova (mejstrima) kao još jednom od dokaza o njenoj planetarnoj rasprostranjenosti.

Krajem oktobra u Grafičkom kolektivu predstavljen je noviji grafički opus slikara i grafičara Vladimira Veličkovića. Ostajući u svom prepoznatljivom tematskom krugu, Veličković i u novim radovima nastavlja da istražuje tragične posledice 20. veka koje se projektuju kao vizije permanentnog stradanja, katastrofe, propasti. U svojim litografijama i serigrafijama, Veličković pažljivo prati crtež koji je ponekad dopunjen potezom četke, a često korišćena fotografija ima ulogu dokumenta. Veličković jakim vizuelnim metaforama prikazuje patologiju agresije, zločina i mučenja. Litografiju "Vesalius" (2007) umetnik je dopunio poštanskom markom koju je izdala Francuska pošta (1994) za Dan borbe protiv narkomanije. Na marki je reprodukovana Veličkovićeve litografija na temu "Pad". Tako se rad srpskog i francuskog akademika, velikog slikara savremenog srpskog slikarstva prvo našao na francuskoj marki.

Ovaj francuski primer pokazuje da "istorijska distanca" nije neophodna da bi se delo velikog umetnika našlo na poštanskoj marki.

Najpoznatija srpska rok grupa "Riblja Čorba" održala je krajem septembra veliki rok koncert u Ljubljani. Plakat kojim se najavljuje koncert legendarnog rok sastava prikazan je na slovenačkoj personalizovanoj marki sa oznakom "A". Tako je poštanska marka prvi put upotrebljena kao medij za promociju koncerta. Ideja za ovaj jedinstveni gest potekla je od organizatora koncerta. Pošta Slovenije je saopštila da ove poštanske marke nisu namenjene za neposrednu prodaju i neće se naći u slobodnoj prodaji, već su predate naručiocu (ovo i jest smisao ppm, prim. V.B.).

Američki glumac i oskarovac srpsko-češkog porekla Karl Malden (Mladen Sekulović), preminuo je 1. jula 2009. u svojoj kući u Brentvudu u Kaliforniji. Američka pošta (2005) nazvala je svoju ispostavu u Brentvudu Maldenovim imenom, u znak priznanja njegovim dostignućima i doprinosu građanskom odboru za poštanske marke (Citizens' Stamp Advisory Committee) koji je razmatrao ideje za njihov dizajn.

Malden je, naime, pomogao pokretanje serije poštanskih maraka "Legende Holivuda", na kojima su se pojavile filmske zvezde kao što Merilin Monro (Marilyn Monroe), Džejms Din (James Dean) i Gari Kuper (Gary Cooper).

Ljubav prema poštanskim markama razvio je još kao dete, zadijvljen pismima koja je dobijao od rođaka iz otadžbine.

Francuski predsednik Nikola Sarkozy sakuplja poštanske marake. U Jelisejskoj palati Sarkozy je osnovao filatelistički klub. U popunjavanju zbirke pomažu mu strani diplomatski predstavnici u njegovoj zemlji. Sarkozijeva zbirka polako postaje jedna od najimpresivnijih na svetu budući da je redovno kontaktira strane političare - saznaje britanski Dejli Telegraf iz izvora bliskih nedavno osnovanom Filatelističkom klubu.

U svom pismu Federaciji (Fédération Française des Associations Philatéliques)

Sarkozi je istaknuo da od detinjstva skuplja poštanske marke i da mu je ovaj hobi otvarao vidike u svet, istoriju i značajne događaje.

Sekretar francuske filatelističke organizacije Dominik Balanji navodi za BBC da Sarkozi već dugo sakuplja poštanske marke i da ga, zbog mađarskog porekla, najviše zanimaju marke iz te zemlje. Pre nekoliko meseci čak je organizovao okupljanje svih francuskih filatelističkih organizacija kako bi razgovarali o promovisanju filatelije - rekao je Balanji.

Na sajtu Evropske akademije za filateliju (The European Academy of Philately), čiji je Sarkozi počasni član, kao specijalnost ovoga sakupljača stoji: - Filatelija Centralne i istočne Evrope.

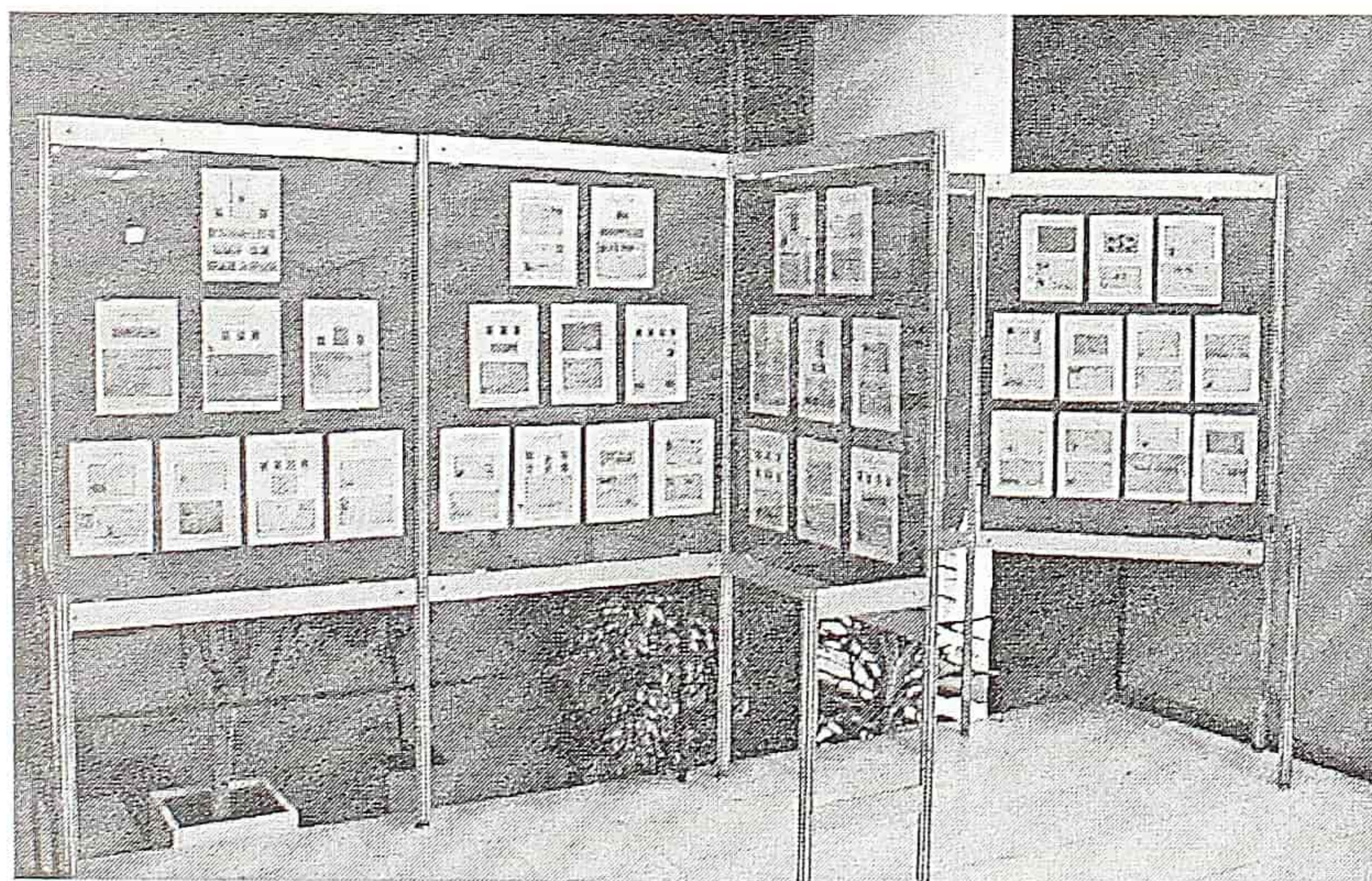

Posle odsustva iz Srbije dugog preko 50 godina, slavni izraelski grafički dizajner Dan Rajzinger (1934), rodom iz Kanjiže, priredio je retrospektivnu izložbu u Umetničkom paviljonu "Cvijeta Zuzorić" (2005). Izložba je obuhvatila umetnikove radove u oblasti dizajna, grafike, intervencije u prostoru, slike i crteže - više od 200 dela. Za sebe je rekao da misli vizuelnim izrazima, bojama, oblicima ili trodimenzionalnim slikama, a izražava se minimalističkom formom. Dizajn je balans između "šta" i "kako", koji stvara novu realnost. To nije samo puko naštampano parče papira. Dizajn je sve, a kvalitet dizajna pravi od njega umetnost.

Za filateliste, Rajzinger je značajan kao dizajner poštanskih maraka.

Rajzinger je jedan od dizajnera koji su dali novo originalno viđenje Davidove zvezde na markama za Makabijadu (1989). Inače, Makabijada kao jevrejska olimpijada prvi put je održana 1932.

Rajzinger je u našoj sredini ostavio trajni pečat time što je rešio vizuelni identitet "Ateljea 212".

PTT Muzej u Beogradu: Izložba Srbija-Brazil 2009. - detalj.

DOKUMENTA

ZAPISNIK O OSNIVANJU
SRPSKOG FILATELISTIČKOG KLUBA U BEOGRADU*

Zapisnik društvenog sastanka od 17. septembra (1919, prim. V.B.). Prisutni: g. Ljubomir Cvetković, posl. trg. firme "Nikolić i drug", g. Eugen Luteroti, šef saobraćajnog odeljenja direkcije rečne plovidbe (koga je zastupao M. Filipović), Mijo Filipović, tehn. savetnik u Direkciji rečne plovidbe, Ivan Raverta, načelnik Ministarstva za agrarnu reformu, Njegovan P. Raić, računovođa glavne kontrole, dr Vuk Simić, sekretar Ministarstva ishrane i obnove zemlje.

1. G. Filipović u kratkom pozdravnom govoru izlaže svrhu sastanka i predlaže da se odmah pristupi konstituisanju Kluba i izboru predsednika i sekretara.

2. Utvrđuje se naziv "Srpski filatelistički klub". Za predsednika kluba jednoglasno je izabran g. Ljubomir Cvetković, a za sekretara dr Vuk Simić.

3. Na predlog g. Mija Filipovića upućuje se predsedniku Hrvatskog filatelističkog društva u Zagrebu pozdravni telegram sa obaveštenjem o osnivanju Kluba (SFK-a, prim V.B.).

4. Konačno se zaključuje, da se osnivanje objavi u svim dnevnim novinama i da

se sastanci SFK-a do daljeg održavaju u zasebnom odeljenju delikatesne radnje Franje Novaka, svake srede u 7 sati uveče.

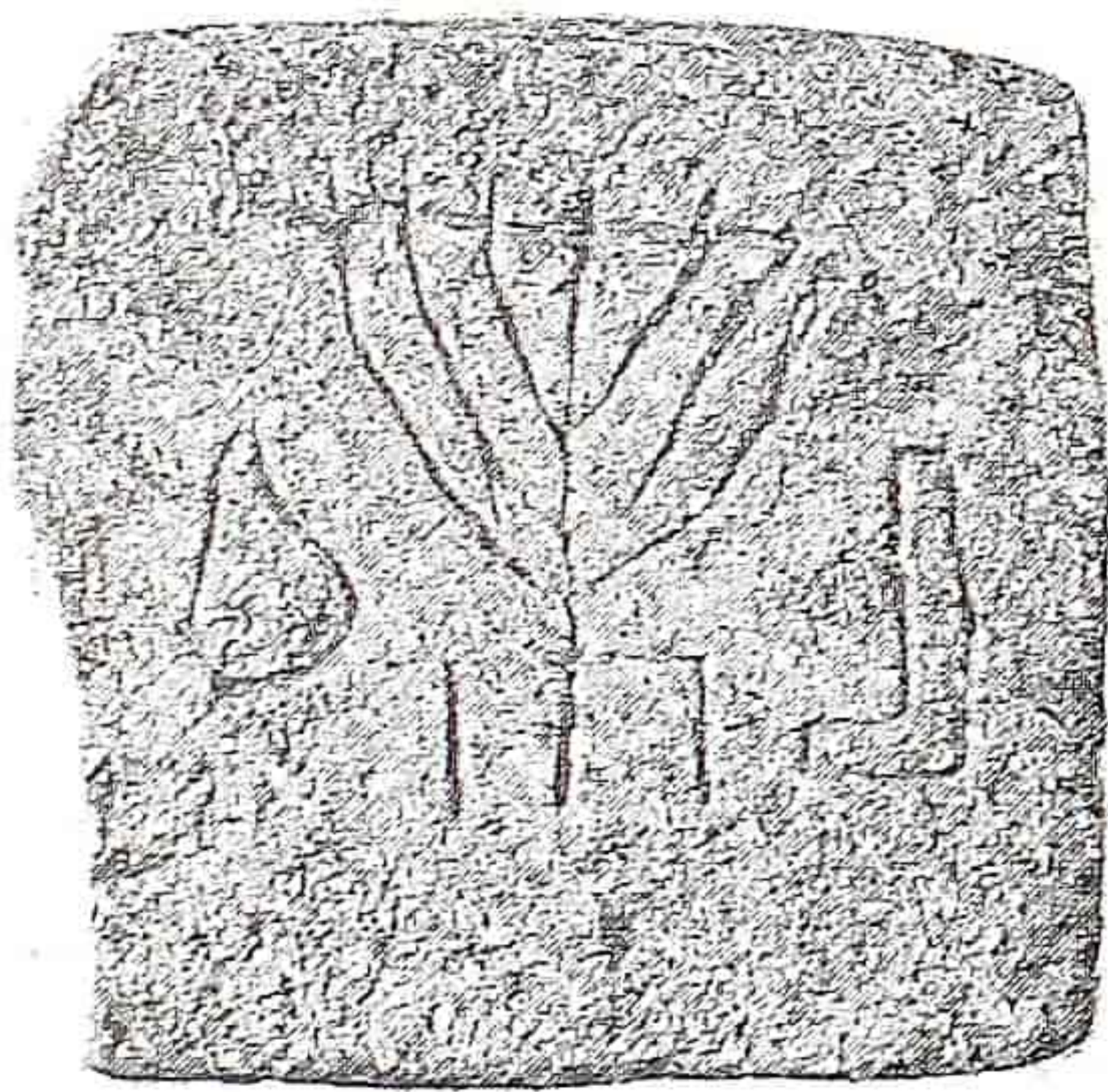
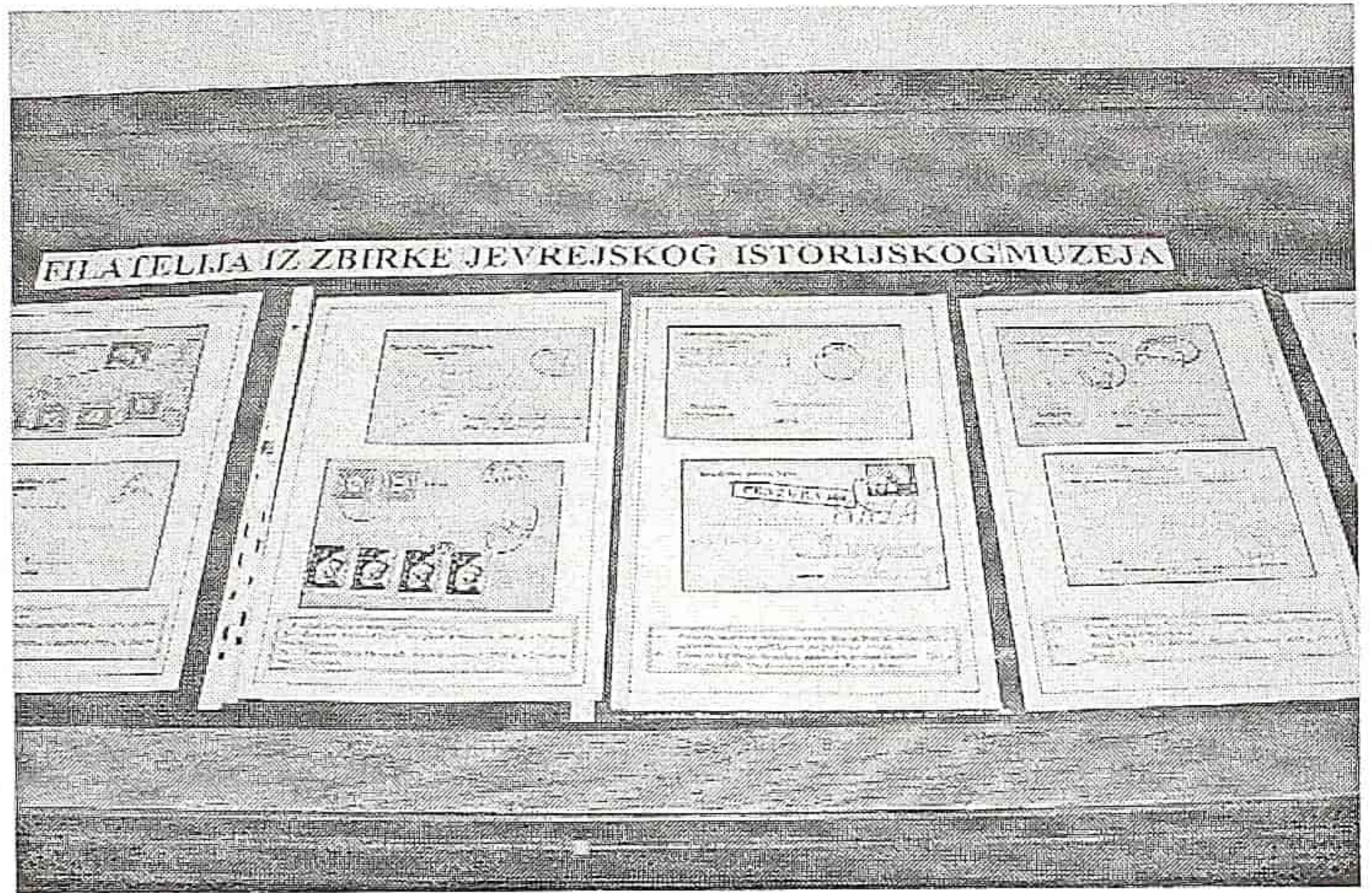
Sastanak je završen u 10 sati.

Zapisnik potpisali: Njegovan P. Raić, predsedavajući osnivačke sednice i dr Vuk Simić, izabrani sekretar.

* "Filatelista", glasilo Hrvatskog filatelističkog društva u Zagrebu, podružnica Hrvatskog filatelističkog društva u Sarajevu, Tuzli i Zemunu i podružnice Hrvatskog filatelističkog društva za Sloveniju u Ljubljani, godina I, broj 8, Zagreb, 29. oktobar 1919.

MEMORIJE KULTURE

Noć muzeja ove godine održana je u Srbiji kao deo evropske manifestacije. Ovaj događaj podržalo je Ministarstvo kulture i gradske skupštine u gradovima koji su se pridružili manifestaciji. Osim Beograda to su bili i Novi Sad, Šabac, Aleksandrovac, Bor, Čačak, Jagodina, Kikinda, Kladovo, Knjaževac, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Niš, Pančevo, Petrovac na Mlavi, Požarevac, Pranjani, Prokuplje, Ruma, Sirogojno, Smederevo, Smederevska Palanka, Sokobanja, Sombor, Sremski Karlovci, Sremska Mitrovica, Subotica, Užice, Valjevo, Velika Plana, Vrbas, Vrnje, Vršac, Zaječar i Zrenjanin.

Brick Fragment with Engraved Menorah
The end of eight and beginning ninth century
Čikarovo, Serbia, Archaeological locality

Simbolično, ali ne i manje značajno Noć muzeja 2009 u Srbiji, u jednom malom delu, proširena je i na teritoriju filatelije - prikazivanjem poštansko-istorijskih dokumenata iz zbirke Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu i izdavanjem prigodnog poštanskog žiga istim povodom. U Sokobanji je istim povodom izdata personalizovana (institucionalizovana marka) koju je pratio prigodan poštanski žig. Izostale su veće manifestacije filatelije ovim povodom, ali ako ovaj tihi početak shvatimo kao nagoveštaj aktivnije uloge filatelije u traženju odgovarajućeg mesta u okrilju kulture onda možemo biti zadovoljni.

Ovim su bar malo odškrinuta vrata kroz koja će filatelija dospeti do kulture, bar kada je reč o memorisanju i stvaranju dela materijalne kulture o savremenom. Kako vidite poštovani čitaoče, vreme je, u svojem univerzalnom značenju ključna reč oko koje se vrti naše nastojanje da budemo delatni, da ne propustimo štogod, da znamo da ga objasnimo, da želimo da ga kreativno oblikujemo. Ništa od ovoga ne funk-

cioniše izvan logike filatelističkog tržišta, ali sve ovo ne može i ne sme biti podređeno jedino toj logici. Ta kratkovidost već nas košta.

TRAGOVI I SVEDOČANSTVA NA POŠTANSKIM DOKUMENTIMA O PRISUSTVU JEVREJA NA TLU SRBIJE I JUGOSLAVIJE*

dr Mirko CARAN

Pisani tragovi kroz istoriju predstavljaju najsigurnije, nepodmitljive svedoke o događajima i ljudima koji su u njima učestvovali. Na području južnoslovenskih zemalja, prema najnovijim otkrićima i saznanjima, pisani tragovi o Jevrejima pomerani su nekoliko vekova unazad o čemu nauka još ni izdaleka nije dala konačnu reč.

Savremeni načini komunikacije putem poštanske prepiske stari su manje od dve stotine godina. U ovom periodu pojavljuju se brojna dokumenta pomoću kojih se može rekonstruisati svakodnevnica i saznati podaci o tzv. krupnim i sitnim događanjima koje čine život.

Jevrejski istorijski muzej poseduje brojne eksponate koji pripadaju zbirci "Filatelistička judaika". Prema strogom kriterijumu u takav materijal spadaju sva poštanska dokumenta koja predstavljaju neki oblik komunikacije za koje su kori-

šćene standardne poštanske linije i naplaćivana propisana poštanska tarifa u vidu poštanskih maraka, što je praksa od sredine XIX veka.

U zbirku filatelističke judaike uvršćene su pre svega poštanske pošiljke u upotrebi među Jevrejima ili upućene Jevrejima. Spisak takvih pošiljki je praktično neiscrpan: obična pisma, dopisne karte, razglednice, paketske i novčane uputnice, komercijalna pisma, propagandni materijal, veoma retka zatvorska i logorska pisma, čestitke, pozivnice...

Pregledavajući ovakav materijal otkriva nam se svet koji je bio mnogoljudan i živ, očigledno prisutan u običnom svakodnevnom životu, sa svim svojim manama i radostima, koji je tako surovo ugašen pre sedamdesetak godina.

* Tekst je kao pres materijal podeljen novinarima u Noći muzeja 2009.

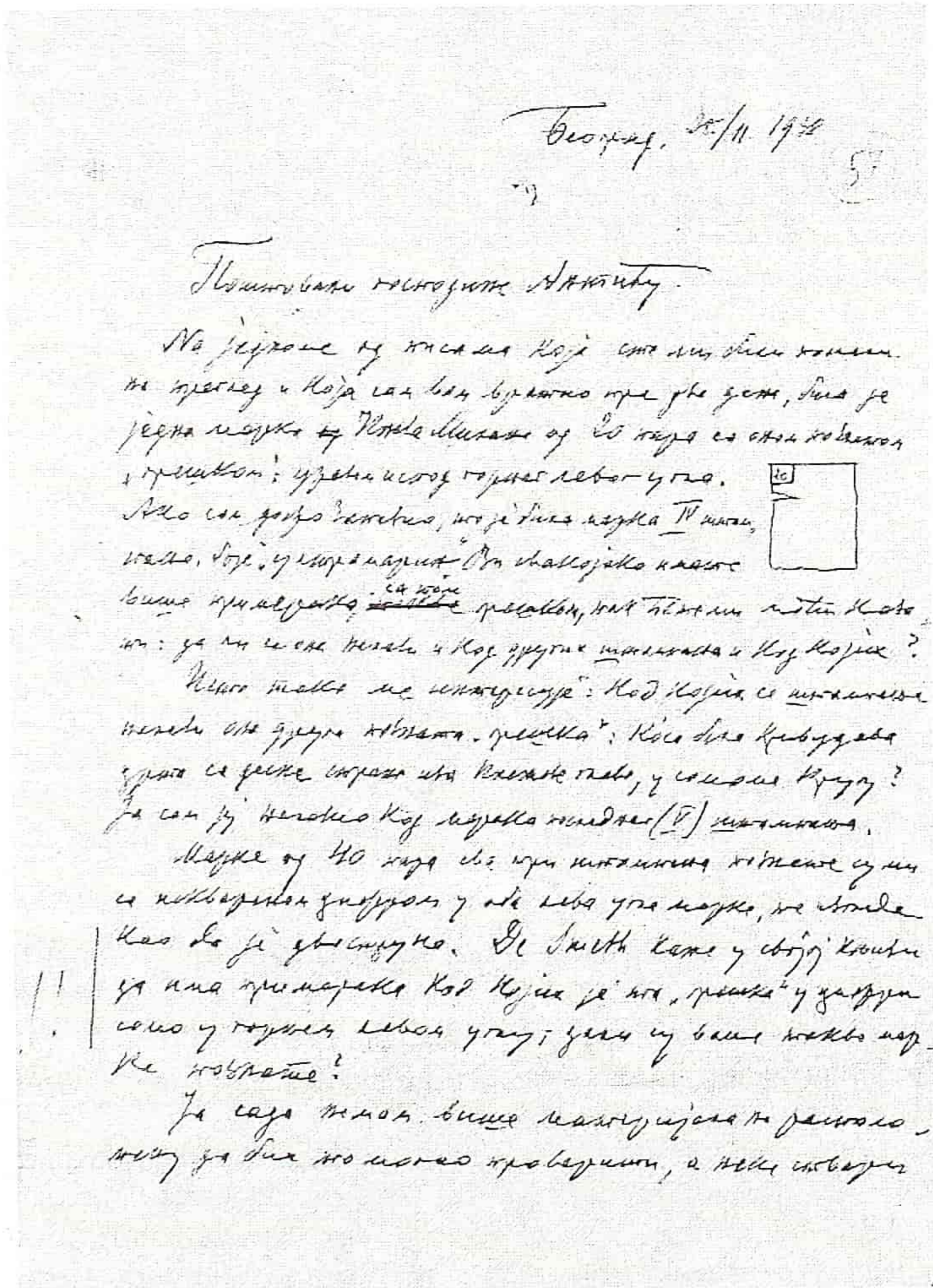

NA KRAJU GODINE

IZLOŽBA U PTT MUZEJU

Savez filatelista Srbije i Ambasada Brazila u Beogradu u saradnji sa Nacionalnim Muzejom Pošte Brazila, PTT Muzejom u Beogradu i "Jugomarkom" priredili su u PTT Muzeju u Beogradu izložbu "Filatelistički objekti tradicije i tematike" koja je za posetioce bila otvorena od 25. novembra do 11. decembra.

Postavka izložbe imala je dva dela. U prvom su bile prikazane poštanske marke i poštanska istorija srpskog izdanja sa likom kneza Milana Obrenovića iz 1869. godine, čija je 140-godišnjica obeležena ovom izložbom, zatim dokumenta u vezi sa "Srpskim filatelističkim klubom" - prvim filatelističkim društvom u Srbiji osnovanim pre 90 godina, srpska filatelistička periodika i prvi primerak časopisa "Filatelista" - izloženi povodom 60-godišnjice neprekidnog izlaženja. U ovom delu izložbe, na tri vitrine, prikazana je tekuća produkcija "Jugomarke".

Faksimil Derokovog pisma poslatog u Sombor kolekcionaru Antiću

Marke izdanja sa likom kneza Milana bile su prikazane na 7 vitrina, kao izvod iz zbirke Predraga Antića, koja je do sada više puta međunarodno takmičarski izlagana i osvajala velike zlatne medalje, a potom prikazivana u šampionskoj klasi. Predstavljen je samo izuzetan i vrhunski materijal tog izdanja, dobrim delom unikatan. Tu su bila dva eseja i otisak sa matičnog klišea izrađenih u Beču, zatim jednobojne probe definitivnih maraka štampanih u Beogradu, kao i marke svih 5 izdanja, neponištene i poništene, uključujući parove, trake, četverce i veće delove tabaka. Naročito interesovanje izazvala su pisma u domaćem saobraćaju, ali još više pisma za inostranstvo sa višebojnim frankaturama i nekim izuzetno retkim destinacijama. Treba istaći pisma sa polovljenim markama, pismo velikog formata upućeno vladaru knezu Milanu, kao i unikatno pismo sa do sada najvećom poznatom frankaturom od 940 para, upućeno iz Beograda za Pariz.

Ekspertsku vitrinu, izložio je dr Jovan Veličković. Sadržala je falsifikate maraka ovog

izdanja (izlagano u Briselu 2001). Pored falsifikata celih maraka, naročito su obrađena falsifikovana retka zupčnja, zloupotreba originalnih i falsifikovanih žigova, kao i fabrikovana pisma na štetu sakupljača. Materijal je ekspertski prikazan u časopisu "Fakes, Forgeries, Experts" #12 (2009).*

kolekcije poštanskih maraka Brazila su namenski poslate na izložbu u Beograd i predstavljaju razne aspekte samog Brazila kao i odnose Brazila sa svetom što se moglo videti u postavkama fudbal, prozor u svet, olimpizam, svet maraka - ženski pogled.

Izložbu je pratio katalog, personalizovana poštanska marka, prigodni poštanski žig i prigodan koverat.

* FFE #12, dr Jovan Veličković, "Serbia, 1869/1880, The Prince Milan issue, Fakes and Forgeries" (Class: TR). Forged stamps from this issue are known for all values. The article describes forged perforations, complete forgeries, fake and fantasy cancellations and faked covers, and usages on newspaper are illustrated and described.

J. V. i V. B.

VREME NA MARKAMA¹

Početak leta u galeriji Grafičkog kolektiva u Beogradu priređena je izložba radova primenjene grafike u Srbiji nastalih od 1950. do 1970. godine. Ovaj istorijski pregled podsetio je na blisku prošlost i pružio retku priliku da se izvan filatelističkih izložbi sagleda poštanska marka na jedan drugi način. Naime, na izložbi "Između straha i oduševljenja - primeri grafičkog dizajna u Srbiji 1950-1970" prikazane su poštanske marke sa statusom dela primenjene grafike, u kontekstu primera istorijskog rađanja srpskog dizajna. Izložba se unutar jedne od kreativnih celina bavi i poštanskim markama u vremenu čije su prelomne tačke označene početkom pedesetih i prote u se do početka sedamdesetih godina XX veka.

Vizuelne ikone komunizma - srp i čekić, zvezda, fabrički dimnjaci, nasmejani radnici... - su motivi koje je moguće interpretirati i na drugačiji način. Slikari i grafičari kao što su Sreten Grujić, Milo Milunović, Đorđe Andrejević Kun, Matija Zlamalik, Radomir Stević Ras, Stjepan Fileki, Bora Lazarević, Ida i Miloš Ćirić, Bojana Spremo, Andreja Milenković... stvaraju dela primenjene grafike, uključujući i poštanske marke na kojima uvode nove forme i doziranu apstrakciju.

Kroz dela primenjene grafike, nastala u ovom periodu, moguće je sagledati svakodnevni život ali i opšte tokove umetničkog stvaranja. Objašnjavajući međuzavisnost partijskog delovanja i ograđeni prostor umetničkih sloboda, autor izložbe i kataloga (Gordana Popović Vasić, istoričar umetnosti) smatra da je taj period obeležen, sa jedne strane političkim razlazom sa tvrdim socijalizmom Sovjeta 1948, a sa druge Studentskim nemirima 1968.

Tito je 1963. održao govore protiv "apstraktne" umetnosti posle čega je u umetničku praksu uvedena reč "smernice", koja je uticala da se opreznije radi sa puno obzira prema partiji i vlasti, i to je dominantna crta perioda. Ipak, umetnici su grafički dizajn počeli da usvajaju kao jezik, nov način mišljenja...

Iz odličnog kataloga², koncipiranog kao neka vrsta proširene memorije o vremenu, uz neophod-

na skraćivanja prenosimo deo o nacrtima poštanskih maraka.

- Ono što je objavljivano na velikim formatima plakata postaje motiv i na najsitnijim tvorevinama primenjene grafike - poštanskim markama.

Bitne karakteristike plakata, od teme do likovne obrade, zadržavaju se i na poštanskim markama. Ako je u plakatu jasan i sveden jezik potreban radi brze komunikacije sa posmatračima, u poštanskim markama on je neophodan zbog malog formata. Bilo je potrebno mnogo veštine i preciznosti da bi minuciozna slika bila atraktivna i čitljiva. Ona takođe sadrži i određeni tekst (naziv zemlje, vrednost apoeni i potpis autora kao obavezne) što opterećuje format i zahteva istančan smisao za kompoziciju.

Primeri poštanskih maraka prikazani na izložbi

Mnogi autori koji su se bavili plakatom radili su i poštanske marke, a njihov umetnički rukopis je čitljiv i prepoznatljiv i na ovoj vrsti male grafike. U komponovanju poštanskih maraka učestvovali su umetnici iz cele Jugoslavije. Precizan crtež Božidara Jakca bio je pogodan kada su bili u pitanju portreti znamenitih ličnosti te je dosta često korišćen. Ipak slavu jugoslovenskih maraka pronele su serije posvećene umetnosti na tlu Jugoslavije, a marka Triglav sa Bohinjom iz 1968. proglašena je najlepšom markom na svetu.

Do 1966. na poštanskim markama tekst je štampan ćirilicom i latinicom. Od te godine svi natpisi na markama štampaju se isključivo latinicom (sa izuzetkom bloka posvećenog Oktobarskoj revoluciji 1967, na kome su natpisi na sprskohrvatskom u oba pisma, ćirilicom i latinicom, i na slovenačkom i makedonskom jeziku). Komunisti su latinicu smatrali internacionalnim pismom, a ćirilicu anahronim izrazom lokalne kulture, te iako su oba pisma zvanično bila ravnopravna, latinica je u zvaničnom životu imala sve veću upotrebu. Latinično pismo postalo je zvanično pismo Jugoslovenske armije i smatrano je integrativnim faktorom jugoslovenskog jedinstva.

Poštanske marke su reprezentovale zemlju, a ne treba zaboraviti da je ovo vreme bilo vreme komunikacije prvenstveno putem štampanih medija. Prvih godina posleratne Jugoslavije čak je i telefon bio retkost u svakodnevnom životu. Ako se koristio u ustanovama, u domaćinstvu je bio prava retkost. Pisma i dopisnice bili su glavna sredstva komunikacije.

¹ Naslov i oprema članka redakcijski. Priredio za štampu Vojislav Begović.

² Gordana Popović Vasić, Između straha i oduševljenja - primeri grafičkog dizajna u Srbiji 1950 - 1970. godine, izložbeni katalog, Beograd, 2009

Rezime

Po svojoj prirodi razuđen i lako dostupan, razumljiv i potrošan, grafički dizajn prožima sve nivoe života i stvaralaštva i omogućava da se sveobuhvatno sagledaju promene u državi, društvu i samoj umetnosti. Istorija grafičkog dizajna u Srbiji od 1950. do 1970. istovremeno je politička, ekonom-

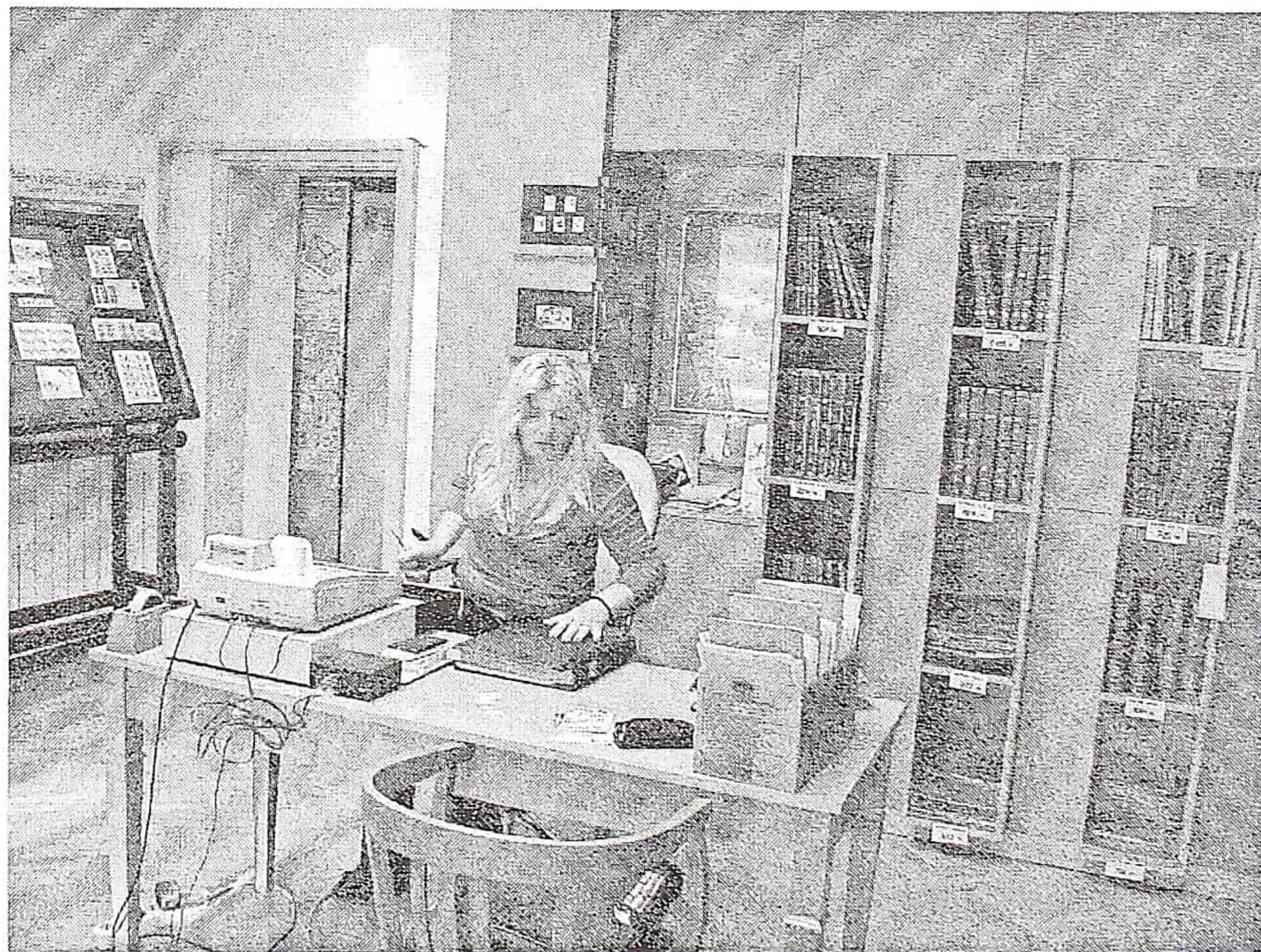
ska i kulturna istorija zemlje u kojoj je nastao i razvijao se. Vezan za naručioce koji su često zvanične institucije sistema neposredno je iskazivao kretanja u društvu i prenosio poruke.

Mnogi autori koji su se bavili plakatom radili su i poštanske marke, a njihov umetnički rukopis je čitljiv i prepoznatljiv i na ovoj vrsti male grafike.

Resume

Extensive and easily accessible by nature, as well as understandable and expandable, graphic design imbues all levels of life and creativity so that all the changes in the state, society and the art itself could be comprehensively perceived through it. The history of Graphic Design in Serbia from 1950 to 1970 is at the same time political, economic and cultural history of the country in which it emerged and developed. Concerning the fact that it was most often tied to the official institutions of the system, which commissioned designers to work for them, graphic design directly expressed movements in the society and conveyed messages of the time.

Many authors who have dealt with the posters made stamps too, and their artistic handwriting is legible and easily recognizable in this kind of graphic art smaller in scale than others of its type.

Beograd, Takovska 7, prodavnica maraka, pribora i literature

MEĐUNARODNE FILATELISTIČKE IZLOŽBE

SVETSKI FILATELISTIČKI ŠAMPIONAT IZRAEL 2008

Međunarodna filatelistička izložba održana je u Tel Avivu od 14. do 21. maja 2008. pod patronatom predsednika Izraela Šimona Peresa i međunarodne filatelističke organizacije FIP, u organizaciji Saveza filatelista Izraela i u kooperaciji sa Izraelskom poštom bez koje bi ovaj događaj bio nemoguć.

Na izložbi je iz Saveza filatelista Srbije učestvovalo 8 izlagača. Po drugi put organizovan je Svetski filatelistički šampionat (prvi je organizovan pre par godina u Singapuru) na kome su pravo učešća mogle imati samo najbolje svetske zbirke nagrađivane velikim zlatom više puta, među 28 tako prihvaćenih zbirki učestvovao je naš izlagač Predrag Antić sa Kneževinom Srbijom koja je višestruko nagrađivana na svetskim izložbama. Za svoju zbirku dobio je veliku zlatnu medalju, a prikaz zbirke objavljen je u specijalizovanoj knjizi štampanoj povodom ovog događaja. To je do sada najveći uspeh srpske filatelije.

Ostali izlagači iz Srbije osvojili su:

Nikola Ljubičić zlatnu medalju i specijalnu nagradu irija sa 93 poena za Poštanske celine Srbije
Aleksandar Boričić zlatnu medalju 90 poena za upotrebu Porto maraka Srbije
Zoran Stepanović veliku pozlaćenu medalju 87 poena za Poštansku istoriju BiH
Đorđe Radičević veliku pozlaćenu medalju 86 poena za Kraljevinu Srbiju
Aleksandar Krstić veliku pozlaćenu medalju 86 poena za Cepeline Jugoslavije
Sava Veličković pozlaćenu medalju 84 poena za izdanje Pen Kluba i
Miomir Ivković bronzanu medalju 62 poena za UNESCO svetsku baštinu

Treba napomenuti da je iz naše okoline medalju vrednu pažnje osvojio Tomo Katurić iz Crne Gore: Zlatna medalja 91 poen za poštansku istoriju Boke Kotorske.

Uspeh Srpskih filatelista na ovoj izložbi je vrlo značajan, praktično sve medalje imaju zlatnu podlogu. Propust naše filatelističke organizacije je uobičajeno odsustvo specijalne nagrade koju većina nacionalnih saveza daje na raspolaganje žiriju, čime se propagira svaka od zemalja učesnica. Sama izložba je organizovana na vrhunskom tehničkom i bezbednosnom nivou, a velika težina naših izložaka 64 kg i ogromna vrednost preko 3.000.000.-US \$ prave komesaru veliki problem u transportu avionom kao i bezbednosni problem, koji nije od strane našeg Saveza rešen, kao i pokrivanje putnih troškova, komesari iz Srbije jedini su od svih komesara u svetu, određeni od nacionalnih Saveza da predstavljaju filateliste svoje zemlje, a sami plaćaju putne troškove, transfere i eventualno prekoračenje težine.

Kao zaključak ove po svemu izuzetne filatelističke izložbe može se reći da učestvovanje i izlaganje na ovako značajnim izložbama zahteva veće angažovanje Saveza, ozbiljnost predstavnika - komesara prvenstveno u odabiru izložaka koji će nas predstavljati i u značajnoj meri samih izlagača i njihovih izložaka koji moraju biti koncipirani po strogim FIP i FEPA pravilima, kako bi se izbegle niske i neprimerene medalje posebno iz kategorija tematike, omladinskih izložaka i literature. Primetno je da izlagači prihvaćeni znatno unapred za određenu izložbu, finalnu obradu zbirke rade nekoliko dana pre izložbe, pa se to odražava na rad komesara i propuste u izložku.

Aleksandar Krstić, nacionalni komesar Srbije

MEĐUNARODNA FILATELISTIČKA IZLOŽBA "HUNFILA 2009"
VIŠEGRAD, 5 - 7. jun 2009.

U povodu 1000 godina od pomena Višegrada, drevne prestonice Mađarskih kraljeva još od ranog srednjeg veka, u kome je u novije vreme, 1990 godine osnovana Višegradska grupa zemalja (ranije petorka, kasnije četvorka), kao i 82. dana marke, održana je međunarodna filatelistička izložba sa učešćem izlagača iz 10 zemalja. Osim domaćina i predstavnika zemalja V-4 grupe, (Češka, Poljska i Slovačka) učestvovali su izlagači iz Austrije, Hrvatske, Italije, Nemačke, Rumunije i Srbije, na blizu 600 vitrina sa 143 eksponata uključivo i filatelističku literaturu. Izložba je bila postavljena u pomalo tesnoj sali mesne škole, pa je razgledanje brojnim posetiocima bilo dosta otežano.

Podeljene su čak tri GP nagrade, za nacionalni, internacionalni i eksponat koji najbolje odražava duh Višegrada i V-4 zajednice. Tako je GP V-4 pripao dr Saveriu Imperatu (Pošta iz italijanskih država i Italije za Mađarsku, 93 p.), GPI Adrianu Katakiju (Poštanske rute Evrope, 91 p.), a GPN Zoltanu Kolesaru (Istorija prve međunarodne civilne vazdušne pošte Budapest-Wien-Krakow-Lemberg-Wien, 90 p.)

Kriterijum međunarodnog osmočlanog žirija je bio relativno strog, pa je od 143 medalje podeljeno tek 11 zlatnih (4x 90 p. (jedan GP), 4x 91 p. (drugi GP) i 1x 93 p. -GPV-4, i dve za literaturu. Ni u klasi jednovitrinskih eksponata (čak 36 njih) nije bilo drugačije, pa su dodeljena samo 3 zlata, (najviše 88 p. i 2x 85 p.) i 8 vermeja, od kojih opet samo 3 sa bodovima iznad 80 p. (80, 81 i 82).

Ovakva statistička gotovo savršena raspodela GP-a i zlatnih medalja, gde se tačno definiše prvi drugi i treći čak i među OF eksponatima, navodi na razmišljanje. No vreme za konsultacije sa žirijem nije ostavljeno, jer je isti radio i kasno u subotu, dok su Palmares i objavljivanje rezultata održani samo sat i po pre zatvaranja izložbe. Nagrade za eksponate Open klase i klasu razglednica su bile opisne i bez ocenskih listova, klasifikovane kao I, II, i III nagrada.

Srbija je bila zastupljena sa 7 izlagača koji su ostvarili sledeće rezultate:

BOŠKOVIĆ Zoran	The Knin Provisional Issue From 1993 (OF)	71 p	S
ČAMDŽIĆ Husein	Jubilees of Nikola Tesla	-	II
JOVANOVIĆ Petar	Postämter und Postverkehr im Slawonien und Baranja Gebiet 1991 - 1998.	66 p.	S
KRSTIĆ Aleksandar	Serbia in Balkan Wars and WW I	-	I + SP
PETROVIĆ Dragoš	Development of Building and Architecture in the South-East Europe	81 p	LV
VLAJNIĆ Boris	Postal Stationeries of Republic Srpska (OF)	67 p	S
VUKIĆ Dušan	Aviation (YU)	68 p	S

Organizacija izložbe je bila pomalo nesređena i nepotrebno komplikovana u nekim aspektima, uz izlišnu promenu smeštaja u 2 hotela za samo 3 dana, zbog čega su domaćinu upućene primedbe. Ni organizovani izlet nije kompletno realizovan, mada je poseta veličanstvenoj bazilici u Estergomu ostavila snažan utisak na sve goste i komesare.

Podrška Mađarske Pošte je bila vrlo dobra, prvog dana je bio pred ulazom parkiran kamionet pokretne pošte dok je ostalih dana radio šalter u sali. Pripremljena su 4 prigodna žiga, emitovana je serija maraka, kao i prigodni sindarella blok sa motivom Višegrada. Organizovana je i lokalna filatelistička berza koja nije bila značajnije posećena. Ostvareni kontakti sa komesarima drugih zemalja kao i četiri prisutna predsednika nacionalnih filatelističkih organizacija bili su vrlo korisni.

Transport eksponata obavljen je automobilom, uz obavezni ATA-karnet i ostalu dokumentaciju. Izvanrednu pomoć pri (ovoga puta komplikovanoj) proceduri na srpsko-mađarskoj granici pružio je g. Ljudevit Vujković Lamić kao saradnik komesara, kojem se iskreno zahvaljujem. Svi eksponati su uredno vraćeni uz primerke kataloga i palmaresa. Diplome, ocenske listove i medalje domaćin je dostavio naknadno, te su i one prosleđene dobitnicima.

Ivan Tangl, nacionalni komesar Srbije

MEĐUNARODNA FILATELISTIČKA IZLOŽBA "SLOVENSKO 2009" NITRA, 14-17. MAJ 2009.

U povodu 40. godišnjice osnivanja Saveza slovačkih filatelista (ZSF) u Nitri, najstarijem gradu Slovačke i budućoj Evropskoj prestonici kulture za 2013 g., održana je međunarodna filatelistička izložba na kojoj su izlagači iz 8 zemalja (zemlje V-4 grupe, Slovačka, Češka, Mađarska i Poljska, kao i Austrija, Hrvatska, Rusija i Srbija) na oko 320 vitrina prikazali preko stotinu eksponata. U ovaj broj uključena je i filatelistička literatura. Izložba je bila postavljena u dva obližnja prostora, u auli mesnog Teatra A. Bagara i u sali oblasnog Ponitranskog Muzeja.

Dominirali su eksponati iz poštanske istorije, pa su tri prva mesta pripala Juraju Palki, SK, ("Mađarska - predfilatelističko razdoblje", 96 p. i GP), Peteru Čičaju, SK (Poštanska istorija mesta Komarno, 91 p.) i Zdeslavu Vukasu, HR, (Pisma iz Ilirskih provincija, 90 p.)

Srbija je bila zastupljena sa 3 izlagača u takmičarskoj i 3 eksponata u prigodnoj netakmičarskoj klasi izlagača iz mesta ili klubova pobratima, koji su ostvarili sledeće rezultate:

VLAJNIĆ Boris	Kraljevina Jugoslavija 1921-1941	77 p	S
JOVIČIĆ Đorđe	Doplatne marke crvenog krsta Jugoslavije u periodu 1933-1990.	74 p	S
RADANOVIĆ Radenko	Specijalizacija jugoslovenskih maraka	68 p	S
GRNJA Štefan	Štamparstvo od Gutemberga (1 vitrina)	D	S
LOMIANSKI Mr. Pavel	Olimpijske igre na markama SRJ i njenih pravnih sukcesora (2 vitrine)	D	S
RIBARSKI Jan	Heroji devete umetnosti (1 vitrina)	D	S

Iako je bilo predviđeno samo 6 klasa (TR, PH, TH, LI, YU i OF- poslednje dve samo za domaće izlagače, prispelo je i 6 eksponata iz Rusije i Hrvatske, koji su bili uvršteni u takmičarsku konkurenciju. Tri eksponata u obimu 4 i 3 vitrine su pak ostala neocenjena.

Izložba je protekla u vrlo dobroj organizaciji i sa velikom potporom Slovačke Pošte i uz adekvatnu medijsku podršku. Svakog dana je emitovan po jedan prigodni žig, a izdata je i posebna marka i FDC povodom jubileja ZSF.

Tokom trajanja izložbe organizovana je poseta Poštanskom muzeju Slovačke pošte u Banskoj Bistrici, u kome su posetioци mogli videti zanimljivu i dobro opremljenu postavku eksponata iz prošlosti pošte i poštanskog saobraćaja, kao i izdanja Pošte Slovačke od osamostaljenja zemlje 1991. godine na dalje. Organizovana je poseta i samoj Pošti, gde je posebno interesantno bilo videti odeljenje Dečije pošte, gde uz najsavremenija AV sredstva u prigodno opremljenoj sali sa šalterom, opremom za razvrstavanje pošte i sl., deca mogu upoznati sa kompletnim procesom rada pošte.

U povratku, u banjskom mestu Sliač, otkrivena je spomen ploča na mestu gde je pre 40 godina osnovan Savez slovačkih filatelista. Za ovu priliku je g. Ljubomir Floh priredio zanimljivu i veoma luksuzno opremljenu knjigu o istoriji ZSF i uspesima slovačkih autora maraka.

Palmares je održan u jednoj umetničkoj galeriji, gde su predstavljeni originali radova novih maraka Slovačke u evro-vrednostima koje su ušle u upotrebu 2. januara ove godine. Zanimljivo je da je organizovana i prigodna tombola, gde je jedan broj originalnih radova bio u fondu nagrada.

Transport eksponata obavljen je automobilom, uz obavezni ATA-karnet i ostalu dokumentaciju. Veliku pomoć mi je pružio g. Ljudevit Vujković Lamić kao saradnik komesara, kojem se ovde zahvaljujem. Svim izlagačima eksponati su uredno vraćeni uz osvojene diplome i medalje te primerke kataloga i palmaresa.

Ivan Tangl, nacionalni komesar Srbije

DRUŠTVENA HRONIKA

SAVEZ

REDOVNA SEDNICA SKUPŠTINE

U Beogradu je 16. maja 2009. godine održana Redovna skupština Saveza filatelista Srbije.

Obrazlažući Predlog izmena i dopuna Statuta, predsednik SFS Đorđe Radičević, rekao je da se radna grupa opredelila samo za neophodne - formalne izmene i dopune, koje proističu iz promenjenog međunarodnog položaja Saveza, promene adrese Saveza, statusa ispitivača maraka - stručnih i organizacionih pitanja koja proističu iz tog statusa. Predlog Izmena i dopuna Statuta prihvaćen je jed-

Pred početak Skupštine SFS

noglasno, uz dopunu, da se zamena članova Predsedništva pre isteka mandata vrši neposrednom odlukom predsednika SFS, kao i da svi izborni organi SFS - predsednik, sekretar, predsedništvo, nadzorni odbor i sud časti - mogu ponoviti mandat samo jedanput, na period od 4 godine.

Izveštaj o radu podneo je predsednik Saveza filatelista Srbije. Ocenjujući položaj Saveza težim i složenijim u odnosu na prethodni period kao uzroke takvog stanja naveo je nekoliko ključnih faktora: osipanje i starenje članstva, složene ekonomske prilike, povećanje organizacionih, stručnih i finansijskih obaveza koje proističu iz članstva u međunarod-

nim filatelističkim organizacijama, unutrašnja organizaciona i kadrovska pitanja. - I pored svega, u granicama naših mogućnosti radimo na tome da filatelistički život održimo u što boljem stanju prihvatajući često svoje lično finansijsko i drugo angažovanje na način koji nije primeren normalnim uslovima - zaključio je Radičević.

U 2009. godini finansijski uslovi za rad Saveza nisu se popravili. Zbog toga je neophodno program aktivnosti svesti na održiv nivo. To zahteva da se u rad Saveza uključi veći broj filatelista, pre svega iz redova srednje i mlađe generacije. Uprkos teškoćama postoje aktivnosti koje se ne mogu odlagati, kao što su prijem novih članova, izvršavanje međunarodnih obaveza i održavanje veza sa međunarodnim filatelističkim organizacijama, stručni rad i obrazovanje filatelista. Rad kancelarije i uredno izlaženje časopisa Filatelista su od vitalnog značaja za Savez.

Saradnju sa PTT Srbija i Jugomarkom učvrstili su i na trajnoj osnovi rešiti pitanje finansiranja pojedinih aktivnosti Saveza. Izveštaj o radu prihvaćen je jednoglasno.

Promene u sastavu Predsedništva usledile su u toku mandata ovog skupštinskog saziva. Nastale su na zahtev članova ovog organa. Obrazloženo je da je postupljeno po proceduri predviđenoj Statutom, kojom društva predlažu nove članove, umesto onih koji su istupili, a Predsedništvo prihvata. U skladu sa datim tumačenjem Skupština je potvrdila Aleksandra Krstića i Jovana Ristića kao nove članove Predsedništva, umesto dosadašnjih članova Milana Vujovića i Borisava Stankovića.

Za predložene promene u sastavu Nadzornog odbora delegatima je pripremljeno pisano obrazloženje, pa je u nastavku Skupština jednoglasno potvrdila predlog Predsedništva o sastavu Nadzornog odbora u koji su ušli: Đorđe Jovičić, predsednik i Miomir Živković i Dragan Kozić, članovi. Mandat novoimenovanim članovima trajeće do isteka mandata rukovodstvu i organima Saveza ovog skupštinskog saziva, odnosno do marta 2010. godine.

Promene u sastavu Užeg predsedništva. Za novog člana Užeg predsedništva, umesto Milana Vujovića, jednoglasno je izabran Aleksandar Krstić.

Član Užeg predsedništva Predrag Antić predložio je da se u cilju jačanja ukupnih aktivnosti Saveza na određenim područjima, s ciljem ostvarivanja planiranih aktivnosti i napretka filatelije, formiraju komisije saglasno opštem aktu Saveza. Na taj način bi se veći broj filatelista neposredno uključio u društveni rad Saveza i osposobili kadrovi za važne funkcije u organizaciji. Do sada su ovakvi poslovi bili samo u pažnji užeg rukovodstva ili su najvećim delom padali na pojedince koji su se angažovali ne štedeći svoje vreme. Takvim ljudima dugujemo na svaki način zahvalnost. Predložio je imenovanje Komisije za međunarodne odnose u koju su ušli: Nikola Ljubičić, Jovan Veličković, Aleksandar Krstić, Ivan Tangl i Zoran Stepanović. Komisija će u koordinaciji sa rukovodstvom Saveza neposredno obavljati poslove iz domena međunarodnih poslova Saveza. Takođe je predložio Komisiju za popularizaciju filatelije i prijem novog članstva u sastavu Dragan Krstić, Borisav Stanković, Jovan Ristić i Darko Matejić. Zadatak Komisije je da u koordinaciji sa rukovodstvom SFS neposredno osmišljava i predlaže realizaciju pojedinačnih aktivnosti s ciljem očuvanja i proširenja članstva i popularizacije filatelije.

Skupština je jednoglasno prihvatila predlog za sastav Komisije za međunarodne odnose, dok je predlog za Komisiju za popularizaciju filatelije prihvaćen s jednim glasom protiv.

Zapisnik sa Redovne skupštine Saveza filatelista Srbije dostavljen je svim društvima.

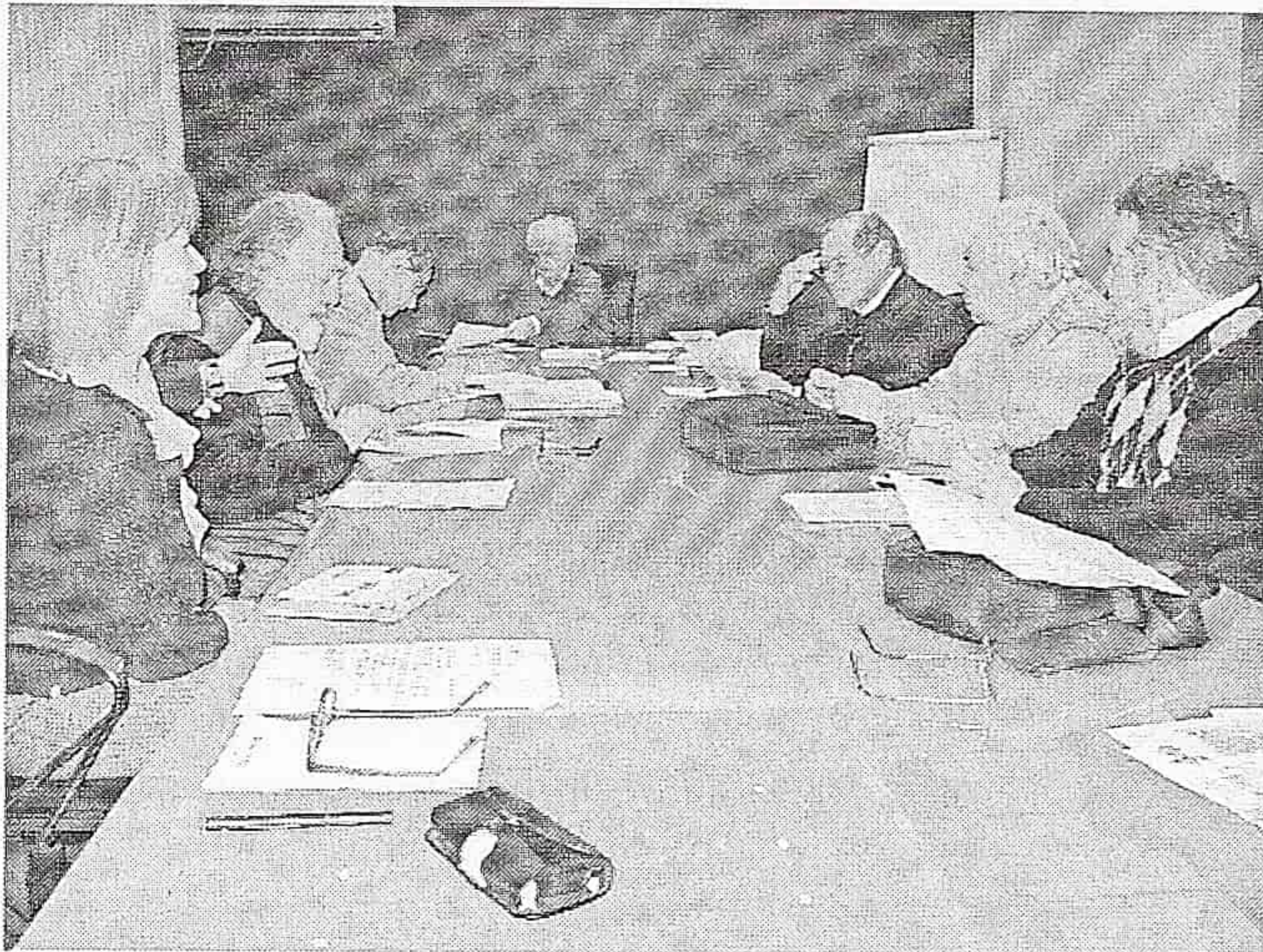
DESETA REDOVNA SEDNICA PREDSEDNIŠTVA

Deseta redovna sednica Predsedništva SFS održana je 14. novembra 2009. godine.

Realizacija plana aktivnosti za 2009. godinu i presek finansijskog stanja Saveza krajem oktobra-početkom novembra 2009. godine.

U uvodnoj reči, predsednik Saveza Đorđe Radičević rekao je da veći broj aktivnosti planiranih za 2009. godinu nije realizovan i, da se to odnosi kako na filatelističke manifestacije tako i na redovnost izlaženja Filateliste. I pored štednje na svakom koraku moralo se pribeći finansiranju rada Saveza

sredstvima iz privatnih donacija, što sve više postaje praksa u našem radu. Ocenjeno je da takva praksa nije dobra pa ne treba i ne može postati pravilo u daljem radu. Ukratko su navedene ključne aktivnosti Saveza u 2009. Nije bilo ni jedne veće regionalne, evropske i svetske filatelističke izložbe na kojoj Savez nije učestvovao - naglašeno je. Sa takvom praksom nastavićemo i u 2010. godini. Naši

Sednica Predsedništva SFS:
ugroženi je ekonomski opstanak Saveza

ima svoju elektronsku adresu, a u pripremi je i veb sajt - donacija Srpskog filatelističkog kluba. U toku su pripreme za obeležavanje 140-godišnjice izdanja maraka sa likom Milana Obrenovića, 90-godišnjice Srpskog filatelističkog kluba i 60-godišnjice časopisa Filatelista. Tim povodom održaće se stručno predavanje i svečanost u SFK-u, a 25. novembra biće otvorena izložba u PTT Muzeju.

Povodom ovih događaja priprema se materijal koji će biti objavljen na stranicama magazina Fleš (FIP) i Fepa Njuz (FEPA).

Druge aktivnosti Saveza nisu mogle biti ostvarene bez podrške Pošte za koju se može reći da nije bila ni zadovoljavajuća ni saglasna uspesima koje naša filatelija ostvaruje na međunarodnim izložbama. Iz pregleda koji je dostavljen članovima predsedništva vidi se do kog stepena je ugrožen ekonomski opstanak Saveza. - Sve rezerve su praktično na izmaku, rekao je predsednik Saveza. Lično ne vidim način na koji ćemo nastaviti rad u narednoj godini, bez podrške Pošte.

Predsedavajući je izneo detaljne podatke o prihodima i rashodima u 2009. godini. - Ako bi se celokupno funkcionisanje Saveza moglo podeliti u više ili bar u dva dela i napravio presek između njih, očigledno je da je deo koji se može označiti kao osnovni, a to je rad kancelarije i kotizacije po osnovu članstva u međunarodnim organizacijama, najvećim delom je nepokriven odgovarajućim prihodima. Izdavanje časopisa je potpuno nepokriveno. Kada je u pitanju rad Kluba u Beogradu (sastanci nedeljom) precizan presek je teško napraviti, no može se pretpostaviti da je bilans relativno izravnat. I tu ima problema, kako sa naplatom, izdavanjem stolova i nedostatkom stolica. Na svaki način Savez će po godišnjem obračunu za 2009. na isti način kao prethodne godine, sagledati korišćenje mogućnosti Kluba i nivo posete.

Poslednja događanja oko obeležavanja poštanskih i filatelističkih jubileja pokazala su svu nemoć Pošte, pa i nerazumevanje naših potreba, tako da smo praktično sami, donatorstvom članova, obezbedili sredstva za to. Smatrali smo da je posle pune dve godine relativno smanjenih aktivnosti na unutrašnjem potrebno da obeležimo važne događaje - godišnjice iz naše prošlosti. Dobili smo donatorska sredstva za štampanje sledećeg broja časopisa Filatelista, koji će se pojaviti posle duže vremena kao dvobroj u skromnijoj opremi.

izlagači prijavili su svoje učešće na svim značajnijim izložbama u 2010. Učestvovali smo na poslednjem kongresu Evropske filatelističke federacije - FEPA. Troškove učestvovanja na svim izložbama, osim troškova ATA karneta, finansirali su izlagači i kome-sari. Na izložbama u 2009. godini osvojena su najviša priznanja i to za izložke koji su i do sada bili visoko ocenjivani, ali sada i sa najvišim mogućim ocenama - na primer za područja Kraljevine Srbije i Bosne i Hercegovine.

Kancelarija Saveza radi. Ima tehničkog sekretara i otvorena je dva puta nedeljno za poslove društava i Saveza. U istom prostoru je i sedište redakcije časopisa Filatelista. Savez

NACRT PLANA AKTIVNOSTI I FINANSIJSKOG PLANA ZA 2010. GODINU

U predstavljanju nacrtu plana za 2010, predsednik Saveza rekao je da definitivni predlog aktivnosti Saveza u ovom momentu nije moguće dati, s obzirom da predstoje razgovori sa Poštanskom upravom, od kojih će umnogome zavisiti, ne samo obim aktivnosti već i dalji rad Saveza. Razgovori sa Poštom se očekuju krajem ovog ili početkom sledećeg meseca (decembra, prim. V.B.). Očekuje se da će biti otvoreno više pitanja i tema, među kojima i snabdevanje filatelista novitetima i uloga Saveza u tome, saradnja na duži rok, u funkciji propagande filatelije, obezbeđenje stalnih i redovnih prihoda filatelističke organizacije i druga. Predsednik Saveza je zaključio da sami moramo učiniti napor da pomognemo svojoj organizaciji. Pripremajući ovu sednicu Uže predsedništvo je razmatralo listu pitanja o kojima treba doneti odluke.

Prvo, visina članarine za redovne članove za 2010. Predloženo je da ostane nepromenjena i iznosi 500 dinara za Savez. Rečeno je da su do sada samo dva društva izmirila članarinu za 2009. U vezi sa članarinom je i pitanje dostavljanja podataka o broju članova i izmirenju članarine. Odavno se o tome, od strane društava, nije čula ni jedna jedina reč. - Moraćemo da se na to pitanje vratimo i budite sigurni da će ubrzo biti na dnevnom redu i društava i Saveza - rekao je predsednik Saveza.

Drugo, predloženo je uvođenje dobrovoljne - pomažuće članarine. U diskusiji se iskristalisalo mišljenje da iznos pomažuće članarine na godišnjem nivou ne može biti niži od 1.000 dinara. Uplata se vrši na račun Saveza filatelista Srbije: 205-22835-65

Na stranicama Filateliste biće objavljivana imena pomažućih članova.

Predsedništvo je usvojilo ovaj predlog.

Treće, predloženo je da se godišnji iznos članarine koju atestatori plaćaju Savezu poveća za 2010. godinu 100%, a u zavisnosti od broja područja atestiranja da iznosi 50 odnosno 100 evra u dinarskoj protivvrednosti. Ovaj predlog je takođe jednoglasno usvojen.

Četvrto, organizaciju i rad kluba treba posmatrati kroz već iznete ocene o položaju Saveza i, u odnosu na to iznos zakupnine i sve neizvesnosti koje iz toga mogu da proisteknu. Tu nisu moguće prognoze. Konačno, uz opravdane primedbe, koje su se do sada mogle čuti od zakupodavca, može se reći da su poslednjih 25 ili i više godina uspešno organizovana okupljanja filatelista u ovom prostoru. Iz diskusije je zaključeno da postoji potreba da se za 2010. godinu zakupnina stolova poveća od sadašnjih 800 na 1.000 dinara mesečno.

Takođe je predloženo, da se već za 2010. godinu uvede obaveza izlagača da plaćaju alikvotni deo spoljnotrgovinskih i carinskih troškova oko iznošenja i vraćanja izložaka sa međunarodnih izložbi. Ovaj predlog, iako skopčan sa izvesnim tehničkim ograničenjima, je prihvaćen.

Iznesen je predlog da se sagleda potreba i opravdanost vraćanja distribucije noviteta u okrilje Saveza. To pitanje Savez inače delegira za predstojeće razgovore sa Poštanskom upravom. U međuvremenu, mnogo novog se čulo oko ovoga pitanja. Sve je u ovom momentu otvoreno, od formalnosti koje na nivou države to regulišu do uslova, opravdanosti i našeg interesa da to radimo. Pomenuta je i tek osnovana Agencija za poštanski saobraćaj u čijoj je to nadležnosti.

Primena Zakona o udruženjima

Predsednik Saveza dao je uvodni komenar Zakona o udruženjima najavljujući rad na usaglašavanju statusa i organizacije Saveza sa novim Zakonom. Predložena je grupa-tim u sastavu Lj. Vujković, I. Tangl, A. Krstić, S. Meandžija i Đ. Radičević koja će raditi na dve lokacije - Beograd i Novi Sad, razmenjivati mišljenja tražeći optimalna rešenja. Društva će sprovoditi svoje aktivnosti na primeni Zakona. Potrebno je napraviti i troškovnik, koliko će nas sve to koštati i, šta je sa tog gledišta opravdano. Predlog o sastavu tima je jednoglasno prihvaćen.

Rasmatranje pitanja iz rada Saveta atestatora

Predsedavajući Saveta atestatora Jovan Ristić informisao je Predsedništvo o sastavu i radu SA u ovom mandatu. Savet ima 7 članova uz jednog člana pripravnika atestatora. U radu SA razmatraju

se stručni problemi, kada je u pitanju autentičnost poštanskih maraka i objekata, pojava falsifikata, razmenjuju informacije i drugo. Deo aktivnosti je u prošlosti bio opterećen i organizacionim pitanjima. Za sada je to rešeno, a zatečena rešenja iz prethodnog perioda su važeća u našem opštem aktu. Jedno od pitanja je i širenje Saveta novim atestatorima, posebno iz mlađih generacija. Neke naše komisije rade više na tome, pa su prisutniji od nas i u međunarodnim forumima i u žirijima. Mi nemamo dovoljno ljudi koji su priznati kao stručnjaci u međunarodnim okvirima - onih koji mogu da konkurišu za međunarodne forume. SA će proširiti broj članova Saveta atestatora i već smo razgovarali sa nekim od njih - Z. Stepanovićem, N. Ljubičićem i M. Radovanovićem. Predložio je dogovor sa PTT Muzejom oko povremenih izložbi na temu falsifikata i obaveštavanja filatelističke i poštanske javnosti o pojavi falsifikata. U toku je dovršenje postupka za imenovanje R. Radanovića, kao stalnog atestatora, nadamo se povoljno, a i postupak oko prijema A. Krstića za atestatora pripravnika. Rad SA je inače javan, sastanci se održavaju redovno, sada u kancelariji Saveza. U nastavku Đ. Radičević je izneo da je na poslednjoj sednici SA konstatovano da treba da se imenuje komisija za razgovor sa kandidatom i da je to ovlašćenje na Predsedništvu. Predlaže komisiju u sastavu J. Ristić, predsednik SA, S. Meandžija i Đ. Radičević, članovi. Predsedništvo je usvojilo sastav Komisije za razgovor sa A. Krstićem, kandidatom za atestatora-pripravnika.

Na kraju sednice, predsedavajući je pozvao sve prisutne na svečanost povodom poštanskih i filatelističkih godišnjica koja je priređena u prostorijama SFK-a.

Zapisnik Desete sednice Predsedništva Saveza filatelista Srbije dostavljen je svim društvima.

(na osnovu zapisnika pripremio V.B.)

AGENDA

IZLOŽBE 2010 - 2011				
Godina	Izložba	Mesto	Datum	Konsultant
2010	ANTVERPIA 2010	Antwerp / Belgium	09 - 12. 04.10	FEPA
	LONDON 2010	London / U.K.	08 - 15. 05.10	P. McCann
	PLANETE TIMBRE 2010	Paris / France	12 - 20. 06.10	FEPA
	PHILALUX 2010	Luxembourg / Luxembourg	01 - 04. 07.10	FEPA
	PORTUGAL 2010	Lisbon / Portugal	01 - 10. 10.10	J. Wolff
2011	INDIPEX 2011	New Delhi / India	12 - 18 .02.11	Tay P.H.
	PHILANIPPON 2011	Tokyo / Japan	August 2011	Tay P.H.

FISKALNA FILATELIJA IMA SVE VIŠE PRISTALICA

Vojislav Begović

Štampanje fiskalnih maraka i njihova upotreba u administrativnom saobraćaju, u svetu, dogodili su se znatno pre pojave prvih poštanskih maraka. U Kneževinama Srbiji i Crnoj Gori to nije bio slučaj, pa su se prve fiskalne marke pojavile tek 1881. godine, petnaest odnosno sedam godina posle štampanja prvih poštanskih maraka u ovim zemljama. Propis je nalagao da se fiskalne marke stavljaju na levu stranu dokumenata, u protivnom dokumenti nisu smatrani pravno valjanim. Ali, to nije uvek bio slučaj, pa su ova prilično kruta pravila zbog svoje nepraktičnosti postepeno zamenjivana i nestajala iz upotrebe.

Definicija fiskalnih maraka sadrži dva ključna elementa: postojanje ovlašćenog izdavaoca i svrhe izdavanja. Na osnovu statuta, zakona ili propisa, izdavalac može biti držav-

na, regionalna ili lokalna vlast. Drugi element definicije je svrha izdavanja. Reč je o nameni fiskalnih maraka koje se mogu upotrebiti da se označi da je taksa naplaćena, da je radnja u određenom postupku oslobođena plaćanja takse i da se taksiranjem usluge potvrdi da je taksa već plaćena.

U literaturi postoji podela fiskalnih maraka: na administrativne (koriste se u poslovima fizičkih i pravnih lica sa vlastima), monopolske (proizvodnja i stavljanje u promet alkohola, duvana, igre na sreću itd.) i posebne (nasleđivanje imovine, trošarinske takse itd.). Ova šarolika struktura ukazuje na velike kolekcionarske mogućnosti i nudi slobodan prostor za različite izlagačke ideje, a ovu oblast čini izuzetno privlačnom za filatelističko proučavanje i izlaganje. Ne treba posebno naglašavati kulturni značaj kolekcija fiskalija.

1890. Fiskalna marka Srpskog Kraljevskog monopola duvana

1890 Monopoly Tax/Revenue Stamp for Packings of Serbian Tobacco of III Class, Weight of: 20 grams
Cost: 40 para/0,4 dinars. Dimensions: approx. 8.5 x 7.0 cm (3.35 x 2.76 inches)

Može se reći, da papiri za koje se smatra da su propisno snabdeveni taksenim markama nisu masovni i ne viđaju se često kao što je to slučaj sa markama i žigovima na pismima, koja su skoro svakodnevno pred našim očima. Nedovoljna istraženost fiskalnog materijala u filateliji je jedan od razloga što skupljanje fiskalnih maraka još uvek nije masovno. Ipak, stvari se polako menjaju, a broj pristalica skupljanja fiskalija (fiskalnih maraka i dokumenata sa fiskalnim markama) u svetu je u stalnom porastu. U filatelističkim akumulacijama naći ćemo i fiskalne i poštanske marke, bez naročitog objašnjenja zašto je to tako... Sa malo više truda videćemo, da se fiskalne marke često odlikuju suptilnim kolorističkim rešenjima, bogatim grafičkim dizajnom, kvalitetnim papirom za štampu i veoma kvalitetnom štampom. Heraldčki motivi i vladarski portreti na njima, sa minucioznim grafičkim detaljima, doprinose lepoti fiskalnih maraka.

Skupljanje i istraživanje fiskalnog-filatelističkog materijala ima izuzetan kulturološki značaj i zbog toga je prisustvo fiskalnih izložaka na izložbama filatelije postaje sve zapaženije.

SAKUPLJAJTE OPREZNO*

U modernoj zapadnoj kulturi gotovo svako nešto sakuplja. Kako rastu i postaju stariji, kolekcionari po pravilu imaju veće prihode pa mogu da obezbede više novca za troškove nabavke materijala koji sakupljaju.

Kolekcionari su ne samo pojedinci već i institucije. Tako muzeji prikupljaju i čuvaju objekte koje kasnije izlažu pogledima javnosti. Iako razlozi za akumuliranje materijala mogu biti različiti, krajnji rezultat je isti: kolekcije koje se smatraju vrednom imovinom. U nekim slučajevima zbirka je najvrednija kada je završena, ili bar potpunija nego neka druga. Svaki komad ne može biti vrhunski, ali kolekcionar zna da svaka zbirka mora da ima ključne primerke. Najbolje filatelističke zbirke beleže porast vrednosti tokom vremena. Za kolekcionara, priznanja dobijena na izložbama širom sveta, dokaz su vrednosti i predstavljaju uspomene na te događaje.

Popunjavajući novim primerkom svoju zbirku, kolekcionar postavlja sebi mnoga pitanja: Zašto nabavljam ovaj objekat? Da li je cena odgovarajuća za ono što se nudi? Hoće li se uskoro pojaviti još neki objekat ove vrste? Da li objekat za koji mi prodavac kaže da je najvažniji to zaista i jeste?

SFS je u oktobru 2009. podneo molbu Sekretarijatu za kulturu grada Beograda za učešće u finansiranju programa-projekta za 2010. godinu.

Konkurisano je za projekat "Inventar originala" - Izložba dokumenata poštanske istorije Srbije. Kratak opis projekta: "Kao deo kolektivnog pamćenja, filatelistički materijal u privatnim kolekcijama ima istorijski i kulturni značaj za svaku zemlju. Zbog svoje komercijalne privlačnosti ovaj materijal, sa aurom originala, je ugrožen kopijama i falsifikatima. Kopije dekontekstualizuju originale i čine ih kulturno i istorijski marginalnim. Okosnicu projekta INVENTAR ORIGINALA čini IZLOŽBA kao pokušaj da se sagleda fond originalnog materijala u privatnim kolekcijama. Katalogizacijom i izlaganjem poštanskog materijala koji pripada istoriji i kulturi Srbije želimo ne samo da ukažemo na problem zaštite ove vrste kulturnih dobara koja su na neki način predodređena za nestajanje, jer njihovi vlasnici, često, ne pokazuju interes da ih sačuvaju, već i na evropsku kulturnu istoriju Srbije o čemu živo svedoče eksponati koji će biti prikazani".

U članku dr Jovana Veličkovića "Zloupotreba originalnih žigova u svrhu prevare sakupljača" (u ovom broju) objašnjena su i dva ključna termina iz oblasti narušavanja originala. Slabo, nerazvijeno i neuređeno filatelističko tržište je idealno za proturanje filatelističkih patvorina. Pojam "fakes" upotrebljava se za doradu originalnih maraka naknadnim zupčanjem, lažnim pretiskivanjem, montiranjem na pisma, ali i žigosanjem antidatiranim, često otuđenim originalnim ili naknadno napravljenim lažnim žigovima. Drugi pojam iz ove kategorije, "forgeries", označava falsifikate celih maraka.

Kada je reč o poštanskim markama, falsifikati celih maraka se neretko proturaju kao originali iako pripadaju tiražu koji nije odobrio izdavač, pa po svemu znače opasno narušavanje originalnog izdanja. Nerazvijeno filatelističko tržište nije imuno na te pojave. Poštanske marke i drugi filatelistički objekti se ni u kom slučaju ne mogu tolerisati kao nešto "što ne izgleda loše". Marke nelegalnog tiraža po pravilu se ni u čemu ne razlikuju od legalnih, pa kada se nađu na tržištu dele sudbinu originala iako narušavaju njegovu auru. Razume se da je njihovo postojanje na štetu izdavača i sakupljača. U epohi tehničke reprodukcije (Walter Benjamin, *The Epoch of Technical Reproduction*), do savršenstva su dovedene kopije, pa je samim tim složenije utvrđivanje originala. Istovremeno, napredovala su tehnička sredstva i metodi ispitivanja.

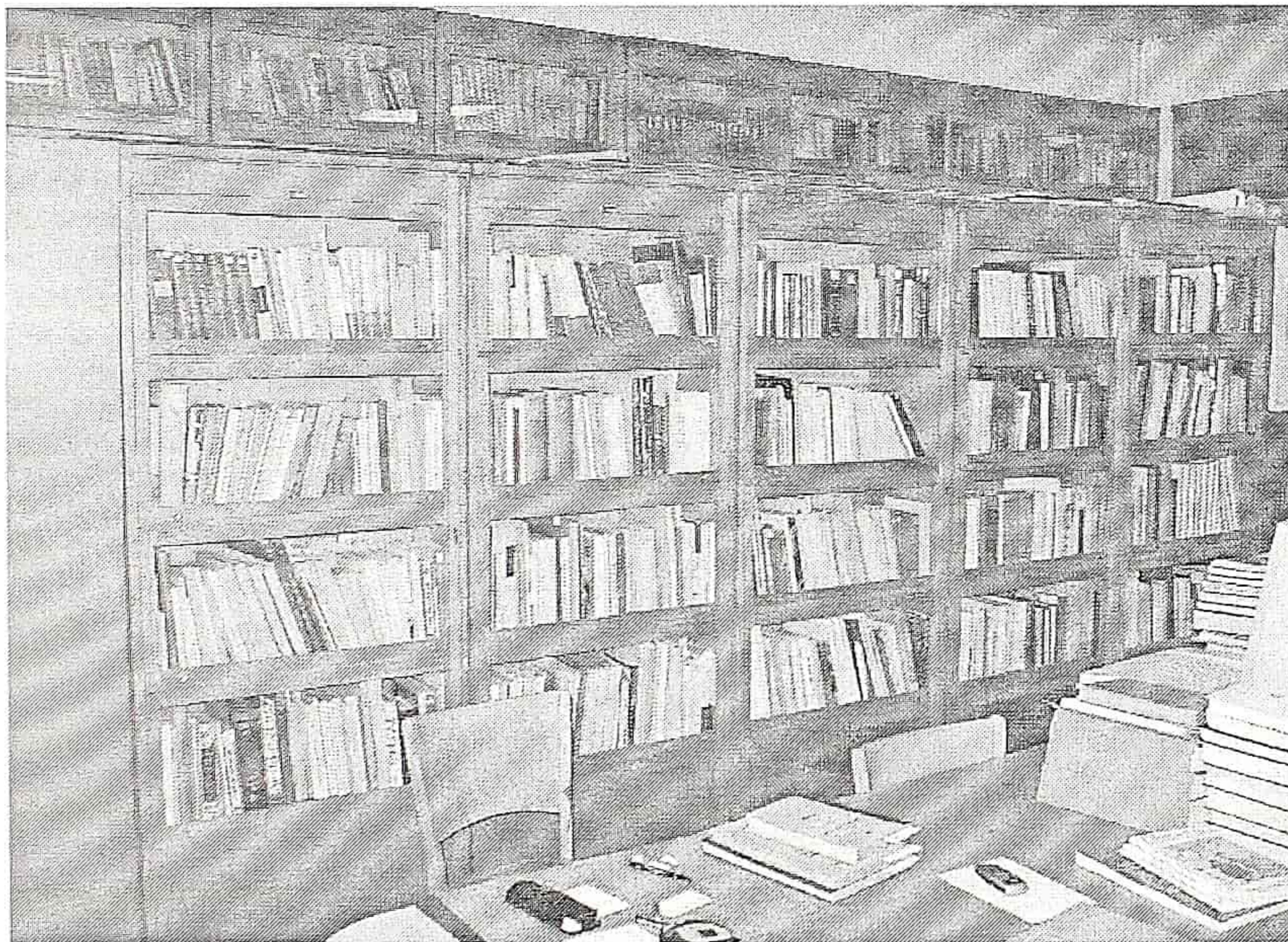
Falsifikati kada se proguraju na tržište kao originali mogu koštati koliko i originali. Zbog toga je razumljiv oprez sakupljača koji se svodi na brigu da li kupuju original ili ne? To je zbog toga što s razlogom veruju da je samo original vredan.

Falsifikatori imitiraju štampu, papir, zupčanje i detalje na originalnim primercima (uticaj vremena, ako primerak treba da bude star, na primer). Da sve učine ubedljivijim, kreiraju dokumenata kao dodatni dokaz originala. Pokušavaju da ubede potencijalne kupce da ponuđeni primerak ima sigurnog kupca, ako lice kome se nudi ne kupi.

Stručnjaci detaljno proučavaju originalne primerke. Kao rezultat analize formiraju mišljenje o verodostojnosti. Oni kažu da imaju "stomak reakciju" na stvari koje jednostavno nisu u redu. Ipak, nije svaka sumnja znak da će falsifikat biti otkriven.

* Tekst je nastao kao kompilacija Internet članaka na temu "Fakes and Forgeries". Aktualizuje pojave u našoj filateliji.

Priredio V. Begović

Čitaonica PTT Muzeja: mesto za istraživače poštanske istorije

UPUTSTVO AUTORIMA ZA PISANJE RADOVA PAPERWORKS WRITING INSTRUCTION FOR AUTHORS

Opšte napomene

Tekst se piše kao word dokument, a koristi se font Times New Roman ili Arial, visina slova 11. Veća slova mogu da se upotrebe za naslove, a manja za specijalne namene. Autor izborom veličine slova za naslove samo naglašava njihov nivo, te time olakšava sređivanje teksta za štampanje. Primenuje se jednostruki prored.

Uvlačenje reda, definisani polurazmaci i slična formatiranja samo otežavaju kasniji rad. Ne treba ih primenjivati. To, takođe, otežava rad recenzentima. Pasuse treba odvajati. Tekst treba pisati u pasivu, tj. u bezličnom obliku.

Naslov

Naslov treba da:

- ukratko prikaže predmet rada,
- naznači cilj rada,
- sadrži ključne reči.

Naslov treba da sadrži dovoljno informacija da pobudi interes čitalaca za sadržaj, odnosno da na osnovu njega može da oceni da li ga rad interesuje. Naslov ne bi trebalo da ima više od deset reči.

Rezime (na srpskom i englskom jeziku)

Smisao rezimea je da da jasnu i konciznu informaciju o sadržaju rada. Sadrži osnovne podatke o temi rada, najvažnije rezultate i zaključke. Citiranje literature, tabele i slike, koje se nalaze u radu, ne navode se u rezimeu.

Citiranje i literatura

Citiranje u tekstu sprovodi se tako što se navodi ime i prezime autora, naziv dela (knjige ili članka) i godina publikovanja. Navođenje korišćene literature sprovodi se na kraju teksta (numbering).

Slike

Slike treba da budu izvedene u nekom od kompjuterskih programa tako da kvalitetno obaveštavaju čitaoca o onome što se eli da prikažu. Širina slike pri štampanju je najviše 100 mm, te autor o tome treba da vodi računa, da pri toj veličini slika bude jasna i dobro vidljiva.

Slike pri predaji priložiti i u posebnom obliku u vidu vektorskog fajla oblika *.CDR ili u bitmapiranom obliku *. TIF ili *. JPG. Ako je reč o tehničkim crtežima uraditi ih na veličinu 1:1 u rezoluciji 300 DPI i u crno-belom tehnici.

Fotografije

Poželjno je da se označi nešto šta je važno i zbog čega je fotografija u radu prikazana. U obzir dolaze samo fotografije ili skenirane fotografije visokog kvaliteta. Pri skeniranju fotografiju u boji moguće je skenirati u opciji color ili black and white. Fotografije u obliku *.JPG fajla skenirati u rezoluciji 300 DPI. U tekstu se fotografija navodi kao slika.

Tabele

Prikazivanjem u tabelama doprinosi se uštedi prostora, ali podaci u njima moraju da se komentarišu. Natpisi u tabeli moraju da budu kratki i jasni. Svi natpisi unose se na srpskom jeziku. Ukoliko je potrebno dodatno objašnjenje za neki podatak u tabeli, taj naziv ili broj se naznačavaju brojem ili slovom i objašnjenje daje ispod tabele.

Broj vidljivih linija tebea treba svesti na minimum, gornja i donja granica i granica zaglavlja. Veći broj linija upotrebljava se samo ukoliko je to za razumevanje podataka neophodno, na primer odvajanje dve izričito različite grupe. Senčenje pojedinih polja primenjuje se samo izuzetno, ukoliko neki naziv ili podatak treba posebno da se naglasi. Svaka tabela mora da se pomene u tekstu.

Skraćenice

Samo opštepoznate skraćenice pišu se bez objašnjenja, na primer EU, UN, SCG... Skraćenice mogu ponekad značajno da olakšaju pisanje teksta, jer se neki naziv koji se sastoji iz više reči ne piše više puta. Pri prvoj upotrebi skraćenice treba obavezno dati tumačenje. Stvaranje vlastitih skraćenica i njihovo korišćenje treba izbegavati.

IN MEMORIAM

dr VOJISLAV MIĆOVIĆ

Šesnaestog decembra 2008. godine u Beogradu je umro istaknuti srpski filatelista dr Vojislav Mićović. Po profesiji novinar i publicista, dr Mićović je posvećeno radio na organizovanju filatelije u Srbiji i Jugoslaviji. Od svog angažovanja u Savezu filatelista Srbije (1983), kada je pripremio uslove za odlazak predstavnika Saveza filatelista Srbije u Ljubljanu, na dogovor o obnavljanju rada Jugoslovenske filatelističke organizacije, dr Mićović je naporno radio na reorganizovanju starog Udruženja filatelista Jugoslavije, koje je prestalo sa radom krajem sedamdesetih godina. Dao je veliki doprinos formiranju novog Saveza filatelista Jugoslavije (1986). Uviđajući značaj povezivanja sa međunarodnim filatelističkim asocijacijama i potrebu međunarodne afirmacije jugoslovenske filatelije, pripremio je povratak Saveza filatelista Jugoslavije u Svetsku filatelističku federaciju (1994) i učešće na Osnivačkom kongresu Evropske filatelističke federacije u Kopenhagenu (1987).

Dr Mićović je bio predsednik Saveza filatelista Jugoslavije od 1986. do 2001. godine, sudija na listi FIP za poštansku istoriju (od 1996), predsednik žirija Jugoslovenske filatelističke izložbe (JUFIZ IX, 1997), nacionalni komesar na mnogim svetskim i evropskim filatelističkim izložbama. Nalazio se na čelu Organizacionog komiteta Balkanfile u Novom Sadu (1987, Balkanfile XI). Sa uspehom je izlagao na šest jugoslovenskih izložbi, izložbama Balkanfile, Evropskim (FEPA) izložbama i dvanaest Svetskih filatelističkih izložbi (FIP).

Za izložak Prefilatelija Srbije dobio je Grand Prix Jugoslovenske filatelističke izložbe. Nacionalno i međunarodno, visoko su ocenjeni njegovi izložci Poštanske celine Srbije 1873-1918, Srbija u egzilu i Jugoslavija 1944-1945 - poštanske celine.

Napisao je studiju Srbija 1804-1918 - istorija pošta i žigovi (Beograd, 2003) u kojoj je istražio poštansko-istorijski materijal Srbije prikazujući ga rukopisom profesionalnog publiciste. Ta knjiga je danas referentna literatura za nove generacije sakupljača i istraživača poštanske istorije Srbije.

(V.B)

ŠTEFAN GRNJA
(1942-2009)

Osnivač i dugogodišnji predsednik Društva filatelista Bački Petrovac Štefan Grnja, umro je 21. januara 2009. godine.

Filatelija je bila njegov najomiljeniji hobi, koju je voleo i kojoj se predao istim žarom i sa istom ljubavlju kao i svome redovnom iivotnom zanimanju grafičkog radnika, koje je ceo svoj radni vek obavljao u štampariji.

Sa grupom entuzijasta - sakupljača poštanskih maraka obnovio je organizovano delovanje filatelije u ovoj sredini koje je vrlo kratko funkcionisalo u 1953. godini - osnivanjem Društva Bački Petrovac. Bio je izabran za njegovog prvog predsednika. Tu funkciju je obavljao u više mandata. Od ove funkcije ga je odvojila teška bolest, a zatim i neumitna i nenadana smrt.

U okviru Društva filatelista i u Petrovačkoj filateliji nesebično je davao sebe i to u svim bitnim područjima delovanja. Ali najveći i prevashodno najznačajniji doprinos dao je u organizovanju i priređivanju filatelističkih smotri i manifestacija, na kojima je uzeo i aktivnog učešća kroz izlaganje svojih eksponata, i u izdavačkoj delatnosti našeg Društva. Bio je inicijator i realizator preko 100 prigodnih izdanja (koverata, dopisnica, maksimum karata...). U ovim prigodnim izdanjima došla je do izražaja njegova velika kreativnost, talenat i snalažljivost grafičkog radnika ali i umetnika.

U bogatoj lepezi motiva na ovim prigodnim izdanjima prevashodno je prezentovana naša sredina kao i dostignuća Slovačke narodnosti na ovim prostorima. Tako je na specifičan filatelistički način doprinosa širenju saznanja o Slovačkoj manjini, tradiciji, kulturnom bogatstvu i nacionalnoj baštini.

Poseban odnos je imao prema Slovačkim nacionalnim svečanostima, koje su prezentovane na više prigodnih izdanja Društva filatelista. Osobitu vrednost i lični pečat nosi reprint nekoliko plakata za SNS na prigodnim razglednicama koje je priredio za štampu. Uzeo je aktivno učešće u iniciranju i realizaciji jugoslovenske poštanske marke Slovačka narodna umetnost (1995), sa motivom radom Slovačka svadba, akademske slikarke Z. Medveđove, u godini obeležavanja 250-godišnjice dolaska Slovaka na prostore Jugoslavije, Srbije, APV - odnosno Bačkog Petrovca.

U okviru SNS održane su i dve međunarodne filatelističke izložbe, na kojima je uzeo učešće sa svojim eksponatima posvećenim temama i motivima iz svoje sredine.

Njegov dugogodišnji rad na polju filatelije bio je zapažen i nagrađen nizom priznanja, od kojih je najvrednije priznanje SFV - Zlatna značka (1985).

Odlazak Štefana Grnje je veliki gubitak za naše Društvo, ali i za SFV i SFS, u kome je predstavljao Društvo filatelista.

Njegov lik i delo biće trajno zabeleženi u analima filatelista Bačkog Petrovca. Služiće kao primer budućim generacijama. Za sve što je uradio pripada mu velika hvala i čast. Uspomena na Števana uvek će ostati u nama.

mr Pavel Lomianski

SADRŽAJ

UVODNIK	1
Đorđe Radičević JUBILEJI SRPSKE POŠTANSKE I FILATELISTIČKE ISTORIJE	2
PREDSTOJI USAGLAŠAVANJE	4
prof. dr Milan Radovanović POŠTA IZ PERIODA POVLAČENJA SRPSKE VOJSKE PREKO ALBANIJE - DECEMBAR 1915	5
Jérôme Bourguignat FRANCUSKA MORNARICA U BEOGRADU 1915. GODINE	13
prof. dr Milan Radovanović KURIRSKA POŠTA U VELIKOM RATU	15
Miomir Arsić OZNAČAVANJE POSEBNIH RUKOVANJA NA POŠILJKAMA PISAMA U PERIODU 1918 - 1941	20
Vojislav Begović COUPON RÉPONSE INTERNATIONAL	28
dr Jovan Veličković ZLOUPOTREBA ORIGINALNIH ŽIGOVA U SVRHU PREVARE SAKUPLJAČA	46
Jovan Ristić OPASNA ZLOUPOTREBA	53
PRAVILNIK ZA OCENJIVANJE IZLOŽAKA U KLASI JEDNA VITRINA SPECIAL REGULATIONS FOR THE EVALUATION OF ONE FRAME CLASS	54
U PLUSU	56
ZAPISNIK O OSNIVANJU SRPSKOG FILATELISTIČKOG KLUBA U BEOGRADU	58
MEMORIJE KULTURE	59
dr Mirko Caran TRAGOVI I SVEDOČANSTVA NA POŠTANSKIM DOKUMENTIMA O PRISUSTVU JEVREJA NA TLU SRBIJE I JUGOSLAVIJE	60
IZLOŽBA U PTT MUZEJU	61
VREME NA MARKAMA	62
SVETSKI FILATELISTIČKI ŠAMPIONAT IZRAEL 2008	65
MEĐUNARODNA FILATELISTIČKA IZLOŽBA "HUNFILA 2009" VIŠEGRAD	66
MEĐUNARODNA FILATELISTIČKA IZLOŽBA "SLOVENSKO 2009" NITRA	67
DRUŠTVENA HRONIKA	68
FISKALNA FILATELIJA IMA SVE VIŠE PRISTALICA SAKUPLJAJTE OPREZNO	73
SAKUPLJAJTE OPREZNO	74
UPUTSTVO AUTORIMA ZA PISANJE RADOVA	75

PROGRAM OF COMMEMORATIVE POSTAGE STAMPS ISSUES IN 2010

No.	Date	Issue	No. of stamps	Sheet of	Face value RSD	Special cover	Max. card	Quantity
1.	26. 01.	75 Years of the weekly newspaper "NIN"	1	25	22,00	1		38 000
2.	27. 01.	The lunar horoscope - Year of the Tiger	2	25	22,00 50,00	1		78 000 78 000
3.	10. 02.	European nature protection	2	8	22,00 46,00	2		528 000 78 000
			2	S/S	22,00+46,00			38 000
4.	12. 02.	21. Winter Olympiad-VANCOUVER 2010	2	8	22,00 50,00	1		528 000 78 000
5.	23. 02.	100th Anniversary of the Olympic Committee of Serbia	1	25	22,00	1		38 000
6.	26. 02.	World Exhibition EXPO 2010 - SHANGHAI	2	10	22,00 50,00	1	2	528 000 78 000
7.	01. 03.	200 th Anniversary of the birth of Frederic Chopin	1	8	50,00	1		38 000
8.	02. 03.	Easter	2	25	22,00 46,00	1		528 000 78 000
9.	18. 03.	SCIENCE - 160 Years from the founding of the Military Academy in Belgrade	1	25	22,00	1		38 000
10.	08. 04.	MOTORING: 55 Years of Fiat 600	1	25	22,00	1	1	128 000
11.	12. 04.	FAUNA - Birds	4	20	22,00 33,00 46,00 50,00	2		38 000 38 000 38 000 38 000
12.	19. 04.	140 Years from the beginning of industrialization of Serbia	1	25	22,00	1		38 000
13.	05. 05.	EUROPA - Children's books	2	8	33,00 66,00	2		60 000 60 000
			1	S/S	177,00			25 000
14.	06. 05.	FIFA World Football Championship – SOUTH AFRICA 2010	2	8	22,00 50,00	1		528 000 128 000
15.	01. 06.	50 th International bicycle race "ACROSS SERBIA"	1	8	50,00	1		38 000
16.	28. 06.	ART: Joint issue SERBIA - RUSSIA - Icons	2	8	50,00	2		78 000
17.	30. 06.	50 Years of Guča trumpet players'gathering	1	10	44,00	1	1	78 000
18.	14. 08.	First Youth Olympic Games – SINGAPORE 2010	1	8	51,00	1		78 000
19.	26. 08.	100 th Anniversary of Mother Theresa's birth	1	10	50,00	1		38 000
20.	30. 9.	Joy of Europe	1	8	46,00	1		38 000
21.	15. 10.	100 Years of aeronautics in Serbia – The first flight by Ivan Sarić	1 4	25 Booklet	22,00 44,00; 55,00 66,00; 77,00	2		38 000 20 000
22.	25. 10.	STAMP DAY	1	25	46,00	1		38 000
23.	05. 11.	MUSEUM EXHIBITS: 60 Years Of The Museum Of Applied Arts In Belgrade	2	9	22,00 44,00	1		38 000 38 000
24.	12. 11.	Christmas	2	25	22,00 46,00	1		528 000 128 000

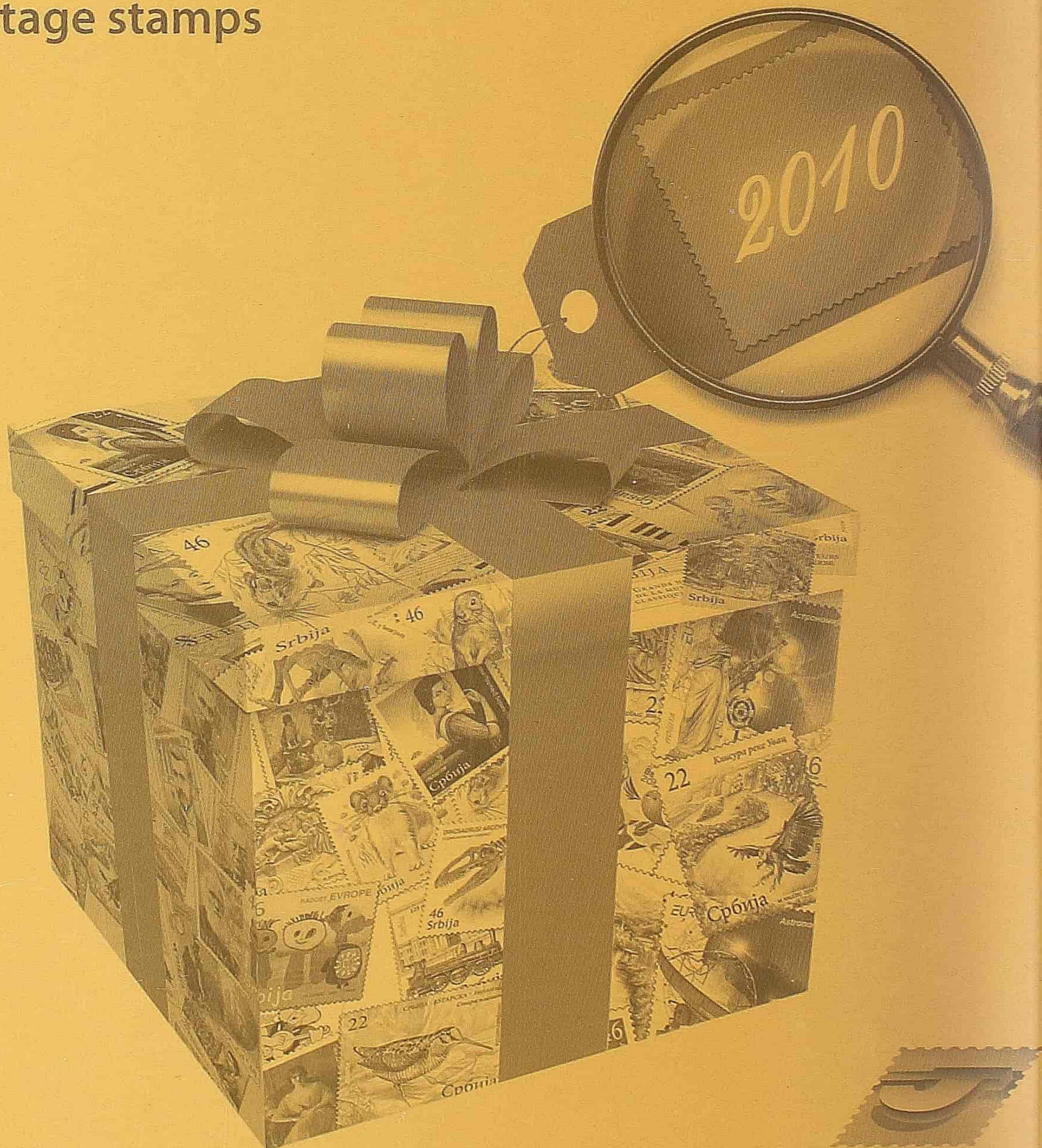
TOTAL: 44 stamps, 2 souvenir sheets and 1 booklet

Changes and additions are possible in the course of the realization of this program. Regular postage stamps will be printed as needed. Face values are liable to change depending on the postage rate of letters and postcards in the country and abroad.

Програм пригодних поштанских марака

Program of commemorative postage stamps

ЈУГОМАРКА д.о.о. / JUGOMARKA d.o.o.

Палмотићева 2, Београд, СРБИЈА / Palmotićeveva 2, Belgrade, SERBIA, P.O. BOX 67; Fax + 381-11-32 41 331, Tel + 381-11-32 31 952
e-mail: jumarka@ptt.rs, jumarka@infosky.net, stampstudio@ptt.rs www.jugomarka.rs Продавница / Shop: Tel + 381-11-3343 24